

BUSINESS REGION GÖTEBORG

KALLELSE

Styrelsemöte i Business Region Göteborg AB

Måndagen den 27 november 2017, kl.13.00-16.00

Plats: Sahlgrenska rummet, Business Region Göteborg

Ärende

1. Sammanträdet öppnas
2. Val av protokolljusterare
3. Föregående mötesprotokoll
4. Fastställande av Uppföljningsrapport 3 (*Patrik 20 min*)
5. Beslut remiss:
 - Utveckla slakthusområdet till Göteborgs version av Ködbyn/Meetpacking district Handling 2017 nr 166. (*Patrik 15 min*)
6. Beslut:
 - Att fastställa policy och riktlinjer till utomstående organisationer (*Annelie Wignell 20 min*)
7. Information kompetensförsörjningsprogram 2017-09—2017-10 (*Patrik 10 min*)
8. Genomgång "Näringsliv och tillväxt 2017" (*Henrik Einarsson 30 min*)
9. Information samverkansavtal mellan Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) och BRG (*Patrik 30 min*)
10. Information " Sahlgrenska life"(*Patrik 10 min*)
11. Övriga frågor
12. Styrelsens utvärdering av VD (*David Ljung 30 min*)

Kallade:

Styrelseledamöter:

David Ljung (s)

Hans Rothenberg (m)

Stefan Svensson (m)

Eva Ternegren (mp)

Axel Josefson (m)

Marie Östh Karlsson (s)

Miguel Odhner (s)

Peter Lindh (s)

Lennart Olsson (l)

Verkställande direktör Patrik Andersson

Vice VD Eva-Lena Albihn

Sekreterare Roland Adrell

Välkomna!

Patrik Andersson

VD

Tid: Måndagen den 30 oktober 2017, kl. 13.00 – 15.05
Plats: Sahlgrenska rummet, Business Region Göteborg, Norra Hamngatan 14, Göteborg

Närvarande:	David Ljung	Ordförande	
	Eva Ternegren	1:e vice ordförande	
	Axel Josefson	2:e vice ordförande	§ 4 - 10
	Hans Rothenberg	Ledamot	
	Stefan Svensson	"	§ 4 - 10
	Peter Lindh	"	
	Lennart Olsson	"	
	Eva-Lena Albihn	Vice VD	
	Patrik Andersson	VD	
	Johan Lidén	Sekreterare	

Ej. närv. Miguel Odhner
Marie Östh Karlsson

§ 1 Sammanträdet öppnas

David Ljung öppnade sammanträdet.

§ 2 Val av protokolljusterare

Att jämte ordföranden justera dagens protokoll utsågs Hans Rothenberg.

§ 3 Föregående mötesprotokoll

Föregående mötesprotokoll lades med godkännande till handlingarna.

§ 4 Fastställande av verksamhetsplan och budget 2018

Patrik Andersson föredrog en i förväg utsänd handling.

Styrelsen beslutade:

- att fastställa strategiplan för 2016 – 2019,
- att fastställa verksamhetsplan och budget för 2018,
- att fastställa åtgärdsplan och internkontrollplan för 2018.

§ 5 Fastställande av mötesdatum 2018

Patrik Andersson redogjorde för en i förväg utsänd agenda.

Styrelsen beslutade att fastställa mötesdatum för 2018 enligt förslag, med följande justeringar:

- februari-sammanträdet flyttas från den 5 februari till den 12 februari 2018 (kl. 12-19 + middag),
- april-sammanträdet (strategidagar) flyttas från den 23-24 april till den 16-17 april 2018.

§ 6 Samverkansmodell mellan BRG och Göteborg & Co

Patrik Andersson redogjorde för ett i förväg utsänt tjänsteutlåtande.

Styrelsen beslutade att godkänna tjänsteutlåtandet och att skicka över ärendet till Göteborgs Stadshus AB för beslut.

§ 7 Beslut BRG flytt

Patrik Andersson redogjorde för ett i förväg utsänt tjänsteutlåtande.

Styrelsen beslutade:

- att uppdra åt vd att gå vidare med alternativ Östra Hamngatan 5-7 för att förhandla och teckna hyresavtal,
- att uppdra åt vd att ge lokalsekretariatet i uppdrag att starta en inhyrningsprocess,
- att uppdra åt vd att säga upp nuvarande hyreskontrakt i enlighet med bestämmelserna i avtalet.

§ 8 Information fördjupat samverkansavtal BRG/GR

Patrik Andersson föredrog en i förväg utsänd handling om samverkansavtal avseende näringslivsutveckling mellan BRG och GR.

Styrelsen antecknade informationen.

§ 9 Förberedelser ägardialog Stadshus

David Ljung redogjorde för en i förväg utsänd handling.

Styrelsen diskuterade vissa frågor inför ägardialogen.

§ 10 Övriga frågor

1. GTC

Patrik Andersson föredrog en handling som delats ut vid sammanträdet början angående extra bolagsstämma i Göteborgs Tekniska College AB.

Styrelsen beslutade:

att utse David Ljung såsom ombud till extra bolagsstämma,
att ge David Ljung i uppdrag att rösta i enlighet med förslagen i utdelat
beslutsunderlag,
att omedelbart justera ärendet.

2. Information i personalfråga

Patrik Andersson lämnade information i en personalfråga.

Styrelsen antecknade informationen.

Vid protokollet

Johan Lidén

Justeras:

David Ljung

Hans Rothenberg

**BUSINESS REGION
GÖTEBORG**

2017-11-20

Till
Styrelsen i
Business Region Göteborg AB

Ärende: Beslut om Uppföljningsrapport 3

I enlighet med stadens kommungemensamma anvisningar lämnas här förslag på Uppföljningsrapport 3 som belyser:

- Övergripande verksamhetsuppföljning, personal och ekonomi. Övrig styrinformation om det är väsentligt att Kommunstyrelsen informeras.

Perioden som avses är september – oktober 2017.

Styrelsen föreslås besluta att:

Fastställa Uppföljningsrapport 3.

Business Region Göteborg AB

Patrik Andersson

VD

Uppföljningsrapport 3 2017 Bolag

Business Region Göteborg AB

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning	3
2 Resultatredovisning och analys	4
2.1 Väsentliga händelser och verksamhetens utveckling.....	4
2.1.1 Affärsområde/dotterbolag eller motsvarande	10
2.2 Utfall och prognos	12
2.2.1 Ufall till och med perioden.....	12
2.2.2 Prognos	12
2.3 Utveckling inom personalområdet.....	13
2.3.1 Personalvolym och lönekostnad	13
2.4 Investeringar	13
2.5 Uppföljning av särskilda beslut och uppdrag	13
2.6 Stadshus AB:s uppföljning av social hållbarhet	14

1 Sammanfattning

Göteborgsregionen visar fortsatt stark utveckling.

Affärsrelationerna mellan Göteborgsregionen, Kina och USA har stärkt handeln mellan regionerna betydligt. Intresset för Göteborgsregionen är stort och flera stora investeringar väntas, däribland Geelys etablering av ett innovationscenter på Lindholmen och ett nationellt elektromobilitetslab är under utveckling.

- Exporten av personbilar ökar kraftigt.
- Företagens tillväxt i lönesumma ligger på en klart högre nivå än Sverige.
- Arbetslösheten är fortsatt lägst bland storstadsregionerna och sysselsättningen har nu mer än sju år i rad med positiv tillväxt.
- Rapporten "Näringsliv och tillväxt 2017" har skickats ut, en analys över Göteborgsregionens utmaningar.

Näringslivsstrategiskt program har skickats på remiss och målet är att ha ett förslag klart till kommunstyrelsen i januari. Under oktober har dialog förts med samtliga kranskommuner. Programmet mottas positivt i regionen och majoriteten anser att det även kan fungera som ett ramverk för samtliga kommuner.

Arbete pågår med att ta fram ett fördjupat samarbetsavtal med GR. Beslut är planerat till december/januari. Arbete inom kompetensförsörjningsplanen har prioriterat ett 10-tal insatser på kort och lång sikt och arbetet med regionala kompetensråd har startats upp.

Verksamheten i BRG utvecklas i enlighet med lagd verksamhetsplan men aktuell prognos indikerar en resultatförbättring jämfört med budget. Några resultat och insatser från senaste perioden.

- För perioden har vi 16 klara etableringar (NKI 93) där BRGs bidrag till etableringen är 38.
- Vectura/Next Step Group står bakom en stor satsning om 100 000 kvm inom Life Science.
- Vår medverkan på ExpoReal genomfördes för första gången i samarbete med Stockholm. Resultatet genererade mer än 30 nya leads.
- Tillväxtverket finansierar uppväxling av Business Center Vårvärderstorget där vi lanserar Start Up Fast Track för nyanlända entreprenörer.
- Påbörjat fyra klusteranalyser (energi, miljöteknik, fordon, elektromobilitet)
- Två nya klusterinitiativ inom KKN har startat.
- Vi har startat upp uppdraget med "Testbädd Göteborg"
- Green Gothenburg har tagit emot 34 internationella delegationer med 400 deltagare.
- Lansering av "investingothenburg.com" för att marknadsföra Göteborgsregionen ur ett näringslivsutvecklande perspektiv.

Delägda bolagen rapporteras följa plan eller gå något bättre.

2 Resultatredovisning och analys

2.1 Väsentliga händelser och verksamhetens utveckling

UTVECKLINGEN HITTILLS 2017

Vi ser att många indikatorer fortsatt visar på ett starkt näringsliv i Göteborgsregionen. Bland annat ökar exporten av personbilar kraftigt, samtidigt som företagens tillväxt i lönesumma ligger på en klart högre nivå än Sverige. Arbetslösheten är fortsatt lägst bland storstadsregionerna och sysselsättningen har nu mer än sju år i rad med positiv tillväxt. Dock gäller det att utnyttja näringslivets starka läge till att öka sysselsättningen bland alla grupper på arbetsmarknaden.

Kortfattat om den senaste konjunkturtrenden.

- Företagens lönesumma ökar starkt (+4,8 % på årsbasis)
- 29 efterföljande kvartal med positiv jobbtillväxt (+1,4% på årsbasis)
- Hög arbetslöshet bland utrikes födda (16,5%)
- Nyanmälda platser fortsätter minska men på fortsatt hög nivå (-10,6% jmf samma period fg år)
- Vakansgraden fortsatt låg centralt (5,8%) (-0,2%-enheter på årsbasis)
- Stark befolkningstillväxt första halvåret
- Fortsatt ökning i flygpassagerare och inkvartering
- Regionens nybilsförsäljning minskar

Rekordhög export av personbilar till Kina

Vi har den senaste tiden sett att affärsrelationerna mellan Göteborgsregionen, Kina och USA stärkt handeln mellan regionerna betydligt. Intresset för Göteborgsregionen är stort och flera stora investeringar väntas, däribland Geelys etablering av ett innovationscenter på Lindholmen. Bland annat märks effekterna av det stärkta samarbetet tydligt i Sveriges export av personbilar, där Göteborgsregionen med omnejd står för en betydande del av personbilsexporten.

Den svenska exporten av personbilar ökade med 13 procent realt första halvåret 2017 jämfört med samma period 2016. Framförallt var det personbilsexporten till Kina som ökade rekordartat med hela 71 procent realt (cirka 1,4 miljarder kronor). För första gången på 13 år exporterar Sverige mer till Kina än vad som importeras, vilket till stor del beror på den starka försäljningen av personbilar på den kinesiska marknaden.

STRATEGISKT AVSTAMP

NÄRINGSLIVSTRATEGISKT PROGRAM

Arbetet med att ta fram ett näringslivsstrategiskt program har fortsatt enligt plan och programmet har nu skickats på remissrunda. Remisserna kommer att sammanställas under december och målet är att ha ett förslag klart till kommunstyrelsen i januari. Under oktober har vi även genomfört dialogrunda med kommunledningarna (politiker och tjänstemän) i samtliga kranskommuner. Programmet mottas positivt i regionen och majoriteten anser att det även kan fungera som ett ramverk för samtliga kommuner.

KOMPETENSFÖRSÖRJNINGSPLAN

Ett tiotal insatser i Kompetensförsörjningsplanen har prioriterats, en del av dem är mer av strukturell långsiktig karaktär och kommer ta tid att genomföra, andra kommer att kunna effektueras lite snabbare. Exempelvis förs samtal med Göteborgs Tekniska College i syfte att hitta samverkansmöjligheter där framförallt de mindre företagen skulle kunna få hjälp med sin kompetensförsörjning. Vidare har arbetet med ” regionala kompetensråd” startat upp.

Som ett arv efter EuroSkills var BRG med och arrangerade Future Skills under Gymnasiedagarna 10-12 oktober. Hela 31 000 besökare (5 000 fler än 2016) och 400 besökande till regionens största föräldramöte där BRG medverkade och berättade om framtidens jobb möjligheter i Göteborgsregionen. Huvudsyftet var att branscher och företag fick en arena att visa upp olika arbetsuppgifter och yrken samt samtala med framtidens medarbetare. Utvärderingarna kommer vara klara i november men alla prova-på jobbaktiviteterna verkar ha varit väldigt uppskattade och de medverkande företagen och branscherna verkar vara överlag positiva.

Beslut har tagits att fortsätta ytterligare ett par år med satsningen Move to Gothenburg.

FÖRDJUPAT SAMARBETSAVTAL MED GR

Arbete pågår med att ta fram ett fördjupat samarbetsavtal med GR kring näringslivsutveckling. Beslut tas av respektive styrelse vilket är planerat till december/januari.

REGIONAL SAMORDNING

I september släppte Svenskt Näringsliv sin ranking av kommunernas företagsklimat. I Göteborgsregionen klättrade fyra av tretton kommuner i rankingen och särskilt glädjande är att Härryda kommun hamnade på fjärde plats i landet. Under samma månad bjöd BRG och Svenskt Näringsliv in kommunpolitiker och tjänstemän i Göteborgsregionen till ett seminarium för att byta erfarenheter och inspireras av flera kommuner och företag. Näringslivsansvariga och BRG har därefter arbetat vidare med underlag från Insikt och Svenskt Näringsliv och kommit fram till att fokusera på två områden i det regionala samarbetet för ett förbättrat företagsklimat: Bygglov samt politikernas och tjänstemäns attityder till företagande.

Utifrån regionens tillväxt med bland annat ökad efterfrågan på verksamhetsmark och lokaler i Göteborgsregionen har ett första möte ägt rum mellan näringslivsansvariga och representanter för nätverket med samhällsbyggnadschefer i GR. Avsikten är att fortsätta dialogen och tillsammans hitta former för en operativ samverkan.

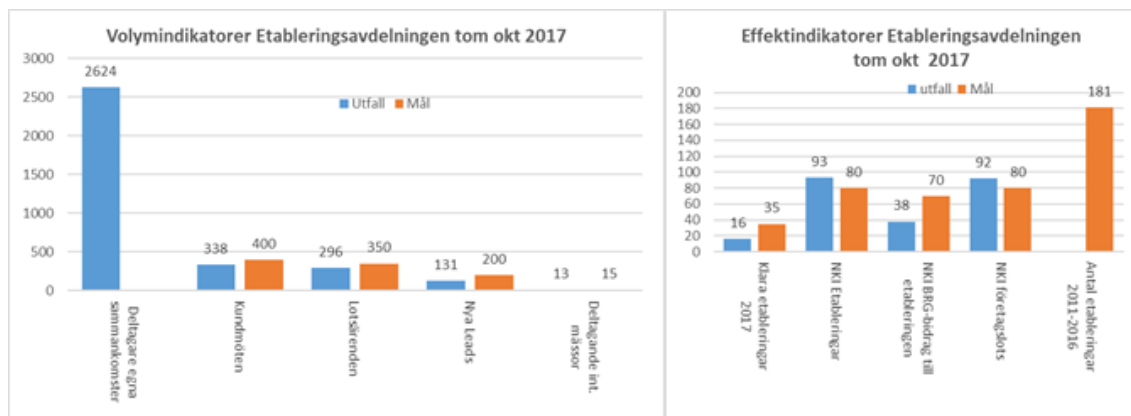
KÄRNVERKSAMHET

I allt väsentligt löper verksamheten enligt plan. Nedan belyses några resultat och insatser under perioden.

ATTRAHERA INVESTERINGAR, KOMPETENS OCH STÄRKA FÖRETAGSKLIMATET

- *Fler investeringar i Göteborgsregionen*
- *Ökad kännedom om Göteborgsregionen*
- *Ökad samverkan och ökad effektivitet i egna och andras verksamheter*

Sammanfattande indikatorer och resultat tom oktober

Investeringsfrämjande

Under den gångna perioden har vi upplevt ett högt tryck på förfrågningar om affärsmöjligheter i Göteborgsregionen. Budskapet om att 1000 miljarder skall investeras i Göteborgsregionen fram till 2035 har fått en bra spridning både nationellt och internationellt vilket skapar ett stort intresse för regionen. Vi har under perioden deltagit på två mässor inom bygg/stadsutveckling, en nationell och en internationell. Vår medverkan på ExpoReal, som är en av världens största mötesplatser inom fastighetsområdet, genomfördes för första gången i samarbete med Stockholm. Vi delade monter och delade således även kostnaderna. Resultatet blev mycket gott och närvaron genererade mer än 30 nya leads.

Inom Life Science är intresset fortsatt mycket stort för Göteborgsregionen. Hittills under året har vi bidragit till 8 investeringar/etableringar. Den 13 oktober offentliggjordes en stor satsning på att utveckla ytterligare 100 000 kvm för Life Science i anslutning till Astra Zenecas anläggning i Mölndal. Det är fastighetsbolagen Vectura (ägt av Investor) och Next Step Group som står bakom satsningen. BRG har varit djupt involverade i satsningen och bedömer att projektet är mycket intressant och kan stärka Life Science sektorn i regionen och skapa förutsättningar för nya jobb.

Internationella Relationer

Vi har under perioden arrangerat och bidragit till, flera olika aktiviteter med fokus på Indiska, Kinesiska och Amerikanska relationer. Bl.a var vi delaktiga i Sweden India Days.

Inom ramen för vårt engagemang i Svensk-Amerikanska Handelskammaren var vi inbjudna som talare på Sacc Summit – Business Through Innovation, som genomfördes i Boston. Vi fick då möjlighet att tala om det utvecklingssprång Göteborg står inför.

Företagsklimat

Bilden av företagsklimatet i Göteborg är fortsatt tudelad. Tillväxten är hög men företagare uttrycker trots det missnöje. I september presenterade Svenskt näringsliv sin undersökning om företagsklimatet i Sverige. Tyvärr visar deras undersökning på en nedgång under 2017 för Göteborgs del. Göteborg hamnar enligt denna på plats 206 (-6 platser). Enligt företagens omdöme försämras det mesta något, allt från skolans till politikernas och tjänstemäns attityd till företagande. I SKLs undersökning om service till företag i samband med myndighetsutövning ser bilden något bättre ut. Nivån på servicen är godkänd, men vi kan se att en svagt avtagande trend under 2017 (-1 enhet till NKI 68).

Uppfattningen om företagsklimatet står i bjärt kontrast mot tillväxten i Göteborg som just nu är hög och arbetslösheten är lägre än i övriga storstadsregioner. Oavsett, så finns en bild av ett dåligt företagsklimat som inte är bra för staden. Att förbättra företagsklimatet är en bred fråga som omfattar många aktörer i staden då det verkar handla om hur företagen uppfattar stadens samlade attityd till företagande. BRGs arbete med företagslotsar har visat sig vara en bra metod. Inom det arbetet har vi tex under perioden bidragit till en ny tillståndsguide för Street Food lanserats på www.goteborg.se, genomfört upphandlingsseminarium mm. I september anordnade vi tillsammans med Svenskt näringsliv en regional konferens för politiker och tjänstemän i regionen om hur vi kan förbättra företagsklimatet gemensamt. Nästa steg är en regional handlingsplan. För Göteborgs del ser vi att Näringslivsstrategiska programmet kan bidra till att frågan breddas inom kommunen.

Analys

Inom analysområdet har vi precis färdigställt rapporten ”Näringsliv och tillväxt 2017”. I den rapporten har vi gjort en sammanställning av en mängd analyser och rapporter med bäring på näringslivet i Göteborgsregionen. Syftet är att sammanställa ett kunskapsunderlag som kan användas brett i regionen. Årets rapport identifierar 10 utmaningar för tillväxt.

Stadsutveckling

Under det sista året har vi märkt en ökning av industriföretag som vill etablera sig i Göteborgsregionen. Det främsta exemplet var den batterifabrik vi tidigare nämnt, men även många mindre aktörer som söker industrilokaler om ca 10 000 kvm samt tillhörande kontor och logistiktor. Den typen av etableringar har Göteborg inte haft med i sin planering. Vi ser även att företag behöver omlokalisera pga. kommande stadsutveckling och att alternativen inom staden är få. BRG bedömer att staden behöver planera för mer verksamhetsmark för mindre företag samt plats för industri/logistik.

TYDLIG ENTREPRENÖRSKAPSREGION SAMT FLER NYA OCH VÄXANDE FÖRETAG

- *Ökad tillväxt, export och investeringar i företag som vill växa*
- *Mer framgångsrika företagsstarter*
- *Ökad utvecklings- och innovationsförmåga hos individer och företag*
- *Ökad samverkan och ökad effektivitet i egna och andras verksamheter*

Nyföretagande och Entreprenörskap

Under hösten har 52 personer deltagit i **starta eget-kurs** eller påbyggnadskursen Företag 365. Kurserna har anordnats i Alingsås, Kungälv och Göteborg. Öckerö fick ställa in inplanerad påbyggnadskurs på grund av lågt intresse. Vi kan konstatera att de kommuner som regelbundet anordnat kurser de senaste åren har fortsatt bra inflöde medan de kommuner som försöker erbjuda samma upplägg men inte haft det

regelbundet över tid har svårare att få tillräckligt deltagarantal för att kunna genomföra aktiviteten.

Det är fortsatt stor efterfrågan på vägledning och seminarier vid våra två **Business Centers**. Under hösten har 78 personer fått vägledning och 130 personer deltagit i kompetenshöjande aktiviteter. På Vårväderstorget har man genom finansiering från Tillväxtverket utökat bemanningen för att växla upp insatser riktat mot utrikes födda. Fokus ligger på att erbjuda snabbspår för nyanlända entreprenörer i syfte att ge dem förutsättningar för att starta företag i Sverige. Satsningen går under namnet **Start Up Fast Track**. Här är en nyckel till framgång att rådgivarna pratar fler språk än svenska och engelska.

Officiell invigning av **Yesbox** med över 200 personer ägde rum 4 oktober. Sedan dörren öppnades har upp emot 2.500 personer vistats i lokalen. BRG, Drivhuset, Ung Företagsamhet, Coompanion, Almi, Framtidsfrön, Göteborgs Uppfinnarförening och One Stop Future Shop har haft olika aktiviteter och möten i lokalerna. Dessutom har verksamt.se from september flyttat starta företags-dagarna till Yesbox. Dagen har hittills anordnats vid två tillfällen med ca 150 deltagare per tillfälle. Den nya hemsidan yesboxgoteborg.se har hittills haft 8.365 unika sidvisningar.

Under hösten har vi startat upp vårt affärsutvecklingsprogram inom **socialt företagande**. I årets budget har vi planerat för 4 grupper med sammanlagt 48 deltagare men intresset har inte varit så stort som vi önskat. Den grupp med 6 deltagande organisationer som startade under september är nu i slutfasen och en ny grupp med 6 deltagare startar under november. För att få klarhet i varför vi inte lyckats attrahera fler organisationer till programmet har vi genomfört intervjuer med nyckelorganisationer inom sektorn social ekonomi. Responserna är att behovet finns och vårt framtagna affärsutvecklingsprogram är bra men kräver för mycket insatser från deltagarna i form av tid. Organisationerna anser sig inte ha möjlighet att frigöra verksamhetsledare från ordinarie arbete då man av ekonomiska skäl inte kan ta in vikarier. Vi arbetar nu fram ett nytt upplägg för 2018 i samråd med företrädare för sektorn för att få fler deltagare under 2018.

Driva och utveckla företag

Inom **tillväxtprogrammet Expedition Framåt** har vi ökat vår mötesfrekvens med företag trots att de flesta företagen har mycket att göra. Tidsbrist är en faktor som alltför upplever och att inte räkna till i vardagen samtidigt som utmaningen med brist på kompetenta medarbetare kvarstår.

Hitintills i år har vi genomfört 635 kundmöten, en ökning med 6% jämfört med motsvarande period föregående år. Vi konstaterar att trots en minskning av antalet företag i programmet med ett 10-tal företag från årets början har vi haft en ökning av aktivitetstid i kompetenshöjande insatser, total tid tom oktober 5518 timmar, en ökning med 155 timmar jämfört fg år. Vi har i tidigare studier sett ett samband mellan ökad aktivitetstid och tillväxt bland deltagande företag.

Vi mäter löpande kundnöjdheten med våra insatser, betyget ligger löpande högt med ett ackumulerat snitt på 4,1 enheter på en femgradig skala.

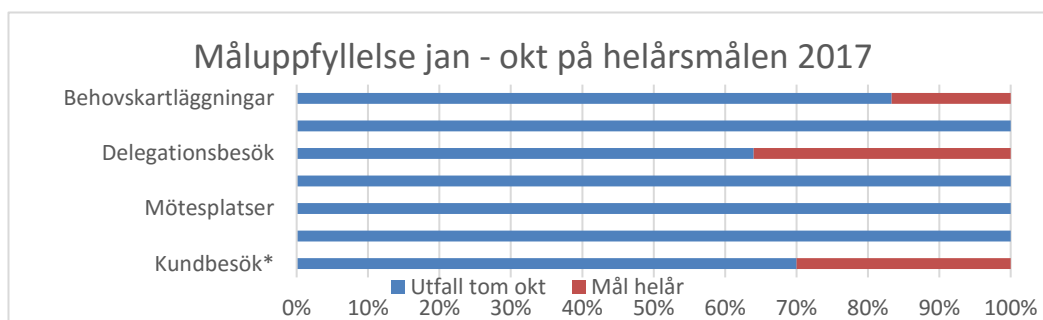
Trots den pågående högkonjunkturen så är det företag som har ekonomiska bekymmer. Den avvikelser som kan ses är att färre uppdrag inom Företagsakuten har genomförts än planerat, 38 mot budgeterade 68 (helår 80). Under året har 23 informationsträffar genomförts hos kommuner, banker och ekonomiska nätverk.

KLUSTERUTVECKLING OCH SAMVERKAN FÖR INNOVATION OCH JOBBTILLVÄXT

- Ökad tillväxt, export och investeringar i företag som vill växa
- Ökad kännedom om Göteborgsregionen
- Ökad utvecklings- och innovationsförmåga hos individer och företag
- Ökade resurser till innovationsinsatser
- Ökad samverkan och ökad effektivitet i egna och andras verksamheter

Avdelningen har under perioden startat ett omfattande arbete med klusteranalyser inom fyra områden; *energi, miljöteknik, fordon och elektromobilitet*. Dessa kommer att ligga till grund för metodutveckling och vidare analyser av andra kluster under nästa år. Analyserna avses bli en del av marknadsföringen av Göteborgsregionen.

Avdelningen har arrangerat fler mötesplatser än planerat (52/mål 45), med över 3100 deltagare. Mötesplatserna bidrar till att öka kunskapen om regionen och att involvera näringslivet i de utmaningar som regionen står inför. Antal enskilda kundbesök har påverkats av vakanser och att vi har prioriterat rundabordssamtal och större aktiviteter. Målet beräknas ändå att nå innan årsskiftet.

Under perioden har två nya klusterinitiativ startats, bägge inom Kulturella och kreativa näringar (KKN). Dels ett övergripande KKN Forum och dels en ny mötesplats specifikt för branscherna slöjd och konsthantverk. KKN forum, med runt 85 deltagare, är en del i uppdraget *"En samverkansplattform ska skapas ihop med akademi, de kreativa och kulturella branscherna och ideella aktörer inom mode, design, konsthantverk och arkitektur"* (Budget 2018).

BRG har även uppdraget att *"bygga en tydlig och transparent struktur för hur Göteborg ska fungera som en testbädd för nya innovationer"* (Budget 2018). Arbetet har påbörjats i nära dialog med SLK och Göteborg Stads Innovationsprogram, andra förvaltningar/bolag inom staden samt med näringsliv, Chalmers och RISE m.fl. Arbetet med att etablera Testbädd Göteborg som ett gemensamt koncept fortlöper och taktas in i detta uppdrag. I samtliga uppdrag läggs stor tonvikt på att skapa relationer, förtroende och inkludering. BRG deltar även aktivt i regeringens initiativ "samrådsgrupp för smarta städer" och synkas med övriga pågående processer inom staden.

Avdelningens alla internationella projekt, t.ex. Northern Connections, FossilFree Energy District, Young ICT, Bioreg och Periscope löper på väl. Gemensamma resultat av projekten är ökad innovationsförmåga, nya innovationer och att nya värdekedjor av samverkande aktörer etableras.

Vi har i samarbete med näringsliv, akademi och Västra Götalandsregionen arrangerat seminarium kring hur näringslivet kan bidra till de regionala/nationella och globala miljömålen genom att ta miljöstrategiska beslut. Vi har även arrangerat seminarier tillsammans med Trafikverket, Stadsbyggnadskontoret och Trafikkontoret om hur byggprocesserna påverkar näringslivet.

Green Gothenburg har hanterat 34 internationella delegationsbesök (Japan, Kina, Norge, Filipinerna) med ca 400 deltagare. Färre än motsvarande period föregående år, men av högre karaktär än tidigare år med statschefer och ministernivå. Antalet deltagande företag i vid besöken har ändå ökat med 14 % jämfört med föregående år, och sedan starten 2013 med över 500 %. Världens största elbilmässa genomfördes i Stuttgart i oktober. BRG var talare på huvudkonferensen samt samarrangerade den Svenska montern med 13 medföljande företag. Genom vårt deltagande visas de regionala styrkorna upp inom elektromobilitet, viktigt för attraktionskraft och kundförfrågningar.

KOMMUNIKATION

- *Ökad kännedom om Göteborgsregionen*

Under tredje kvartalet sjösattes www.investingothenburg.com - ett digitalt verktyg för uppdraget att marknadsföra Göteborgsregionen ur ett näringslivsutvecklande perspektiv. Målgruppen är internationell, språket är engelska och den grafiska identiteten är Göteborg & Co:s GO-koncept. Det innebär att Göteborgsregionen nu marknadsförs internationellt med ökad tydlighet och större igenkänning på fyra plattformar: goteborg.com, movetogothenburg.com, greengothenburg.com samt investingothenburg.com

Sajten framhäver Göteborgsregionens attraktionskraft för etableringar, investeringar och affärssamarbeten. Intrycket som ges är att den ekonomiska utvecklingen, kompetensen, jobbmöjligheterna och affärsmöjligheterna gör Göteborgsregionen till ett attraktivt alternativ som väcker stort intresse.

Fyra områden ges särskild uppmärksamhet – automotive, life science, stadsutveckling och logistik. Från innehållet kan särskilt nämnas beskrivningen av 29 avancerade testbäddar som är tillgängliga för innovationssamarbeten.

I arbetet med att öka kännedomen om Business Region Göteborg har användningen av det nya nyhetsrummet Kontext tagit fart. Kontext är en del av www.businessregion.se som nyheter och fördjupning av näringslivets förutsättningar i Göteborgsregionen. Kontext är också en del av arbetet med att utveckla Berättelsen om Göteborg.

2.1.1 Affärsområde/dotterbolag eller motsvarande

Lindholmen Science Park AB

I sin helhet löper verksamheten väl och följer plan. Prognosen jämfört med budget 2017 visar att projektomsättningen och tillhörande kostnader ökar med anledning av den nya etableringen MobilityXlab.

- Nationellt Elektromobilitetslab under utveckling.
- MobilityXLab invigt
- Mycket stora och omfattande parkeringsproblem. Nu är det akut.
- Vakansgraden på Lindholmen i princip noll. Stora utmaningar att fortsätta utveckla klustret.

Johanneberg Science Park AB

I sin helhet löper verksamheten väl och följer plan.

En av grundprinciperna inom ramen för JohannebergSPs verksamhet är att skapa samverkansprojekt mellan akademi, näringsliv, offentlig sektor och allmänhet vilka i sin fysiska realisering, då så är tillämpligt, skall genomföras på i först hand Chalmers

Campus Johanneberg.

- T.ex. HSB Living Lab, ElectriCity, Footprint Housing, Fossil free Energy Districts.
- JSP har under denna process fördjupat samarbetet med Chalmers. På uppdrag av Chalmers har det anställts en projektledare för projektet 5 Star Campus, vars huvuduppgift är att utveckla möjligheterna med de fysiska miljöerna för att stärka och visualisera forskning, utbildning och innovation och dra nytta av nätverket med partner från akademi, näringsliv och offentlig sektor. Projektet beräknas inledningsvis löpa till 2020/2021.
- Tillsammans med Göteborg stad ingår JSP i en stor EU-finansierad satsning, med benämningen Iris, vilken startade hösten 2017 och där bl.a. lösningar för nya lokala energisystem, e-mobilitet, hantering av öppen data samt affärsmodeller utvecklas och provas.

Sahlgrenska Science Park AB

I sin helhet löper verksamheten väl och följer plan. Beräknad prognos visar att resultat 2017 förväntas bli något bättre än budgeterat.

- Arvid Carlsson Award by SahlgrenskaSP lanserades vid fullsatt Park Annual (500 personer, Sveriges näst största innovationseventet inom Life science) Vinnare var entreprenörerna i Cellink och A Carlsson delade ut priset).
- Modellen med vår science park att kraftsamla branschen fungerar- ÖKS projektet inom digital hälsa hade möte i Biotech center och lockade 14 internationella investerare.
- Uthyrningen är hög och Biotech center är för första gången nu fullt uthyrd. Byggnaden invigdes 2003.

Göteborgs Tekniska College AB

Verksamheten ligger väl i fas med budget för perioden. Totalt för året uppskattas ett något bättre resultat än budgeterat pga lägre personalkostnader och retroaktiv ersättning.

- Yrkesvux har haft färre planerade starter inom ramavtal. Det har kompenserats genom tilläggsavtal som kunnat genomföras.
- Ny ESF-ansökan är inskickad och besked om tilldelning väntas i december.
- Alla platser till gymnasiet är fulltaliga och utfallet visar ett högre snittpoäng för sökanden.
- Ekonomiprogrammets andra år har fulltalig klass om 32 elever.
- Förnyad ansökan, Smarta fabriker, i samarbete med VGR.

Almi Företagspartner Väst AB

Verksamheten löper väl och utvecklas enligt lagd plan för året. I sin helhet följs finansiella mål i utlåning, antal lån samt följer budget i antal levererade rådgivningsmål.

Koncernen har fått projektpengar från Tillväxtverket för projekt "Snabbspår", det ska vända sig till personer med utländsk bakgrund och innehåller en rad seminarier. Projektägare är Almi AB men arbetet skall utföras hos Almis dotterbolag i varje region.

2.2 Utfall och prognos

Resultaträkning i sammandrag

	Period				Helår			
	Utfall	Budget	Avvikelse	Utfall fg år	Prognos	Fg prognos	Budget	Bokslut fg år
Intäkter	57 223	68 256	-11 033	57 601	88 289	90 532	90 200	77 486
Kostnader	-96 645	-109 282	12 637	-87 088	-126 858	-131 915	-130 900	-113 849
Rörelseresultat	-39 422	-41 026	1 604	-29 487	-38 569	-41 383	-40 700	-36 363
Finansiella intäkter	14	0	14	16	14	14	0	21
Finansiella kostnader	-29	0	-29	-20	-7 145	-7 131	-7 800	-7 417
Resultat efter fin.poster	-39 437	-41 026	1 589	-29 491	-45 700	-48 500	-48 500	-43 759
Koncernbidrag					40 700	40 700	40 700	40 700
Res. f. skatt					-5 000	-7 800	-7 800	-3 059
Aktieägartillskott					5 000	5 000	5 000	5 000

2.2.1 Utfall till och med perioden

Resultat efter finansiella poster för perioden i förhållande till periodiserad budget visar en förbättring med ca 1,6 mkr. Vi har något lägre personalkostnader pga vakanser och sjukfrånvaro. Vi ser också att kostnader för konsulter och marknadsföring är lägre än budgeterat vilket delvis justerats i prognos.

Vid en jämförelse med föregående år så är kostnadsvolymen högre till följd av nya projekt som inte fanns samma period föregående år, som te.x Yesbox som nu är i drift, EU-projekten Northern Connection och Stadslandet.

2.2.2 Prognos

Den aktuella prognosens resultat efter finansiella poster visar ett bättre resultat med 2,8 mkr i förhållande till helårsbudget och senaste prognos. Det innebär att vi inte beräknar ta eget kapital i anspråk utan resultatet beräknas till +/-0.

Orsaken är främst konsult- och marknadsföringstjänster som inte nått budgeterad nivå men även lägre personalkostnader pga vakanser och sjukfrånvaro. Volymen påverkas på såväl intäktssidan som kostnadssidan gällande förändringar över åren i projekt. Prognosen bygger på kända antaganden men projektavslut, avräkningar samt nedskrivningar vid årets slut kan påverka och försämma prognosen.

2.3 Utveckling inom personalområdet

2.3.1 Personalvolym och lönekostnad

Belopp i tkr	Utfall tom okt 2017	Utfall tom okt 2016	Prognos 2017	Bokslut 2016
Lönekostn. exkl arvoden	38 705	35 203	46 899	43 420
Arbetad tid (årsarbetare)	95	89	95	89
Lönekostnad per årsarbetare	407	396	493	488

2.4 Investeringar

Investeringar i materiella och immateriella anläggningstillgångar

Nettoutgifter i mkr	Utfall t o m okt	Prognos helår	Fg prognos helår	Budget helår
Nyinvesteringar	1,2	1,5	3,6	3,6
Reinvesteringar				
SUMMA INVESTERINGAR	1,2	1,5	3,6	3,6

Investeringar i finansiella anläggningstillgångar

Aktier och andelar, i mkr	Utfall perioden 2017
Summa investeringar	

2.5 Uppföljning av särskilda beslut och uppdrag

Inget att rapportera.

2.6 Stadshus AB:s uppföljning av social hållbarhet

	Antal insatser/ej relevant för bolaget
Utbildning/skolresultat	
Antal aktiviteter/insatser som genomförts som bidrar till bättre skolresultat?	
- antal individer som omfattats?	
Arbete	
Antal aktiviteter/insatser som genomförts som bidrar till att fler personer kommer i arbete?	Ett av våra BRGs klusterinitiativ inom kulturella och kreativa näringar är POPUP-KONTORET i Bergsjön tillsammans med bl.a Forsman & Bodenfors, en satsning på att jobba med unga från förorten. Ett resultat av initiativet är att runt tio-femton ungdomar från Bergsjön deltar i en praktik/kvällsskola för att lära sig arbetet i kommunikationsbranschen och skapa sig nätverk inom branschen. Första testuppdraget var att utveckla och marknadsföra en ny krydda med Santa Maria. I slutet av oktober genomfördes OPPORTUNITY DAY, ett koncept med fokus på integration genom jobb. BRG och Arbetsmarknad & Vuxenutbildning har i samverkan varit huvudpartners till dagen. Dagen rönt stort intresse 480 arbetssökande deltog i jobbmatchning, däribland många från stadens Kompetenscentra. 25 företag fanns på plats för att möta de jobbsökande. Vi har i skrivandes stund fått återkoppling från 20 av de 25 företagen. De har träffat 165 relevanta kandidater. Några har erbjudits anställning och merparten vill de ha en andra intervjuomgång med. Våra Business Centers deltog för att informera om hur man går tillväga om man vill starta företag i Sverige och om möjligheten att delta i Start Up Fast Track vilket rönt stort intresse bland besökarna. Som ett arv av EuroSkills har BRG varit med och arrangerat FUTURESKILLS under Gymnasiedagarna. Hela 31 000 besökare (5 000 fler än 2016) och 400 besökande till regionens största föräldramöte där BRG medverkade och berättade om framtidens jobbmöjligheter i Göteborgsregionen. Syftet var att branscher och företag fick en arena att visa upp olika arbetsuppgifter och yrken och samtala med framtidens medarbetare.
- antal individer som omfattats	PopUp: 10-15 Opportunity Day jobbmatchning: 480, se ovan
Bostad	
Antal bostäder som färdigställt?	
Antal bostäder som är påbörjade?	
Antal aktiviteter/insatser som genomförts som bidrar till en hälsofrämjande närmiljö?	

Göteborg 2017-11-20

Till styrelsen i
Business Region Göteborg AB

Ärende; Policy och riktlinje för bidrag till utomstående organisationer

Sammanfattning

Vid styrelsemöte 2017-08-21 fördes en principiell diskussion över vilket förhållningssätt BRG ska ha gällande att lämna ovillkorade bidrag till utomstående organisationer. Med bidrag menas medel som ges utan krav på motprestation vilket innebär att BRG inte kan ställa krav på att som utbyte för bidraget få tjänster eller särskilda förmåner. Ovillkorade driftsbidrag ger ingen möjlighet till kontroll och ändamålsenlig styrning över resultat och effekter.

Huvudregeln är att vara restriktiv med att lämna bidrag eller motsvarande driftstöd.

Beslut om eventuella bidrag ska tas av styrelsen eller utgå från beslut i KF eller KS. Då ska legala förutsättningar belysas samt bedömningsgrunder tydligt framgå i beslutsunderlaget.

Styrelsen föreslås fatta beslut genom ett bolagsinternt styrande dokument.

Förslag är att fastställa en bolagsintern policy och riktlinje.

Ett fåtal övergripande bidrag ligger kvar och har årligen lyfts fram i samband med budgetbeslut. Så även i budget 2018. Vid behov kommer BRG att arbeta med en successiv nedtrappning. I de fall en förfrågan inkommer inför kommande år skall den hanteras i enlighet med ny policy och riktlinje.

Omvärldsperspektivet

BRG är generellt sett ingen bidragslämnande organisation utan det finns andra organisationer som har det i sina uppdrag. Ett alternativ är att BRG beslutar om att aldrig kan bevilja bidrag. Konsekvensen kan då bli att man tvingas avstå från möjligheter att medfinansiera satsningar som gynnar såväl BRGs målgrupp och som bedöms addera mervärde och bidra till bolagets strategiska mål. Andra aktörer kan uppfatta BRG som otydliga huruvida bolaget lämnar bidrag eller inte. För att uppfattas som öppna och transparanta behöver beslutsunderlagen vara tydliga om hur eventuella bidrag lämnas, vem som kan komma ifråga eller vilka belopp.

Barn/Jämställdhet/Mångfald/Miljöperspektivet

Vi har inte funnit några särskilda aspekter utifrån dessa perspektiv

Styrelsen föreslås besluta att:

1. Fastställa Policy och riktlinje för bidrag till utomstående organisationer

Business Region Göteborg AB

Patrik Andersson
VD

Ärende; Policy och riktlinje för bidrag till utomstående organisationer

Policy och riktlinje inom Göteborgs Stad

En *policy* ska vara kortfattad och översiktligt ange värderingar och grundprinciper för att styra bolagets agerande inom ett visst område och en riktlinje anger ramarna för handlingsutrymmet.

Riktlinjer ska ange ramarna för handlingsutrymmet, visa hur uppgifter ska utföras men lämna visst utrymme för verksamheten att själva utforma detaljerna i arbetet.

Styrelse ska besluta om riktlinje för den egna verksamheten. Bolagsspecifika riktlinjer som avser ren verkställighet kan beslutas av verkställande direktör.

Bidrag

Med bidrag menas här medel som ges utan krav på motprestation vilket innebär att BRG inte kan ställa krav på att som utbyte för bidraget få tjänster eller särskilda förmåner.

Risker

Risk att beakta vid bidrag kan vara att det är svårt att härleda resultat och effekter till bidraget. Det kan även uppfattas som att vi inte är öppna och transparanta om vilka aktörer som får bidrag och på vilka grunder. Vi har inte kontroll över att bidragen används till det som förväntas eller har möjlighet att styra eller påverka aktiviteter som kan skada vårt varumärke där vi omnämns som medfinansier.

STYRKOR Stärka aktörer och öka samverkan Kan vara resurseffektivt att samordna insatser/satsningar	SVAGHETER Svårt härleda resultat/effekter av bidrag Minskar eget budgetutrymme Ingen möjlighet att övervaka eller kontrollera vad som görs
MÖJLIGHETER Medfinansiera goda initiativ och insatser	HOT Varumärket Förtroendeskada till följd av bristande tilltro för bedömning Legala förutsättningar sätter stopp

Generellt om bidrag på BRG

BRG har genom åren lämnat bidrag till organisationer eller deltagit i samverkansinitiativ, projekt eller liknande strategiska satsningar som styrelsen ställt sig bakom. Flera åtaganden har avslutats under de senaste åren och numera tas beslut om specifika samverkansinsatser och/eller riktad projektmedverkan inom löpande kärnverksamhet.

Ett fåtal övergripande bidrag ligger kvar och har årligen lyfts fram i samband med budgetbeslut. Så även i budget 2018. Vid behov kommer vi att arbeta med successiv nedtrappning.

I de fall en förfrågan inkommer inför kommande år skall den hanteras i enlighet med ny policy och riktlinje.

BRGs bidrag är i olika utsträckning en del av en total finansiering och det kan även förekomma att våra medel används som medfinansiering för att erhålla andra nationella eller regionala medel.

BRGs bidrag är begränsat och därmed bedöms hanterbart av respektive organisation.

Ung Företagsamhet Göteborgsregionen	360 tkr	6,53% av total oms 5 515 tkr (2016)
Coompanion	300 tkr	1,92% av total oms 15 622 tkr (2016)
Nyföretagarcentrum Göteborgsregionen	100 tkr	10% av total oms 1 000 tkr (2016)
Framtidsfrön	75 tkr	1,22% av total oms 6 160 000 (2016)

Förutom ovanstående organisationer ges årligt anslag till Almi Företagspartner Väst (utifrån ägarandel) och för samverkansplattformen Näringslivsgruppen/Göteborg & Co.

Det är vår uppfattning att bidrag lämnats till väl fungerande organisationer. Det finns dock idag inga direkta urvalskriterier till belopp eller klara beslut om varför de olika organisationerna erhållit bidragen från början. Gemensamt är att organisationerna och/eller insatserna bedömts addera mervärde utifrån BRGs uppdrag, oftast i samverkan med andra finansiärer.

VERKSAMHETSBI DRAG	BRGs har verksamhetsbidrag som f.n. riktas till organisationer med tydligt avgränsat uppdrag, som ligger i nära anslutning till BRGs uppdrag för att stimulera entreprenörskap, där det finns etablerade aktörer som inte verkar på öppna marknaden. BRG lämnar inte verksamhetsbidrag till privata aktiebolag om det inte finns deläggande. Undantaget stadens medfinansiering av AZ BioVentureHub AB där särskilt beslutsunderlag och finansiering finns för åren 2015-2017. Beslut fattades av kommunfullmäktige.
DELÄGGANDE	BRG ger kapitaltillskott (driftbidrag/aktieägartillskott) för deläggande i regionala utvecklingsbolag och regleras via avtal och beslut av KF.
PROJEKTBI DRAG	BRG kan besluta om att delta i eller bevilja medfinansiering i projekt i samverkan med andra i enlighet med projektmodellen.
NYA INITIATIV/IDÉER	BRG kan besluta om att vara del i uppstart av initiativ i syfte att senare knoppa av, även finansiellt, i samverkan med andra.
UTLYSNINGAR	BRG har inga allmänna utlysningar för verksamhetsbidrag om inte särskilda beslut har fattats (som t.ex. utvecklingscheckar för socialt företagande med beslut från KF).

Förslag till bolagsintern policy och riktlinje för bidrag till utomstående organisationer

Förslaget innebär att huvudregeln är att vara restriktiva med att lämna bidrag men att möjligheten kvarstår för styrelsen att fatta beslut om att lämna bidrag. Beslut kan även utgå från kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen.

Vid ett eventuellt styrelsebeslut skall underlag med legala förutsättningar och bedömningsgrunder tas fram som ska präglas av öppenhet och transparens.

Denna policy och riktlinje avser ovillkorade bidrag vilket inte ska likställas med projektbidrag, medfinansiering och andra samverkansinitiativ där motprestation framgår.

NÄRINGSLIV & TILLVÄXT

ANALYS OCH UTMANINGAR FÖR
GÖTEBORGSREGIONEN 2017

BUSINESS REGION
GÖTEBORG

Inledning

Göteborgsregionen står inför en spännande och sannolikt omvälvande framtid. Just nu pågår en omfattande stadsutveckling som innebär att cirka 1000 miljarder kronor är på väg att investeras i byggnation av infrastruktur och bostäder. Samtidigt står vår största bransch – fordonsindustrin – inför en disruptiv förändring när elektrifiering, uppkopplade och kanske självkörande fordon gör sitt intåg. Lägg därtill att en stor digitaliseringsvåg nu sveper brett över samhället. Vi vet inte idag hur och i vilken omfattning vi kommer att påverkas av dessa trender. Men en sak vet vi. Det blir allt viktigare att snabbt analysera omvärlden och identifiera utmaningar och möjligheter.

Med den här rapporten vill vi ge beslutfattare i Göteborgsregionen en övergripande bild över regionens styrkor och svagheter ur ett näringslivsperspektiv. Vi har utgått från erkända tillväxteorier och gått igenom ett omfattande statistiskt material och olika rapporter om Göteborgsregionen. Utifrån dessa söker vi svar på en rad frågeställningar, som till exempel:

- Vilka är drivkrafterna bakom regional tillväxt?
- Hur konkurrenskraftig är Göteborgsregionen internationellt?
- Hur ser branschstrukturen ut?
- Vilka delar av näringslivet växer? Och hur står vi oss mot övriga Sverige?
- Vilka trender och utmaningar står olika branscher inför?
- Hur hållbar är tillväxten?
- Vilka attraheras till Göteborgsregionen?
- Hur ser matchningen ut mellan vad som utbildas respektive efterfrågas på arbetsmarknaden?
- Hur uppfattas företagsklimatet i Göteborgsregionen?

Baserat på vår analys har vi identifierat 10 utmaningar som vi tror är viktiga för regionens långsiktiga utveckling. Välkommen att ta del av vår analys och utmaningar!

Rapporten är författad av Henrik Einarsson och Peter Warda, med stöd av BRGs olika branschexperter Rasmus Heyman, Lars Bern, Erik Behm, Per Österström, Iris Öhrn, Hans Larsson och Karin Eriksson.

10 sammanfattande utmaningar

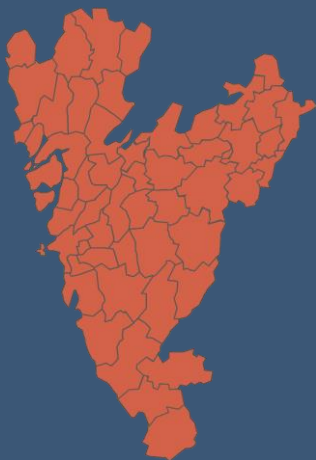
Baserat på rapporten har vi identifierat följande utmaningar för Göteborgsregionen:

- **Öka regionens produktivitet**
Regionens ekonomiska attraktivitet och konkurrenskraft behöver stärkas i förhållande till omvärlden. Ett mått på detta är BRP/capita som kan öka genom att fler arbetar eller att högre värden skapas med samma insats eller att nya processer utvecklas och genererar högre värden. Regionen behöver alltså fler företag med höga och växande förädlingsvärden. Utbildning, infrastruktur och ökade FoU-resurser spelar en avgörande roll för att uppnå ökad produktivitet i regionen.
- **Stärka arbetsmarknadsregionen och kärnan**
Regionens tillväxt hämmas av en för liten arbetsmarknadsregion. Bättre pendlingsmöjligheter till Uddevalla, Trollhättan och Borås bidrar till ett större sökområde för företag och fler möjligheter till en större och mer diversifierad kompetenspool. Samtidigt behöver staden förtätas för att bli en attraktiv motor i en större region.
- **Öka delaktigheten på arbetsmarknaden**
Även om arbetslösheten har minskat de senaste åren står fortfarande en stor grupp utanför arbetsmarknaden, bland annat många av regionens utrikes födda invånare. Detta utanförskap framgår även i ett antal internationella benchmarkingstudier. En stor utmaning för Göteborgsregionen är att aktivt jobba för att öka delaktigheten på arbetsmarknaden.
- **Stärka FoU-resurserna**
Regionen har genom flera stora företag en unik koncentration av FoU inom främst teknik och life science. FoU-verksamheter är strategiskt viktiga och ger stora spridningseffekter till övriga ekonomin. Här är det viktigt att stärka samverkan mellan företag, kommun och akademi, bland annat genom att skapa världsledande demonstrationsmiljöer för regionens innovativa produkt- och tjänstelandskap.
- **Planera för tillväxt**
Göteborgsregionen står för en stor del av Sveriges tillväxt och trenden är tydlig att allt mer kompetens och tillväxt samlas i storstadsregioner. Det innebär att Göteborgsregionens kommuner har ett särskilt nationellt ansvar att planera för tillväxt. Utan nya bostäder, nya arbetsplatser och mark för näringslivet kommer regionen att tappa konkurrenskraft. Kommande år ser vi bland annat en risk för brist på kontor i de mest attraktiva lägena och även en brist på bostäder i hela Göteborgsregionen.
- **Stärkt tillgänglighet och global synlighet**
Göteborgsregionens tillgänglighet till omvärlden är god jämfört med liknande regioner. Samtidigt är förbättrad tillgänglighet via tåg, flyg och hamn avgörande för vår framtida konkurrenskraft. Inte minst med tanke på regionens exportberoende näringsliv. Ett viktigt projekt är åtta-miljoner-staden som binder ihop Oslo-Göteborg-Köpenhamn. I takt med ökad konkurrens blir det också allt viktigare att Göteborgsregionens varumärke synliggörs och stärks internationellt.
- **Fler växande små och medelstora företag**
Stora och små företag lever i symbios och den ekonomiska hållbarheten i regionen skulle stärkas av att fler små och medelstora företag startas och utvecklas.
- **Kompetensförsörjning**
Kampen om kompetensen hårdnar och regionen behöver både behålla och attrahera kompetens nationellt och globalt. Bostäder och bilden av regionen är några viktiga parametrar att stärka. Att vi utbildar kompetens som efterfrågas av näringslivet i nuläget och i framtiden är också viktigt.
- **Möta klimatutmaningen**
Många av regionens företag har betydande tillväxtpotential på den globala marknaden om man lyckas utveckla miljösmarta produkter.
- **Förbättra företagsklimatet**
Företagsklimatet behöver förbättras ytterligare. Det handlar dels om att förbättra servicen, men även om att ha en tätare dialog mellan kommun och näringsliv om företagets aktuella behov.

Innehållsförteckning

1 Stor politisk oro men ekonomin växer bra	2
Högonkonjunkturen stärks ytterligare	3
2 Göteborgsregionen i en internationell jämförelse	5
Forskning och utveckling i ett europeiskt perspektiv	8
3 Drivkraft och strategi för regional tillväxt	9
Tillgänglighet till mångfald driver utvecklingen	9
Tillväxtstrategi – förstora arbetsmarknadsregionen	11
Tillväxtstrategi – stärka kärnan	14
En starkare kärna och förbättrad infrastruktur skapar en större arbetsmarknad	14
4 Göteborgsregionens näringsliv – sammansättning och struktur	16
Exportintensiv region	18
Många arbetar i utlandsägda	19
Partihandeln omsätter mest i regionen	20
I vilken bransch skapas det mest förädlingsvärde i Göteborgsregionen?	20
Västsvenska företags utgifter för egen FoU minskar över tid	21
5 Nuläge och utmaningar för viktiga kluster	23
Stadsutveckling	23
1 000 miljarder i förväntade investeringar	23
Hög risk för flaskhalsar	24
Kulturella och Kreativa Näringar	26
Kemi, Energi och Material	26
Information and Communications Technology	27
Fordon, Transport, Infrastruktur och Logistik	28
Life Science	30
Maritima Näringar	31
Finans	32
6 Tillväxt och produktivitet	33
Stark tillväxt i LA Göteborg	33
Ökande produktivitet i LA Göteborg	34
Är tillväxten i regionen miljömässigt hållbar?	36
Göteborgsregionen behöver både små och stora företag	38
Många nya företag startas i Göteborgsregionen men tillväxten är avtagande	39
Färre företag avvecklas på grund av konkurs	42
7 Befolkning	43
7.1 Befolkningsutveckling i storstädernas lokala arbetsmarknader	43
7.2 Befolkningsutveckling i Göteborgsregionen	44
Göteborgsregionen attraherar många unga högutbildade	44
Göteborgsregionens växande befolkning ställer krav på bostadsmarknaden	45
Familjebildare lämnar Göteborg för kranskommuner	47
8 Arbetsmarknad och kompetensförsörjning	49
8.1 Sysselsättningsutveckling i storstädernas lokala arbetsmarknader	49
8.2 Arbetsmarknadsutveckling i Göteborgsregionen	50
Många jobb finns inom vård och omsorg, företagstjänster och handel	50
Företagstjänster har snabbast sysselsättningstillväxt	52
Ökad sysselsättning inom tjänstesektorn kan ge brist på kontorsytor	52
Sjunkande arbetslöshet men stort utanförskap	53
Väldigt hög andel arbetslösa bland utrikes födda	55
8.3 Kompetensförsörjning i Göteborgsregionen	57
Kompetensförsörjningen är en stor utmaning för Göteborgsregionen	61
9 Företagsklimat	64
SKL:s undersökning Insikt	65
Svenskt Näringslivs undersökning	67
Bilaga	70

Geografiska indelningar i rapporten

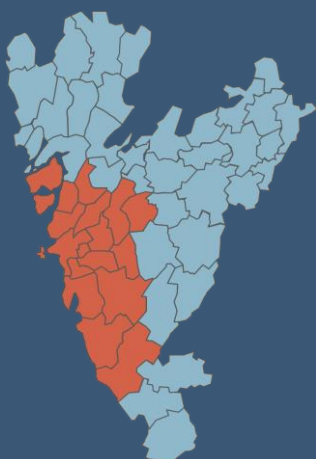

Västsverige

Består av Västra Götalands län och Hallands län (avser EU kommissionens NUTS2 indelning).

Användning

- Vid internationella jämförelser med andra europeiska regioner görs analysen på NUTS2 nivå
- Anledningen till att NUTS2 används för europeiska jämförelser är för att EU kommissionen använder enheten som standard när Europa delas in i mindre regioner och att data finns tillgängliga för fler regioner
- Indikatorer som analyseras och mäts är BRP, FoU, innovation, konkurrenskraft, entreprenörskap

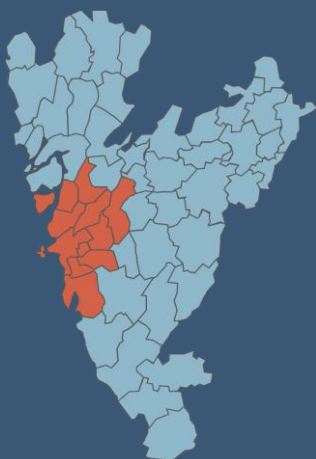

LA Göteborg

Består av 19 kommuner enligt SCBs indelning av lokala arbetsmarknadsregioner (LA).

Användning

- LA är en indelning av Sverige som baseras på pendlingsmönster. När pendlingen mellan kommuner blir tillräckligt stor anses de vara så beroende av varandra att en lokal arbetsmarknadsregion bildas. Denna indelning är bäst lämpad för att beskriva regioners långsiktiga utveckling och vid jämförelser (se Tabell B1 i bilagan)
- Indikatorer som mäts är direkt kopplade till arbete såsom sysselsättning, lönesumma, BRP och befolkning

Göteborgsregionen

Består av de 13 kommunerna som ingår i Göteborgsregionens kommunalförbund (GR).

Användning

- När den regionala analysen blir mer detaljerad
- Flertalet indikatorer analyseras såsom arbetslöshet, internationell handel, investeringar, byggnation, utbildning, företagsklimat, men likt i fallet med LA görs även analyser på sysselsättning, lönesumma, BRP och befolkning
- Se Tabell B2 i Bilagan för vilka kommuner som ingår i Göteborgsregionen

1 Stor politisk oro men ekonomin växer bra

Den senaste perioden har präglats av en serie av politiska händelser som påverkar omvärlden på ett eller annat sätt. Bland annat är Storbritanniens politiska utveckling i fokus där terrordåd, Brexit förberedelser och nyval går omlott med varandra. Lägg därtill Donald Trump som fortsatt har svårigheter att genomföra sina politiska beslut. Samtidigt går Tyskland till val i höst. Även Italien har ett kommande val som anses vara EMU-områdets stora politiska risk beroende valets utgång.

Även om den politiska osäkerheten är hög i omvärlden så går ekonomin fortsatt bra. IMFs senaste prognos för hur omvärlden kommer utvecklas visar att en majoritet av Göteborgsregionens viktigaste exportmarknader förväntas växa under 2017, framförallt gäller det USA och Norge. Även världshandeln med varor och tjänster förväntas få sig en rejäl knuff i positiv riktning. Denna utveckling bådär gott för det exportintensiva näringslivet i Göteborgsregionen som just nu befinner sig i en högkonjunktur.

För helåret 2016 var svensk BNP 3,3 procent högre än för helåret 2015, vilket är ett tydligt tecken på att den svenska ekonomin växer starkare än normalt. Framförallt var det fasta bruttoinvesteringar genom ökade bostadsinvesteringar som bidrog till den svenska BNP-tillväxten.

Varuexporten från Göteborgsregionen ökade med 6 procent reallt (vilket motsvarar drygt 10 miljarder kronor) under 2016 jämfört med helåret 2015. I Sverige stannade den reala varuexporttillväxten på 0,1 procent. Det totala varuexportvärdet i Göteborgsregionen uppgick till 192 miljarder kronor och motsvarade 16 procent av Sveriges totala varuexport. Likt föregående år höll USA fast i sin position som Göteborgsregionens näst viktigaste exportmarknad efter Belgien även under 2016.

Sysselsättningstillväxten i Göteborgsregionen är god, vilket gett utslag på arbetsmarknaden där regionens arbetslöshet är lägst bland storstadsregioner i Sverige. Många indikatorer visar att regionens näringsliv går för full maskin, bland annat genom en växande varuexport och ökande förädlingsvärden i den privata sektorn.

TABELL 1 TILLVÄXTPROGNOSER FÖR REGIONENS VIKTIGASTE VARUEXPORTMARKNADER

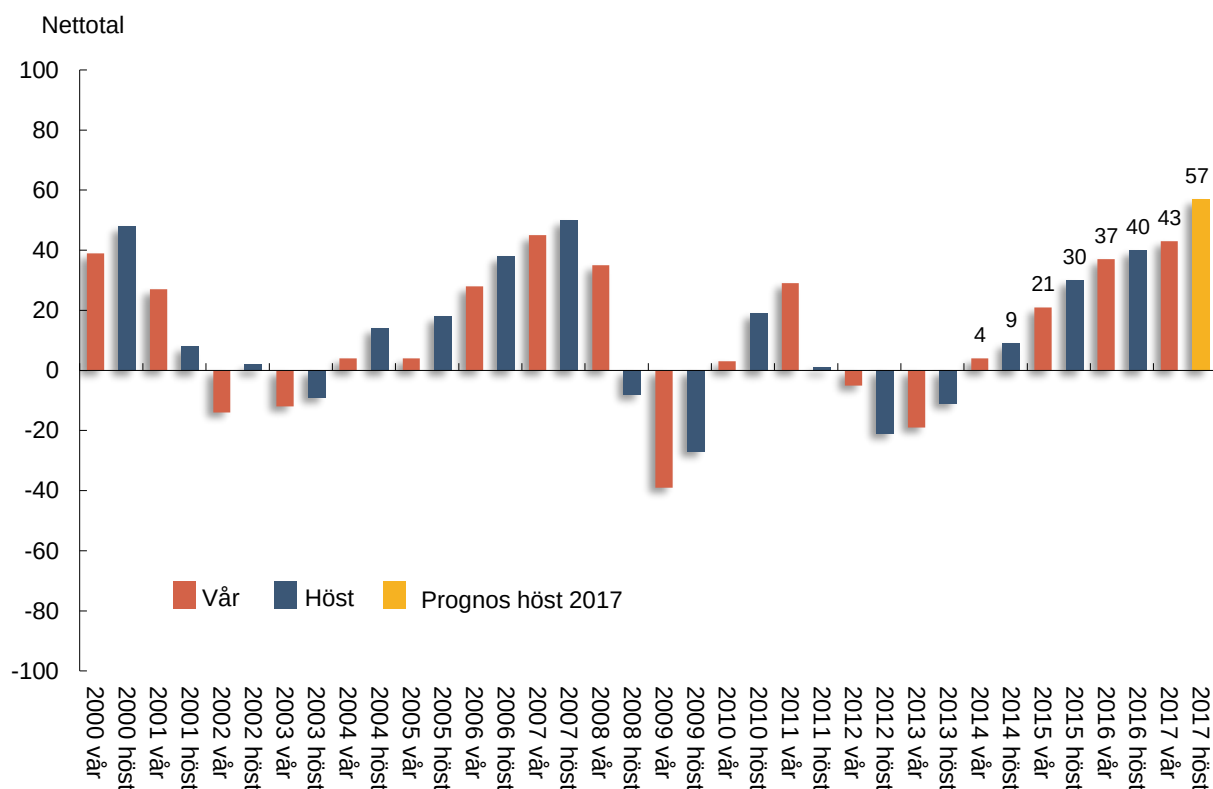
LAND	BNP PROGNOSE 2017
Belgien	Bättre ↗
USA	Bättre ↗
Norge	Bättre ↗
Tyskland	Sämre ↘
Storbritannien	Bättre ↗
Danmark	Bättre ↗
Kina	Sämre ↘
Finland	Sämre ↘
Nederländerna	Samma →
Frankrike	Bättre ↗
EMU	Samma →
Göteborgsregionen	Bättre ↗
Sverige	Sämre ↘
Världen	Bättre ↗
Världshandel, varor och tjänster	Bättre ↗

Källa: SCB, Västra Götalandsregionen och IMF

Högkonjunkturen stärks ytterligare

Konjunkturläget har fortsatt att förbättrats i Göteborgsregionen under 2017. Under våren passerades till och med gränsen för högkonjunktur, enligt Västra Götalandsregionens stora konjunkturbarometer. Konjunkturindex för Göteborgsregionen hamnade i våras på + 43 (gränsen för högkonjunktur är 40). Höstprognosen visar att företagen är fortsatt optimistiska och förväntningarna om att näringslivet ligger kvar i en högkonjunktur året ut kvarstår (intervallet för normalkonjunktur i Figur 1 går mellan -15 och +15, medan det råder högkonjunktur inom intervallet 40 och 100).

FIGUR 1 KONJUNKTURINDEX FÖR GÖTEBORGSREGIONEN

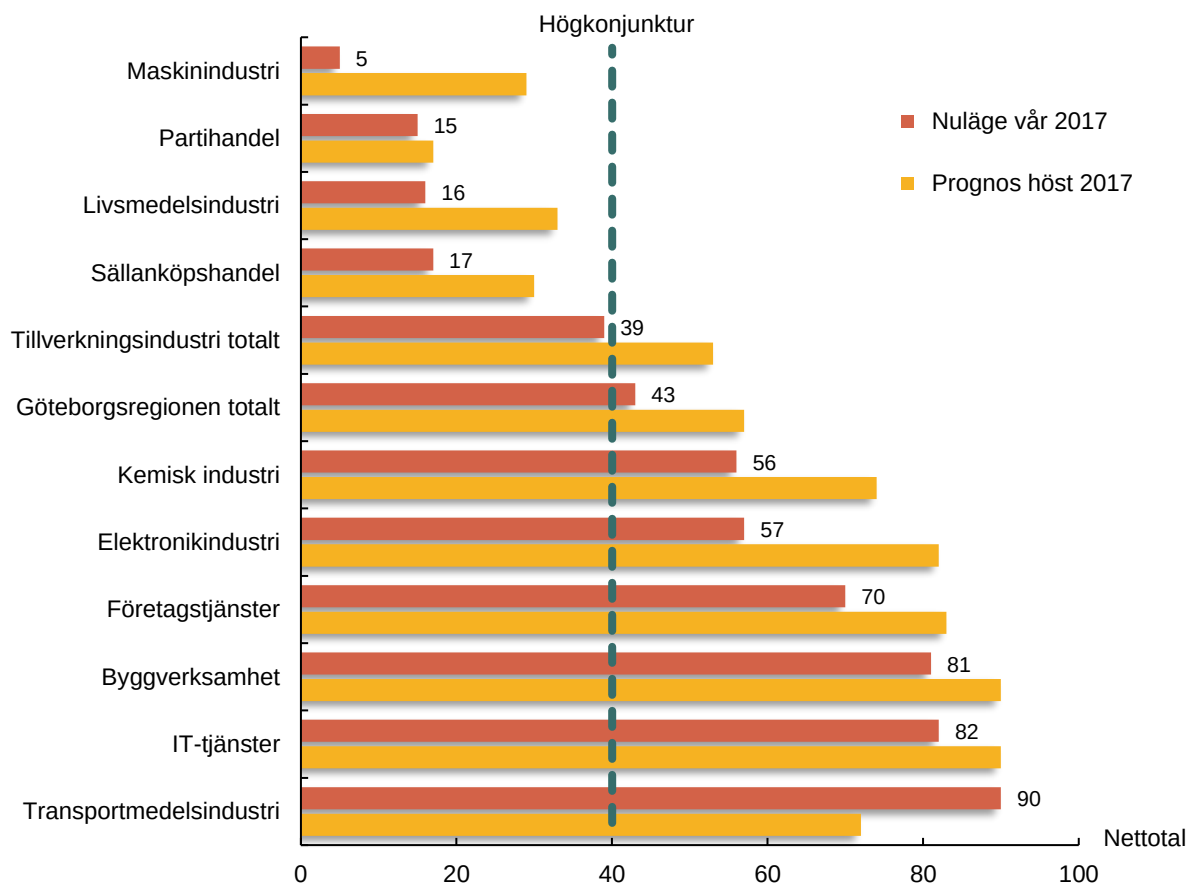
Källa: Västra Götalandsregionen och SCB

Bäst konjunktur upplevs fortsatt av företag inom transportmedelsindustrin där vårens konjunkturindex landar på 90. Vårens utfall för transportmedelsindustrin är inte bara rekordartat utan motsvarar exakt de förväntningar branschen hade i höstas. Störst konjunkturförbättring jämfört med höstens mätning har företagen inom kemisk industri och byggverksamhet. Tre branscher som i höstens mätning var glödheta och som stärker läget ytterligare är transportmedelsindustrin, IT-tjänster och byggverksamhet. Totalt är det sex branscher som noterar ett konjunkturindex högre än 40 under våren 2017 (se Figur 2).

Inom transportmedelsindustrin upplevs en större orderingång, både från inhemska marknaden och från utlandet. Högtrycket som upplevs av företagen i transportmedelsindustrin medför ett ökat sysselsättningsbehov. Hälften av transportmedelsföretagen upplever dock att det är svårt att rekrytera kompetent arbetskraft. Inom IT-tjänster eldas det på för fullt. Bland annat har faktureringen ökat kraftigt inom branschen och företagen känner av en stigande lönsamhet för utförda tjänster. 9 av 10 byggföretag upplever högkonjunktur mellan raderna i vårens orderböcker. Sysselsättningen inom byggverksamhet har ökat kraftigt under perioden och byggföretagens förväntningar är att sysselsättningstillväxten fortsätter i och med den höga anbudsefterfrågan framåt i tiden. Dock uppger hela 7 av 10 byggföretag att arbetskraftsbristen är det främsta hindret för branschens fortsatta expansion.

Prognosen för hösten 2017 indikerar att IT-tjänster, byggverksamhet och elektronikindustrin har kapacitet till att förbättra högtrycket ytterligare. Transportmedelsföretagen tror däremot att läget lättas upp men att industrin blir kvar i stark högkonjunktur.

FIGUR 2 KONJUNKTURINDEX PER BRANSCH I GÖTEBORGSREGIONEN

Källa: Västra Götalandsregionen och SCB

Konjunkturindex presenteras som ett netttotal både totalt och för respektive bransch. Nettotalen utgörs av saldot mellan de företag som uppgivit positiv respektive negativ utveckling eller omdöme.

-100 till -40: lågkonjunktur

-39 till -16: svagare än normal konjunktur

-15 till 15: normal konjunktur

16 till 39: starkare än normal konjunktur

40 till 100: högkonjunktur

**HUR TOLKAS
KONJUNKTUR-
INDEX?**

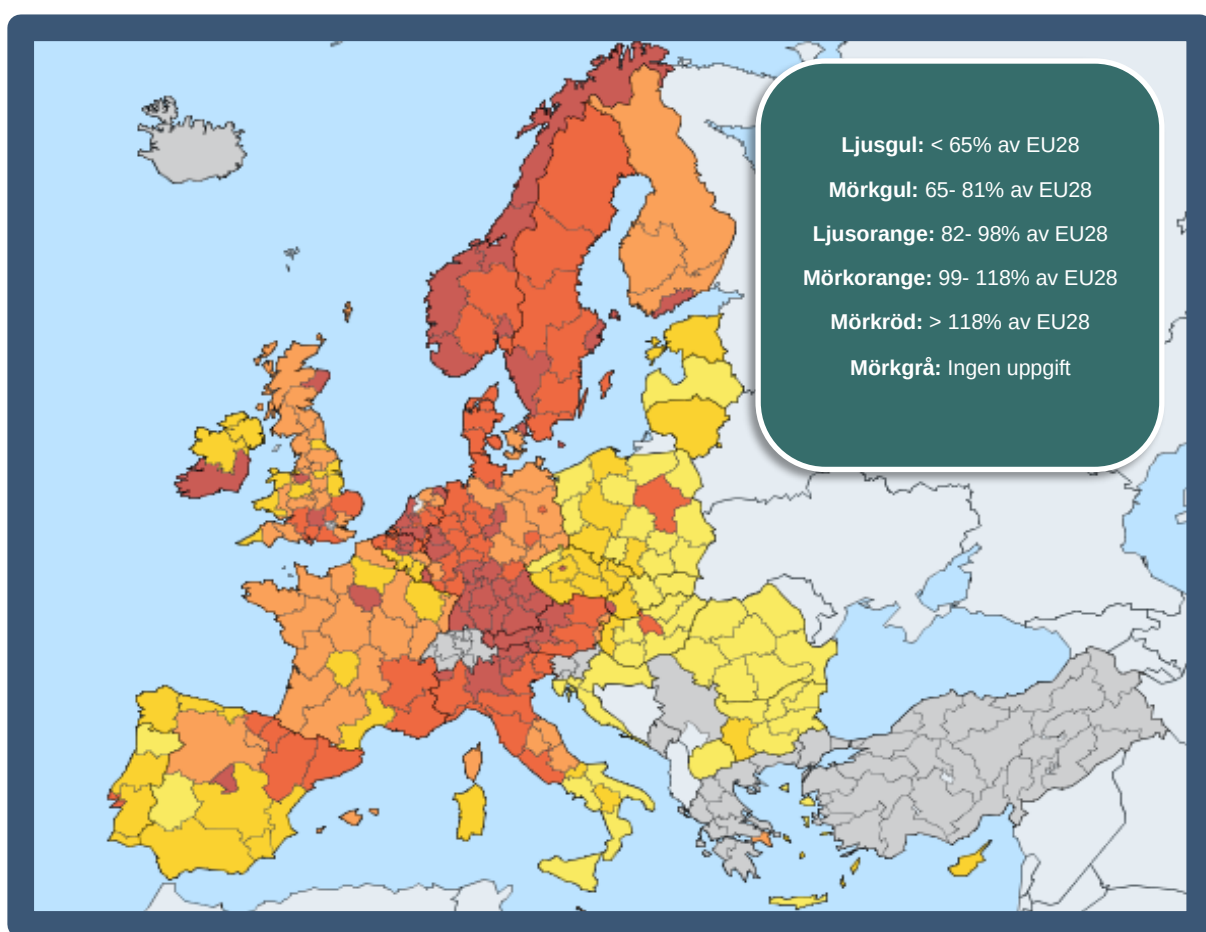
2 Göteborgsregionen i en internationell jämförelse

Den ekonomiska standarden i en region kan mätas med hjälp av bruttoregionprodukten per invånare (BRP per capita). Jämfört med andra europeiska regioner har Göteborgsregionen en stark ekonomi och hög levnadsstandard. Bruttoregionprodukten per invånare är nämligen 21 procent högre än genomsnittet för EU:s 28 medlemsländer. Under hela 2000-talet har Göteborgsregionens BRP per capita legat stabilt på en nivå 15-21 procent över EU:s genomsnitt.

Regioner med högre BRP per capita än EU:s genomsnitt återfinns i Norden samt i en båge från södra Irland och Londenområdet via Beneluxländerna och södra delarna av Tyskland och hela vägen ner till norra Italien. De fattigaste regionerna återfinns i Östeuropa. Av cirka 300 europeiska regioner som Eurostat för statistik över BRP per capita ligger Göteborgsregionen på plats 50 år 2015. Jämfört med 2014 klättrar därmed Göteborgsregionen 9 placeringar från att tidigare har varit på plats 59. Listan toppas av Inner Londons västra delar och på tionde plats återfinns Stockholm, som är den svenska region som placerar sig högst.

Definitionen av Göteborgsregionen är i detta sammanhang vid och inkluderar hela Västsverige. Motsvarande avgränsningar för till exempel Stockholmsregionen återspeglar mycket bättre den indelning som brukar kallas arbetsmarknadsregioner. Det är den indelning som forskningen menar är mest relevant för ekonomisk benchmark. Om vi räknar om BRP-siffran för Västsverige till att istället gälla för Göteborgs arbetsmarknadsregion så stiger BRP per capita med nästan 10 procent. I praktiken innebär det att utvecklingen i Göteborgsregionen har varit starkare än vad Figur 3 nedan visar.

FIGUR 3 BRUTTOREGIONPRODUKT PER INVÅNARE INOM EU - PROCENT AV GENOMSNIITTET FÖR EU28, AVSER ÅR 2015

Källa: Eurostat

Nedan presenteras några benchmarkingstudier som bland annat rankar tillväxtpotential och innovationsförmåga där Göteborgsregionen ingår. Tabell 2 sammanfattar Göteborgsregionens resultat i några av de internationella benchmarkingstudierna i termer av position, styrkor och svagheter.

Tillväxtpotential: I *BAK Basel Performance Index 2014* analyseras 117 europeiska storstadsregioner. Enligt denna undersökning konstateras det att Göteborgsregionens BRP-tillväxt utvecklats bättre än EU:s genomsnitt under 2000-talet. Tillväxten i BRP i Göteborgsregionen har varit bland de 10 snabbaste och produktiviteten per sysselsatt har fått en alltmer bättre position som nu är i nivå med Frankfurt, Wien och London. När det gäller framtida tillväxtpotential hamnar Göteborgsregionen på plats 10 av 117. Den framtida tillväxtpotentialen beräknas som en sammanvägning av styrkan i regionens näringslivsstruktur, exportinriktning, samt en bedömning av hur väl det politiska systemet fungerar.¹

Konnektivitet: *European Cities and Regions of the Future 2016/2017* rankar städer och regioner i Europa med bäst IT- och logistikinfrastruktur. Bland europeiska storstäder hamnar Göteborgs Stad på nionde plats av 468 städer/regioner när det gäller bäst IT- och logistikinfrastruktur.²

Konkurrenskraft: En ranking som mäter hur nära EU regioner är sina målstrategier för att uppnå förbättrad konkurrenskraft är *Europe 2020 Regional Index*. Det regionala indexet undersöker totalt 268 europeiska regioner och Göteborgsregionen hamnar här på plats 5. Göteborgsregionen möter alla sina uppsatta EU-mål i undersökningen och får bland annat positivt omdöme för stark sysselsättningstillväxt, stor andel befolkning med högre utbildning, samt stora investeringar i forskning och utveckling i den privata sektorn.³

Innovationer: I rapporten *Regional Innovation Scoreboard 2016* mäts innovationsförmågan i 214 europeiska regioner. Här framstår Göteborgsregionen som en innovationsledare inom Europa. Bland annat får regionen högt betyg för ökande sysselsättning i kunskapsbaserade yrken, välutbildad befolkning, process- och produktinnovationer inom små och medelstora företag samt en stark export av högteknologiska varor. Indexet visar också att vissa delkomponenter får sämre betyg, som t ex FoU investeringar i offentlig sektor, samt att marknadsföra och sälja innovationer som är nya för marknaden och nya för företaget.⁴

Kompetens: Indexet *Global Cities Talent Competitiveness Index 2017* rankar städer utifrån deras förmåga att attrahera, utveckla och behålla kompetens. Göteborg får en hög placering i denna mätning där man hamnar på plats 5 av 46 städer. Framförallt drivs den höga placeringen av hög livskvalitet och att staden har en välutbildad befolkning.⁵

Tillgänglighet: I rapporten *Take off Västsverige* konstateras att Göteborgsregionens tillgänglighet jämfört med regioner med liknande förutsättningar är relativt god. Till exempel finns det direktförbindelser till de europeiska hubbarna Frankfurt och Amsterdam. Men i jämförelse med större regioner är tillgängligheten låg och till flera viktiga destinationer saknas det idag förbindelser. Ett exempel är norra Sverige, men också Nordamerika och Asien lyfts fram. Ett förslag som lyfts fram i rapporten är att försöka etablera en direktlinje till New York. Det skulle öka Göteborgsregionens tillgänglighet markant och förbättra konkurrenskraften för många viktiga företag. Även järnvägsförbindelser är betydelsefulla för att förbättra tillgängligheten. Det gäller såväl regionala tågförbindelser (till exempel Göteborg-Landvetter-Jönköping) som införandet av en nordisk höghastighetsjärnväg (Oslo-Göteborg-Malmö-Köpenhamn).⁶

¹ VGR (2014). "Den fula ankungen - Västsveriges utveckling, attraktivitet och potential i ett internationellt perspektiv", Tillväxt och Utveckling 2015:1, Västra Götalandsregionen, Göteborg, Sverige.

² fDi (2016). "European Cities and Regions of the Future 2016/2017", The Financial Times, London, UK.

³ Dijkstra, L. and S. Athanasoglou (2015). "The Europe 2020 Index: The Progress of EU Countries, Regions and Cities to the 2020 Targets, Regional Focus, 01/2015, European Commission, Brussels, Belgium.

⁴ Hollanders, H., Es-Sadki, N. and M. Kanerva (2016). "Regional Innovation Scoreboard 2016", Internal Market Industry, Entrepreneurship and SMEs, European Commission, Brussels, Belgium.

⁵ Lanvin B. and P. Evans (2017). "The Global Talent Competitiveness Index 2017 – Talent and Technology", INSEAD and Adecco, Fontainebleau, France.

⁶ Hvidt Thelle, M., Stefansdotter, A. och C. von Utfall Danielsson (2013). "Take Off Västsverige - Ökad tillgänglighet för högre tillväxt", Copenhagen Economics, Stockholm, Sverige.

TABELL 2 GÖTEBORGSREGIONEN I INTERNATIONELLA BENCHMARKINGSTUDIER

INDEX	BAK BASEL PERFORMANCE INDEX (2014)**	REGIONAL INNOVATION SCOREBOARD (2016)**	EUROPE 2020 REGIONAL INDEX (2015)**	GLOBAL CITIES TALENT COMPET- ITIVENESS INDEX (2017)*	REGIONAL ENTREPREN- EURSHIP AND DEVELOPMENT INDEX (2014)**
FOKUS	Tillväxtpotential	Innovationer	Konkurrenskraft	Kompetens	Entreprenörskap
MÄTER	Mäter europeiska storstadsregioner med bäst framtida tillväxtpotential.	Mäter innovationsförmågan i 214 europeiska regioner.	Mäter hur nära EU regioner är sina målstrategier för att uppnå förbättrad konkurrenskraft.	Rankar städer utifrån deras förmåga att attrahera, utveckla och behålla kompetens.	Mäter förutsättningar för entreprenörskap med fokus på institutionella och individuella förhållanden, attityder och infrastruktur.
RANK	10 av 117 regioner	Innovationsledare	5 av 268 regioner	5 av 46 städer	6 av 125 regioner
STYRKA	- Ekonomisk tillväxt - Produktivitet - Sysselsättning	- Sysselsättning i kunskaps-baserade yrken - Vålutbildad befolkning - Process- och produktinnovation inom SME - Export av högteknologiska varor	- Sysselsättning - Högre utbildning - FoU	- Hög livskvalitet - Vålutbildad befolkning	- Ekonomisk tillväxt - Utveckling av nya företag och idéer - Process innovationer - Human kapital och nätverk
SVAGHET	- Tillgänglighet till viktiga marknader i Europa och globalt	- FoU investeringar i offentlig sektor - Marknadsföra och sälja innovationer som är nya för marknaden och företaget	- Socialt utanförskap	- Globala företag bland de 2 000 största - Tillgänglighet via flyglinjer	- Globalisering - Teknologisk absorbering - Produkt-innovationer
KÄLLA	BAK Basel	EU-kommissionen	EU-kommissionen	INSEAD/Adecco	EU-kommissionen

Not: * avser Göteborgs Stad, ** avser Västsverige.

Sammanfattningsvis framgår det av benchmarkingstudierna att Göteborgsregionen har en stark ekonomisk tillväxt med hög sysselsättningstakt och kunskapsorienterad produktion. Samtidigt pekar dock studierna även på några av regionens brister. Framförallt framgår det att regionen har stora utmaningar vad gäller socialt utanförskap och tillgänglighet.

Göteborgsregionens tillgänglighet till omvärlden är god jämfört med liknande regioner. Samtidigt är förbättrad tillgänglighet via tåg, flyg och hamn avgörande för vår framtida konkurrenskraft. Inte minst med tanke på regionens exportberoende näringsliv. Ett viktigt projekt är åtta-miljoner-staden som binder ihop Oslo-Göteborg-Köpenhamn. I takt med ökad konkurrens blir det också allt viktigare att Göteborgsregionens varumärke synliggörs och stärks internationellt. Alltså krävs här en **stärkt tillgänglighet och global synlighet**.

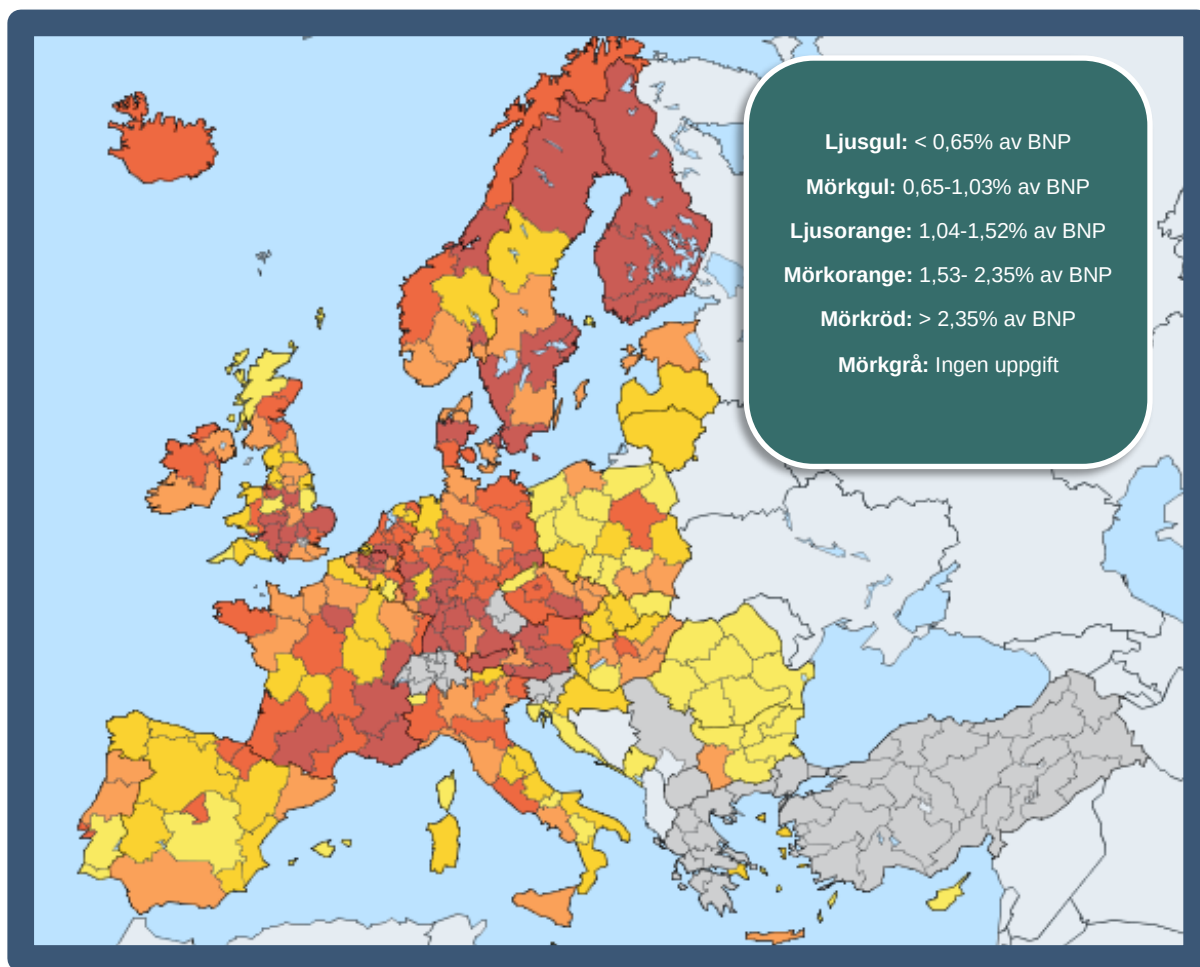
UTMANING

Forskning och utveckling i ett europeiskt perspektiv

En förklaring till att Göteborgsregionen hamnar högt upp i många internationella jämförelser beror på de stora satsningar som regionens näringsliv gör på forskning och utveckling (FoU). Mätt som andel av bruttoregionprodukten tillhör Göteborgsregionens FoU-utgifter det absoluta toppskiktet i Europa. Enligt Eurostat kommer Göteborgsregionen på plats 20 av cirka 300 regioner med en FoU-intensitet år 2014 på drygt 3,6 procent av bruttoregionprodukten (se Figur 4).

Göteborgsregionens totala FoU-verksamhet år 2015 uppgick till drygt 24 miljarder kronor, vilket motsvarar cirka 25 procent av Sveriges samlade FoU-investeringar. Särskilt framskjuten är Göteborgsregionens roll inom fordonsindustri, kemi och läkemedel samt företagstjänster. Regionen har också en förhållandevis hög andel av Sveriges patent. Kopplat till dessa resultat är det inte särskilt förvånande att Göteborgsregionen också attraherar en stor del av den högtbildade arbetskraften inom naturvetenskapliga och tekniska inriktningar.

FIGUR 4 UTGIFTER FÖR FOU INOM EU28 - PROCENT AV BRUTTOREGIONPRODUKTEN, AVSER ÅR 2014

Källa: Eurostat

FoU-verksamheter är strategiskt viktiga och ger stora spridnings-effekter till övriga ekonomin. Här är det viktigt att **stärka FoU-resurserna** och stärka samverkan mellan företag, kommun och akademi, framförallt genom att skapa världsledande demonstrations-miljöer för regionens innovativa produkter och tjänster.

UTMANING

3 Drivkraft och strategi för regional tillväxt

Tillgänglighet till mångfald driver utvecklingen

Grunden för regional tillväxtteori bygger på att mångfalden av invånare och företag med olika kompetenser och inriktningar skapar möjlighet för specialisering. Detta gör att befolkningstäta regioner är unika platser för tillväxt och förnyelse. Det är också i dessa regioner efterfrågan är som störst. I takt med ökad globalisering och att kunskapsinnehållet inom produktionen ökar, blir mångfalden och storleken på närmarknaden allt viktigare konkurrensfaktorer.⁷ Här spelar kunskap och motivation till att vilja ta del av kunskap en viktig roll för regionens tillväxtmöjligheter.

Det finns två sätt att underhålla en regions behov av kompetens (kalla det kompetensförsörjning). Det första sättet berör regionens interna odling av kompetens och avser att skapa en stabilare grund för regionens interna kunskapsstock. Detta kan åstadkommas genom att stärka upp grundskolan och gymnasieskolan med mer kvalitativa insatser, dvs. att vi redan i ung ålder får en undervisning som ger rätt förutsättningar för att mer effektivt matcha näringslivets efterfrågan och den regionala utvecklingens riktning. Till detta hör även att den högre utbildningen tillförser vad regionen efterfrågar i kombination med traditionella program, såsom utbildningar inom vård, hälsa och socialt arbete, civilekonomprogram och lärarutbildningar etc.⁸

Regionens universitet är framförallt beroende av den interna kunskapen som finns inom regionen, men också beroende av att rekrytera kunskap från andra håll, dvs. nationellt och internationellt. Som ett resultat av detta behov uppstår ett andra sätt där regionen kan underhålla och utveckla sitt kompetensbehov. I detta fall gäller det att attrahera kompetens utanför regionen. Denna form av kunskapstillförsel styrker upp den interna kunskapsstocken via exogent tillskott och är som det första sättet av hög relevans för att uppnå regional tillväxt. Samverkan mellan intern och extern kunskap förstärker den interna kunskapsstocken genom att kanalisera kunskap mellan olika nätverk av aktörer.⁹ I en befolkningstät region kan kunskap utnyttjas i termer av effektivitet när samarbetet mellan invånare och mellan företag sker över olika branscher och som sinsemellan samverkar med regionens kommuner, lärosäten och utbildningsinstitutioner.¹⁰ En större regions lärosäte knyter inte bara till sig nya invånare i form av studenter, forskare, lärare och administratörer, utan skapar även en samlingsplats för kunskap. På denna samlingsplats för kunskap är det lärosätena, kommunerna och näringslivet som tillsammans genom samverkan bygger en grund för hur innovationer och nya idéer skapas i regionen.¹¹ Ett exempel i Göteborgsregionen är utvecklingen som skett runtomkring Lindholmen Science Park och Johanneberg Science Park. Samlingsplatsen för kunskap möjliggör för att bättre kunna absorbera teknologiskt kunnande, inom regionen och utom regionen.¹² För att attrahera kompetens till regionen krävs att näringslivets flaggskeppsområden (dvs. de branscher som sticker ut) agerar draglok. Dragloken erbjuder de mest attraktiva arbetsplatserna, de bästa forskningsmiljöerna och världsledande samarbetsnätverk där kommunerna, näringslivet och lärosätena tillsammans skapar förutsättningar för idéer och innovationer att växa regionalt, nationellt och globalt.¹³

Samtidigt som denna kunskapsprocess utvecklas i regionen måste de idéer och innovationer som skapas i regionen underhållas för framtidens ändamål. Med andra ord måste investeringsmöjligheter säkras och riskkapital skjutas in i olika delfaser av innovationsprocessen, samt i utvecklingsprocesser som uppstår efter marknadsintroduktionen. Tankebanan för vad som ska investeras i eller inte, bör ha ett övergripande mål i att värna om miljön samt omfatta produktionseffektiva processer/varor/tjänster. Det vill säga att innovationerna inte enbart är produktionseffektiva, utan också miljöeffektiva. Ökad

⁷ Krugman, P. (1991). 'Increasing Returns and Economic Geography', Journal of Political Economy, 99(3):483-489.

⁸ Karlsson, C., Johansson, B., and R. Stough (2001). 'Theories of Regional Endogenous Growth – Lessons from Regional Policies', Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg, Germany.

⁹ Karlsson, C., Johansson B., and R. Stough (2005). 'Industrial Clusters and Inter-Firm Networks: An Introduction', Industrial Clusters and Inter-Firm Networks, Edward Elgar, Cheltenham, UK.

¹⁰ Jacobs, J. (1969). 'The Economies of Cities', Random House, NY, USA.

¹¹ Warda, P. (2015). 'Knowledge, Location and Trade', JIBS Dissertation No. 101, Jönköping, Sweden.

¹² Några exempel på skapande av en internationell kunskapsplattform i Göteborgsregionen omfattar forskningsinsatser inom 'Omställning till ett hållbart samhälle', där bland annat fokus riktas på energi, IKT, livsvetenskaper och teknik, materialvetenskap, nanoteknik, produktion, samhällsbyggnad och transport.

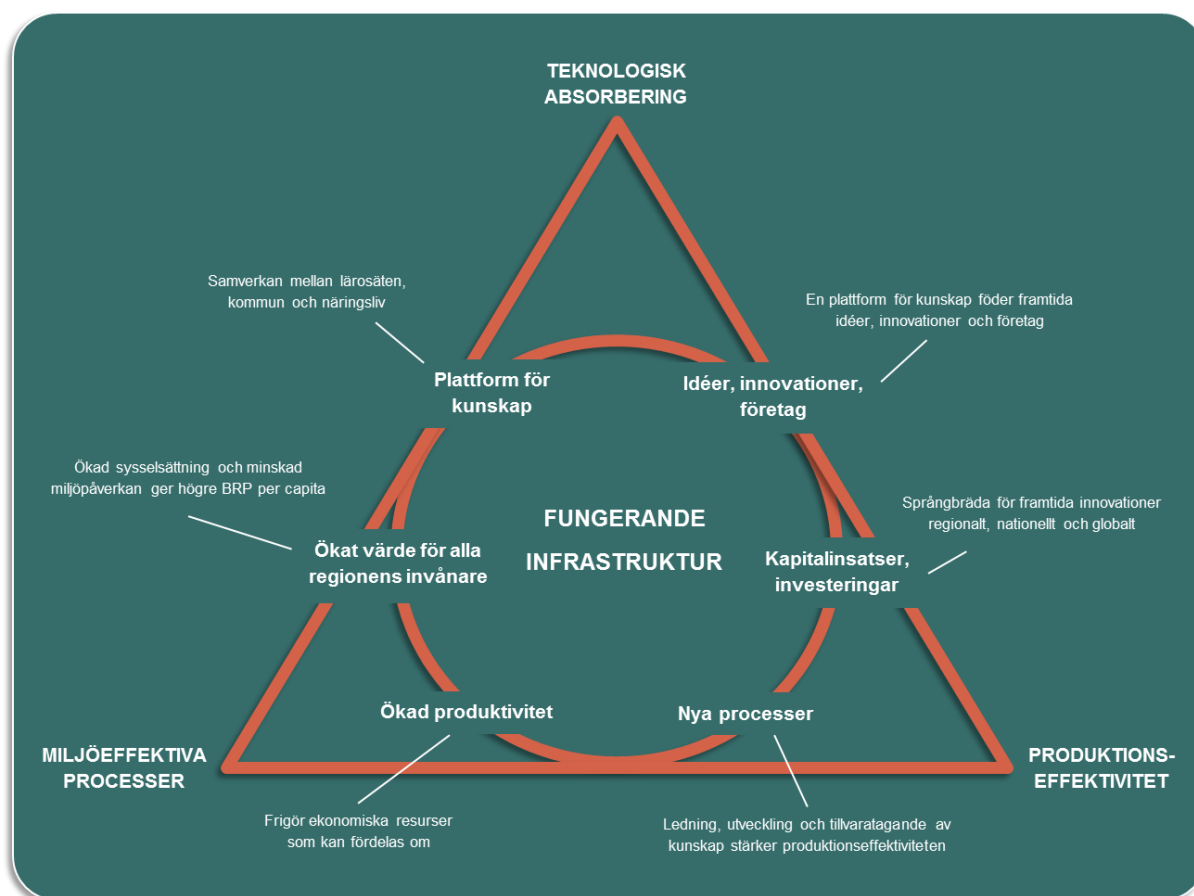
¹³ Gräsjo, U., Karlsson, C., and P. Warda (2013). 'Spatial Knowledge Spillovers within and between European Regions: A Meta-Analysis', The Innovation Union in Europe, Edward Elgar, Cheltenham, UK

miljöeffektiv produktivitet frigör ekonomiska resurser genom att mer förädlingsvärde skapas per sysselsatt, samtidigt som kostnaden för miljöförstörelse minimeras. Som ett resultat av ökad miljöeffektiv produktivitet kan de frigjorda ekonomiska resurserna återinvesteras i ny sysselsättning.

En kunskapsplattform som underhålls väl och som tas fram i samverkan med regionens näringsliv medför att individers kunskap kan matchas bättre mot näringslivets sysselsättningsbehov. Hela denna process möjliggör för ökade förädlingsvärden, dvs. frigjorda resurser som skapas utöver använda resurser. Slutresultatet är ett ökat värde för alla regionens invånare i form av mer miljöeffektiva processer/varor/tjänster, ökad sysselsättning, samt en högre kunskapsnivå per invånare.

Alla dessa komponenter måste ha en välfungerande infrastruktur med miljöanpassade lösningar. Med välfungerande infrastruktur avses bland annat informations- och kommunikationsteknologi, vatten- och elförsörjning, boende och kontor, samhällsfunktioner såsom sjukvård, skola, barnomsorg etc., men omfattar även att trafik för buss, järnväg, hamn och flyg underlättar för invånare, forskare, politiker och företagsrepresentanter att mötas och utbyta idéer, samt för varor och tjänster att komma till och från regionen.^{14,15} Figur 5 visar denna process som en cirkel som ständigt måste underhållas för att uppnå återkommande regional tillväxt över tid.

FIGUR 5 ÅTERKOMMANDE REGIONAL TILLVÄXT ÖVER TID

I storstadsregionerna finns en betydligt större mångfald av branscher än på andra håll. 2016 fanns i genomsnitt 755 branscher representerade i de tre arbetsmarknadsregionerna Stockholm-Solna, Malmö-Lund och Göteborg, att jämföra med cirka 180 branscher i de regioner som har färre än 10 000 invånare. Storstadsregionerna är därmed inte lika sårbara, utan om någon bransch skulle gå lite sämre och

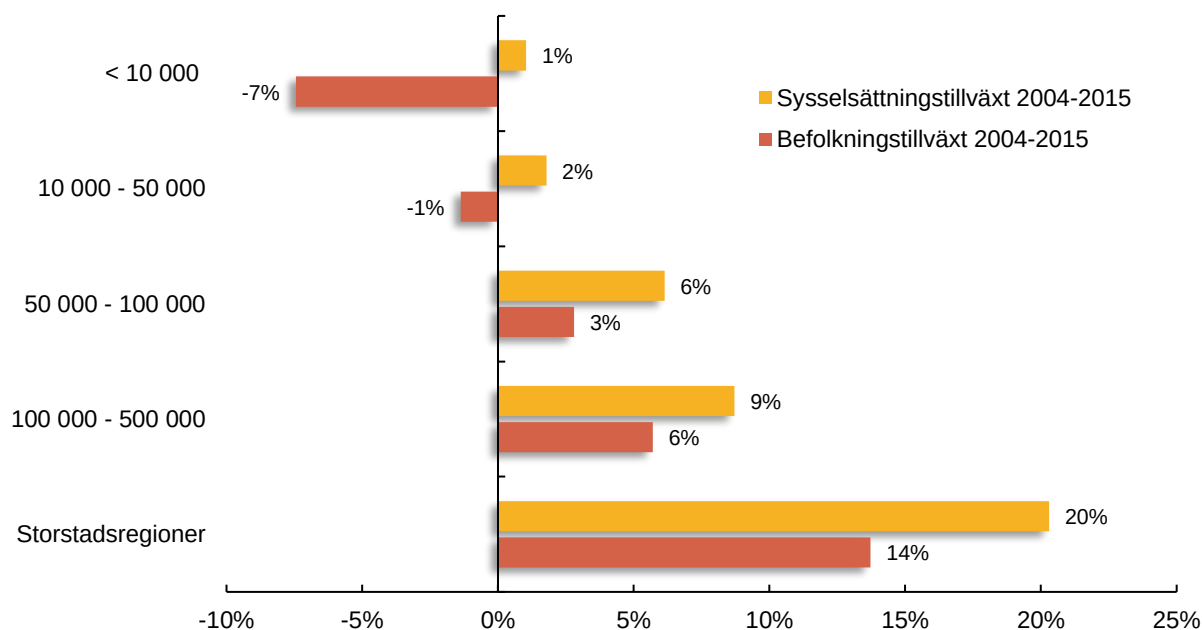
¹⁴ Johansson, B. (1993). 'Ekonomisk dynamik i Europa', Liber-Hermods, Malmö.

¹⁵ Warda, P. (2013). 'Trends and Patterns in Offshoring in the European Automotive Industry', Entrepreneurial Knowledge, Technology and the Transformation of Regions, Routledge, Abingdon, UK.

arbetskraft friställs, finns det andra branscher som kan fånga upp den arbetskraften. I en storstadsregion har arbetstagaren fler tänkbara arbetstillfällen inom rimligt pendlingsavstånd. Samtidigt får arbetsgivaren tillgång till ett större rekryteringsunderlag.

Såväl antal invånare som antal sysselsatta har under de senaste åren alltmer koncentrerats till de större regionerna. I april 2012 rapporterade Europakommissionen genom Eurostat att Sverige är det EU-land som urbaniseras snabbast.¹⁶ Sedan år 2004 har storstadsregionerna ökat sin folkmängd med 14 procent och sin sysselsättning med 20 procent. Också regioner med 100 000 till 500 000 invånare har utvecklats starkt (se Figur 6). I denna kategori ingår en del regioner med högskola/universitet, till exempel Linköping, Örebro, Jönköping och Borås. Desto sämre har det gått för regioner med färre än 50 000 invånare, där folkmängden har sjunkit rejält och sysselsättningstillväxten samtidigt varit svag.

FIGUR 6 FÖRÄNDRING UTIFRÅN STORLEK PÅ ARBETSMARKNADSREGIONEN

Källa: SCB

Tillväxtstrategi – förstora arbetsmarknadsregionen

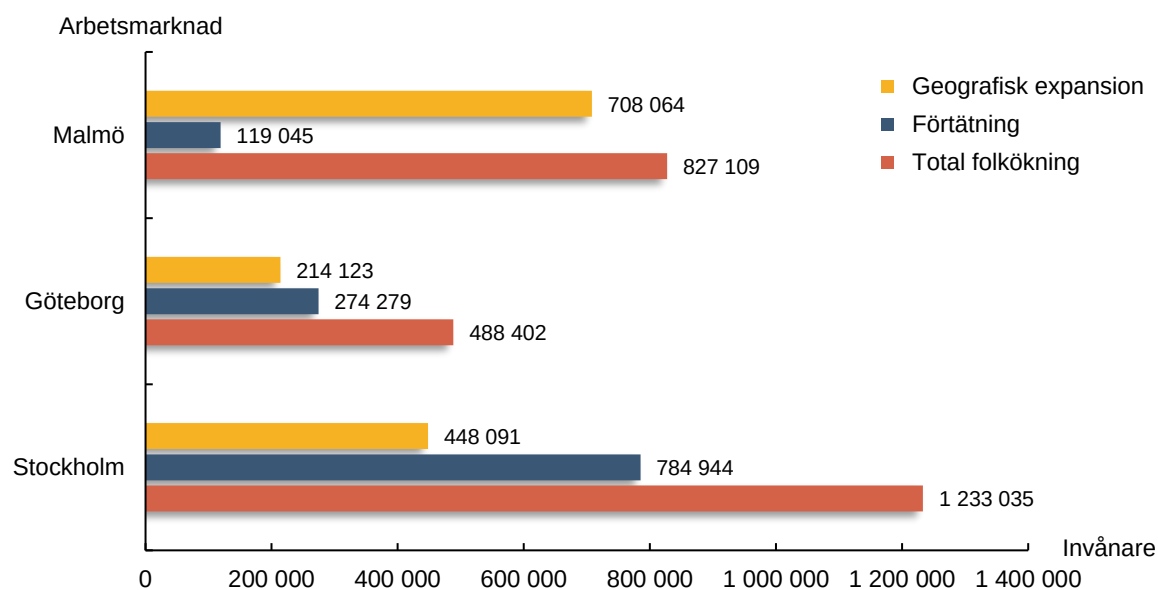
Vår analys av hur de lokala arbetsmarknadsregionerna (LA) i Sverige har utvecklats visar att Göteborgs arbetsmarknadsregion inte alls växt lika fort som till exempel Stockholm och Malmö om vi jämför från 1970 och framåt (se Figur 7).

Den främsta förklaringen är att infrastrukturen inte erbjuder lika korta restider, vilket medför att vi får en lägre rörlighet på arbetsmarknaden. Omvänt finns nu en stor potential för Göteborgsregionen att förbättra infrastrukturen och därmed också regionens tillväxtförutsättningar. Vi ser tydliga tecken på att så kallad regionförstoring gynnar en arbetsmarknadsregion och med de stora satsningar som nu planeras för Göteborgsregionen ser vi goda möjligheter för regionen att ta del av denna nytta.

Enligt den senaste indelningen består LA Göteborg av 19 kommuner med cirka 1,2 miljoner invånare.¹⁷ Antalet personer som arbetar i en annan kommun än där de bor ökar snabbare än antalet personer som bor och arbetar i samma kommun. Det är återigen en illustration över att vi arbetspendlar allt längre sträckor. Bland annat ökar pendlingen kraftigt på sträckorna Göteborg-Trollhättan och Göteborg-Borås.

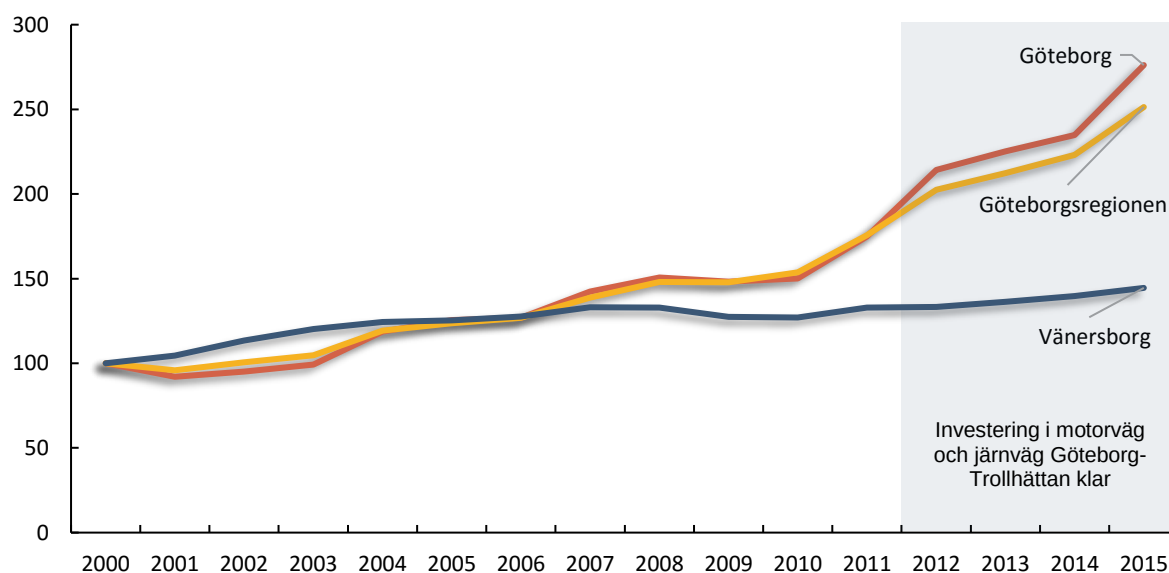
¹⁶ Eurostat, JRC and European Commission Directorate General for Regional Policy (2012). "Degree of Urbanisation," European Commission, Brussels, Belgium.

¹⁷ Kommunerna är Ale, Alingsås, Bollebygd, Falkenberg, Göteborg, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mark, Mölndal, Orust, Partille, Stenungsund, Tjörn, Varberg, Vårgårda och Öckerö. Se Bilaga för utförlig lista över kommuner i lokala arbetsmarknadsregioner och storstadsregioner.

FIGUR 7 FOLKÖKNING I STORSTÄDERNAS LOKALA ARBETSMARKNADER 1970-2016

Källa: SCB

I SCBs senaste revision för registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS) ingår numera Trollhättan och Vänersborg samt ytterligare sju kommuner i LA Göteborg.¹⁸ Denna arbetsmarknadsexpansion kommer till följd av ökad pendling framförallt på sträckan mellan Göteborg och Trollhättan. Mellan 2011 och 2015 ökade arbetspendlingen från Trollhättan till Göteborg med cirka 60 procent medan ökningen var betydligt mindre från Trollhättan till Vänersborg (se Figur 8). Den nya motorväg- och järnvägsförbindelsen mellan Trollhättan och Göteborg, liksom arbetsmarknadsområdet i Trollhättan, ligger sannolikt bakom den starka ökningen. För att LA Borås ska bli en del av LA Göteborg enligt SCBs definition krävs att pendlingen fortsätter att öka i samma takt som hittills även de kommande 10-15 åren. Då nås den statistiska nivån, men redan idag delar kommunerna på en stor del av arbetskraften.

FIGUR 8 PENDLING FRÅN TROLLHÄTTAN 2000-2015 (INDEX ÅR 2000 = 100)

Källa: SCB

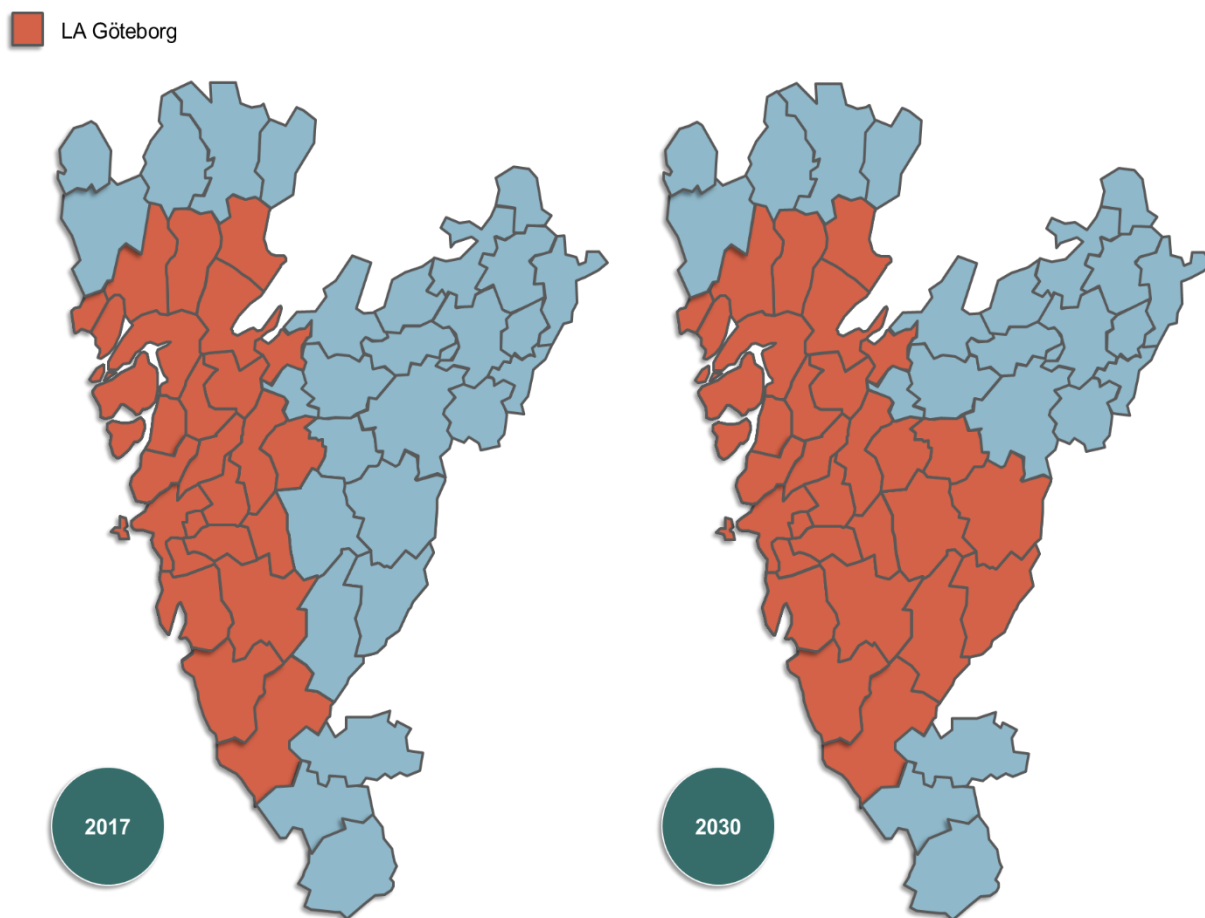
¹⁸ Utöver Trollhättan och Vänersborg ingår även Sotenäs, Munkedal, Färgelanda, Grästorps, Mellerud, Lysekil och Uddevalla i LA Göteborg.

Göteborg behöver **stärka arbetsmarknadsregionen och kärnan**. Regionens tillväxt hämmas av en för liten arbetsmarknadsregion. Bättre pendlingsmöjligheter till Uddevalla, Trollhättan och Borås bidrar till ett större sökområde för företag och fler möjligheter till en större och mer diversifierad kompetenspool. Samtidigt behöver staden förtätas för att bli en attraktiv motor i en större region.

UTMANING

Med ett tillskott av både Trollhättan-Vänersborgs och Borås lokala arbetsmarknader ökar folkmängden i LA Göteborg med cirka 400 000 invånare till 1,5 miljoner. Samtidigt sker enligt befolkningsprognoserna en ökning av folkmängden i många av de berörda kommunerna genom födelseöverskott och ökad inflyttning. Det har medfört att förbundsfullmäktige för Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) i juni 2013 antagit en uppdaterad tillväxtstrategi där ett av målen är att LA Göteborg år 2030 ska omfatta 1,75 miljoner invånare. Den uppdaterade tillväxtstrategin går under namnet "Hållbar tillväxt". Figur 9 visar LA Göteborg som den ser ut år 2017 och hur arbetsmarknadsregionen ser ut till följd av en geografisk expansion år 2030.

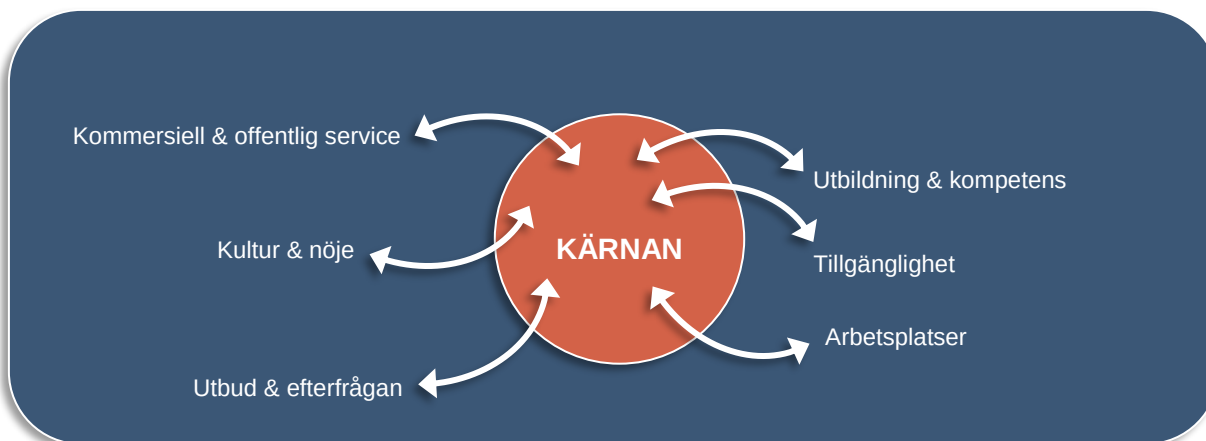
FIGUR 9 LA GÖTEBORG 2017 OCH 2030 ENLIGT MÅLEN I "HÅLLBAR TILLVÄXT"

Källa: BRG/GR

Tillväxtstrategi – stärka kärnan

Samtidigt som det finns en stor potential i att skapa en större arbetsmarknadsregion så behöver också regionens mest centrala delar, den så kallade regionkärnan, stärkas och utvecklas. Kärnan är navet för Göteborgsregionens och Västsveriges utveckling. Det är viktigt att poängtera att dessa båda strategier, förstoring och förtätning, är starkt beroende av varandra. Utan en större arbetsmarknadsregion minskar möjligheten att skapa en starkare kärna och vice versa. Varför är då kärnans utveckling så viktig? Jo, för det finns ingen annan plats där mångfalden av efterfrågan och utbud är så stor som här. I kärnan finns regionens bästa tillgänglighet och koncentration av utbildning och kompetens, kommersiell service, kultur, nöjen, offentlig service och arbetsplatser. Den mixen skapar unika förutsättningar för tillväxt.

I takt med att näringslivet i regionen blir allt mer kunskapsintensivt kommer allt fler företag att vara beroende av den mångfald och tillgänglighet som kärnan erbjuder. Därför är en viktig del i strategin att förtäta kärnan och erbjuda attraktiva miljöer för både företag och invånare i centrala lägen. Framåt 2030 ska kärnan förtätas med 45 000 fler boende och cirka 60 000 fler arbetsplatser. För att åstadkomma detta behövs satsningar göras på infrastruktur, arbetsplatser och bostadsbyggande i kärnan såväl som i de stråk som förbinder Göteborg med övriga delar av regionen. Flera sådana satsningar är på gång inom ramen för det Västsvenska paketet och stadsutvecklingsprojektet Älvstaden.

En starkare kärna och förbättrad infrastruktur skapar en större arbetsmarknad

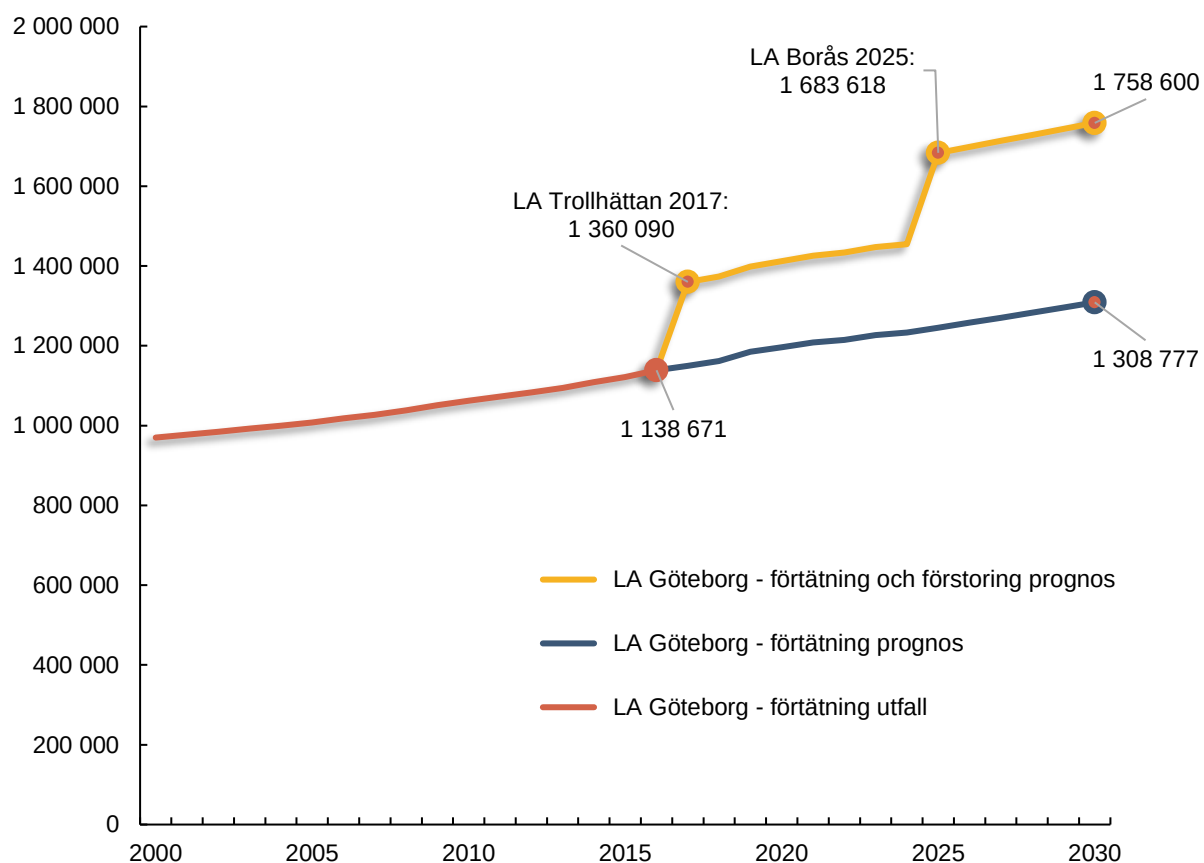
De två tillväxtstrategierna som redogjorts ovan har en dubbel effekt på befolkningstillväxten i LA Göteborg. Samtidigt som Göteborg och kranskommunerna förtätas genom inflyttning och födelseöverskott så växer också dess lokala arbetsmarknadsregion genom att fler söker sig till jobb i regionens kärna. I takt med att infrastrukturen förbättras, kärnan förtätas och att fler jobb skapas i Göteborg så väljer allt fler människor att pendla.

Redan under början av 2017 kom uppgifter om att LA Trollhättan, där Trollhättan och ytterligare åtta kommuner, numera ingår i LA Göteborg (se Figur B1 i Bilagan).¹⁹ Som ett resultat förstoras LA Göteborg med drygt 220 000 invånare. Senare, framåt år 2025 kommer även LA Borås att ingå i LA Göteborg. Med LA Borås ökar antalet invånare i LA Göteborg med ytterligare cirka 230 000.

Till 2030 kommer Göteborgs arbetsmarknadsregion att genom förtätning och förstord arbetsmarknad ha drygt 1 750 000 invånare. Figur 10 visar hur förtätning och förstord arbetsmarknad kommer att utvecklas inom Göteborgs lokala arbetsmarknadsregion fram till 2030.

¹⁹ I LA Trollhättan ingår Färgelanda, Grästorps, Lysekils, Melleruds, Munkedals, Trollhättans, Sotenäs, Uddevallas och Vänersborgs, totalt 9 kommuner.

FIGUR 10 FOLKMÄNGDEN I LA GÖTEBORG 2000-2016 SAMT PROGNOSEN FÖR ÅREN 2017-2030

Källa: SCB och Business Region Göteborg

TILLVÄXTSTRATEGI

1. Förstorad arbetsmarknad

- 1 750 000 invånare i LA Göteborg år 2030

2. Stärka kärnan

- 45 000 fler boende i kärnan år 2030
- 60 000 fler arbetsplatser i kärnan år 2030

3. Övriga regionen

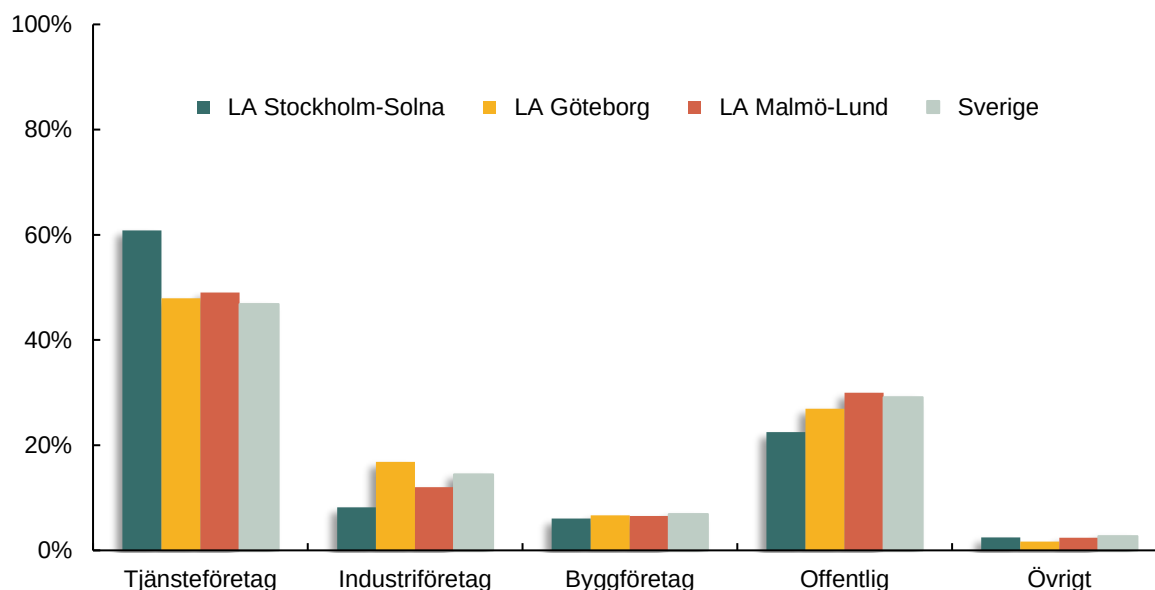
1. 135 000 fler boende år 2030
2. 50 000 fler arbetsplatser år 2030

**VIKTIGA
MÅL I "HÅLLBAR
TILLVÄXT"**

4 Göteborgsregionens näringsliv – sammansättning och struktur

Genom att studera hur lönesumman är sammansatt får vi en bra bild av branschstrukturen i respektive lokal arbetsmarknadsregion (LA). Vi kan konstatera att branschstrukturen för LA Göteborg, LA Malmö-Lund och Sverige liknar varandra till stor del. LA Stockholm-Solna skiljer däremot ut sig, med en betydligt högre andel lönesumma som kommer från tjänsteföretag och en betydligt lägre andel lönesumma som kommer från industriföretag och offentlig sektor. LA Göteborg har en högre andel lönesumma från industrin. Enligt Figur 11 som avser år 2016 kommer drygt 48 procent av den totala lönesumman i LA Göteborg från tjänsteföretag, i LA Stockholm-Solna är motsvarande andel 61 procent.

FIGUR 11 ANDEL AV TOTAL LÖNESUMMA 2016 PER BRANSCH OCH LA REGION

Källa: SCB

En mer detaljerad analys av branschstrukturen i LA Göteborg jämfört med riket som helhet visar att följande branscher är mellan 1 och 2 procentenheter större i LA Göteborg: Företagstjänster, handel, tillverkningsindustri, information och kommunikation och transportföretag. Branscherna finans, vård och omsorg samt offentlig förvaltning är däremot cirka 1 procentenhet mindre i LA Göteborg jämfört med Sverige som helhet.

En viktig aspekt av näringslivsstrukturen i en region handlar om mångfalden av olika typer av företag. År 2016 fanns det i LA Göteborg cirka 140 000 arbetsställen och drygt 120 000 företag. Företagen representerar totalt 95 procent av rikets alla branscher, vilket illustrerar mångfalden i arbetsmarknadsregionens näringsliv. Av Tabell 3 nedan kan vi se att LA Göteborg jämfört med övriga storstäders lokala arbetsmarknadsregioner har en högre andel lönesumma från stora företag och en mindre andel lönesumma från de minsta företagen. Majoriteten av alla företag i LA Göteborg är dock små, men förekomsten av stora kunskapsintensiva företag utmärker och präglar LA Göteborgs näringsliv.

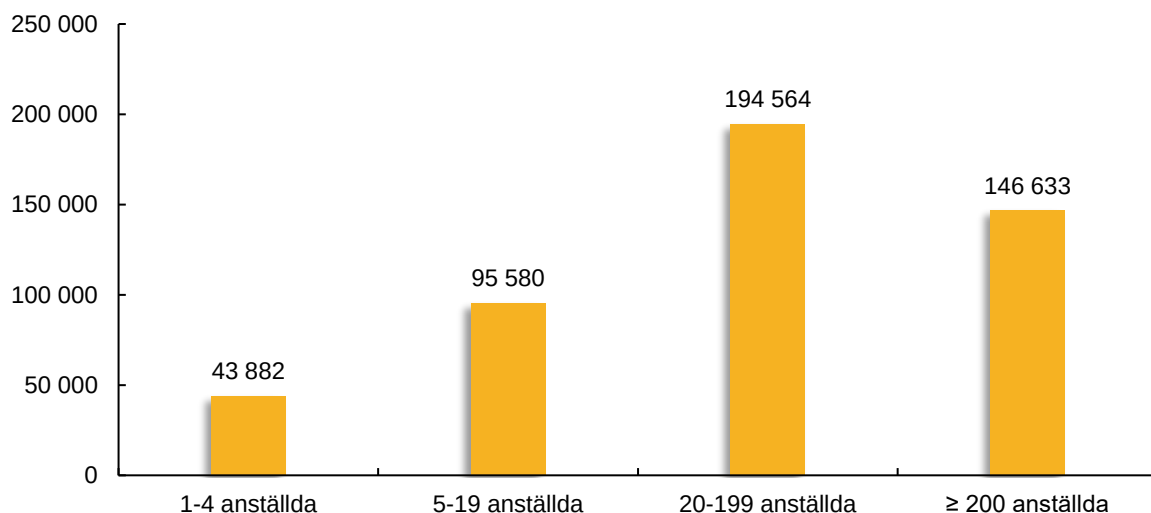
TABELL 3 ANDEL LÖNESUMMA I LA REGIONER 2016, STORLEKSKLASS EFTER ANSTÄLLDA

ANSTÄLLDA	LA STOCKHOLM-SOLNA	LA GÖTEBORG	LA MALMÖ-LUND	SVERIGE
1-9	13,9%	12,3%	13,0%	12,9%
10-49	17,3%	16,1%	15,6%	16,1%
50-199	15,3%	13,2%	14,6%	13,6%
200-	53,5%	58,4%	56,8%	57,4%

Källa: SCB

Det faktum att de största företagen står för drygt 58 procent av arbetsmarknadsregionens lönesumma visar hur viktiga de är. Det är dock intressant att notera att deras andel av regionens anställda inte är lika hög (denna andel är drygt 30 procent). Det innebär att lönen per anställd alltså är markant högre i de större företagen, vilket är ett tecken på att de sysselsätter högt specialiserad arbetskraft. Figur 12 visar att företag med 20-199 anställda är de som har flest antal anställda i Göteborgsregionen.

FIGUR 12 ANTAL ANSTÄLLDA I GÖTEBORGSREGIONEN 2016 FÖRDELAT PÅ STORLEKSKLASS

Källa: SCB

Beroendet av de största företagen har dock minskat över tid. 2003 stod de 100 största företagen för 22,6 procent av alla anställda i Göteborgsregionen – en andel som 2016 hade sjunkit till 19,3 procent. Men fortfarande är storföretagen mycket viktiga för regionen. Allra störst är Volvo Personvagnar med mer än 13 000 anställda (se Tabell 4). Merparten av de största företagen återfinns inom den högteknologiska industrin med stort inslag av forskning och utveckling.

TABELL 4 GÖTEBORGSREGIONENS 10 STÖRSTA FÖRETAG 2016

#	FÖRETAG	ANTAL ANSTÄLLDA 2016
1	Volvo Personvagnar AB	13 175
2	Volvo Lastvagnar AB*	3 775
3	Chalmers Tekniska Högskola AB	3 225
4	SKF AB	2 600
5	Postnord Sverige AB	2 525
6	AstraZeneca AB	2 175
7	Ericsson AB	2 075
8	Volvo Information Technology AB*	1 575
9	Samhall AB	1 525
10	SCA Hygiene Products AB	1 375

Källa: SCB

*Ingår i koncernen Volvo Group som totalt sysselsätter 12 100 personer i Göteborgsregionen.

Stora företag kan också mätas utifrån börsvärde och omsättning. Tittar vi på börsvärde, kompletteras Volvo och SKF med bland annat investmentbolaget Latour samt fastighetsbolagen Balder, Castellum, och Wallenstam. Även Getinge seglar upp som ett företag i regionen med högt börsvärde.

Bland företagen med störst omsättning är AB Volvo störst inte bara i Göteborgsregionen utan även i Sverige, följt av Volvo Personvagnar och SKF. Koncernen Carl Bennet AB²⁰ hamnar högt på listan tillsammans med Stena, Cellmark, Bilia, Stena Metall och Akzo Nobel. För såväl borsvärde som omsättning har vi enbart tittat på företag med huvudkontor i regionen.

Exportintensiv region

Göteborgsregionen utgör ett tydligt exportnav i Sverige och flera av regionens stora företag är exportintensiva. Exportföretagen gynnas av att Skandinavians största hamn och Sveriges bästa logistikläge ligger just i Göteborgsregionen.²¹ Den totala varuexporten från Göteborgsregionen år 2016 uppgick till drygt 192 miljarder kronor, en uppgång med 6 procent reallt jämfört med föregående år. För Sverige som helhet ökade varuexporten endast med 0,1 procent.

Merparten av Göteborgsregionens varuexport utgörs av "fordon och andra transportmedel" (cirka 103 miljarder kronor) - en bransch som också är störst sett till varuimportvärdet (drygt 42 miljarder kronor). Den näst största produktgruppen är "övriga maskiner och tillverkade varor". Transportmedelsindustrin hade år 2016 en real tillväxt i varuexport på cirka 15 procent. Mätt i reala kronor så motsvarade exporttillväxten 13 miljarder kronor. Även "Datorer, elektronik och optik" och "stenkol och petroleumprodukter" visade starkare tillväxt än normalt.

Tabell 5 visar 10 viktiga destinationer för regionens varuexport (efter reallt varuvärde).²² USA håller fortsatt fast i sin position som Göteborgsregionens näst viktigaste exportmarknad. Sett till real tillväxt i varuexportvärde så ökar Tyskland och Norge mest procentuellt. Även när vi mäter i reala kronor så ökar varuexporten mest till dessa länder där varuexporten till Norge ökade med 2,6 miljarder kronor och motsvarande ökning för Tyskland stannade vid 2,5 miljarder kronor. Totalt sett är Göteborgsregionens andel av Sveriges varuexport cirka 16 procent och sett till Västra Götalands varuexport är regionens andel hela 80 procent.

TABELL 5 VARUEXPORT TILL GÖTEBORGSREGIONENS VIKTIGASTE VARUEXPORTMARKNADER 2016

#	LAND	VARUEXPORTVÄRDE 2016 (MDKR)	FÖRÄNDRING (I %) SEDAN 2015 (REALT)
1	USA	26,7	+7%
2	Norge	26,4	+11%
3	Tyskland	19,5	+15%
4	Danmark	15,2	+6%
5	Storbritannien	13,0	+5%
6	Finland	12,9	+5%
7	Kina	12,7	+5%
8	Nederländerna	10,0	+4%
9	Frankrike	9,0	+4%
10	Japan	3,9	+2%
	Göteborgsregionen	192,2	+6%
	Västra Götaland	238,8	+3%
	Sverige	1 164,3	+0,1%
	Andel av Västra Götalands varuexport	80%	+1%-enheter
	Andel av Sveriges varuexport	16%	+1%-enheter

Källa: SCB

²⁰ Koncernen Carl Bennet AB omfattar Geringe AB, Lifco AB, Elanders AB, Dragesholm AB och Symbrio AB.

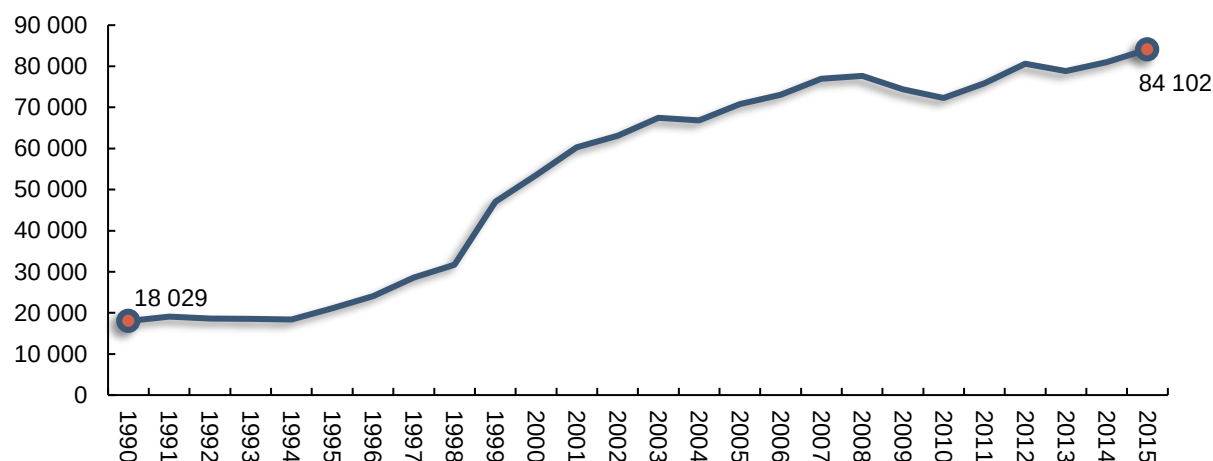
²¹ Intelligent Logistik (2017). "Logistikläget 2017", Intelligent Logistik, Stockholm, Sverige.

²² Från år 2016 redovisas inte Belgien som destinationsland SCBs sammanställning av internationell handelsstatistik. Eftersom Volvo Cars har en fabrik i Belgien toppade landet tidigare exporten från Göteborgsregionen.

Många arbetar i utlandsägda

Under 90-talets reformer skedde en snabb globalisering i näringslivet som bland annat innebar det utländska intresset för Sverige ökade. I Göteborgsregionen är idag närmare var femte sysselsatt i privat sektor anställd i ett utlandsägt företag. Totalt rör det sig om drygt 84 000 personer. Antalet anställda i utlandsägda företag har mer än fyrdubblats sedan 1990. En tydlig uppgång skedde 1999, när Ford köpte Volvo Personvagnar (se Figur 13). Numera ägs Volvo Personvagnar av Geely, vilket är anledningen till att Kina är det utländska land som har flest anställda i Göteborgsregionen. Mellan 2014 och 2015 ökade antalet anställda i utlandsägda företag i Göteborgsregionen med drygt 3 000 anställda, vilket motsvarar cirka 4 procent.

FIGUR 13 ANTAL ANSTÄLLDA I UTLANDSÄGDA FÖRETAG I GÖTEBORGSREGIONEN 1990-2015

Källa: SCB

Antalet utlandsägda företag i Göteborgsregionen uppgick år 2015 till cirka 2 300. År 2015 ökade antal utländska företag i Sverige med drygt 1 procent medan antal utlandsägda företag minskade med 1 procent i Göteborgsregionen. En observation är att samtidigt som antal utlandsägda företag i Sverige ökar så minskar deras antal anställda, dvs. det genomsnittliga utlandsägda företaget i Sverige blir mindre. I Göteborgsregionen minskar antal utlandsägda företag men deras antal anställda ökar, dvs. det genomsnittliga utlandsägda företaget i Göteborgsregionen blir allt större. Norge är det land som har flest antal utlandsägda företag i Göteborgsregionen medan Storbritannien stod för den största ökningen i utländska företag (både i antal och i procent). Utöver Norge är Tyskland, USA, Danmark och Storbritannien vanligt förekommande länder bland de utlandsägda företagen. Tabell 6 visar de 10 länder som har flest utlandsägda företag i Göteborgsregionen år 2015. Vi ser att det är ungefär samma länder som också är Göteborgsregionens viktigaste exportmarknader.

TABELL 6 ANTAL UTLANDSÄGDA FÖRETAG I GÖTEBORGSREGIONEN, TOPP 10 LÄNDER

LAND	ANTAL 2014	ANTAL 2015	FÖRÄNDRING I #	FÖRÄNDRING I %
Norge	461	463	2	0,4%
Tyskland	280	275	-5	-1,8%
USA	227	221	-6	-2,6%
Danmark	214	215	1	0,5%
Storbritannien	173	191	18	10,4%
Nederländerna	142	141	-1	-0,7%
Luxemburg	143	124	-19	-13,3%
Finland	111	115	4	3,6%
Frankrike	86	81	-5	-5,8%
Schweiz	66	64	-2	-3,0%
Göteborgsregionen	2 297	2 274	-23	-1,0%

Källa: SCB

Partihandeln omsätter mest i regionen

2015 var den totala omsättningen för Göteborgsregionen omkring 1 116 miljarder kronor. Handel²³ samt tillverknings- och utvinningsindustrin stod för mer än hälften av den totala omsättningen i regionen. Av Tabell 7 framgår även att företagstjänster, transport och byggverksamhet står för en stor del av Göteborgsregionens totala omsättning.

TABELL 7 OMSÄTTNING I MDKR PER BRANSCH I GÖTEBORGSREGIONEN 2015

BRANSCH	OMSÄTTNING, MDKR	ANDEL AV TOTAL
Handel	362	32,5%
Tillverkning och utvinning	249	22,3%
Företagstjänster	170	15,2%
Transport	92	8,2%
Byggverksamhet	66	6,0%
Information och kommunikation	51	4,6%
Fastigheter	37	3,3%
Finans och försäkring	23	2,0%
Energi och miljö	18	1,6%
Hotell och restauranger	15	1,3%
Utbildning	10	0,9%
Personliga och kulturella tjänster	8	0,8%
Vård och omsorg	8	0,7%
Okänt	3	0,2%
Offentlig förvaltning	3	0,2%
Jordbruk, skogsbruk och fiske	2	0,2%
Göteborgsregionen	1 116	100,0%

Källa: SCB

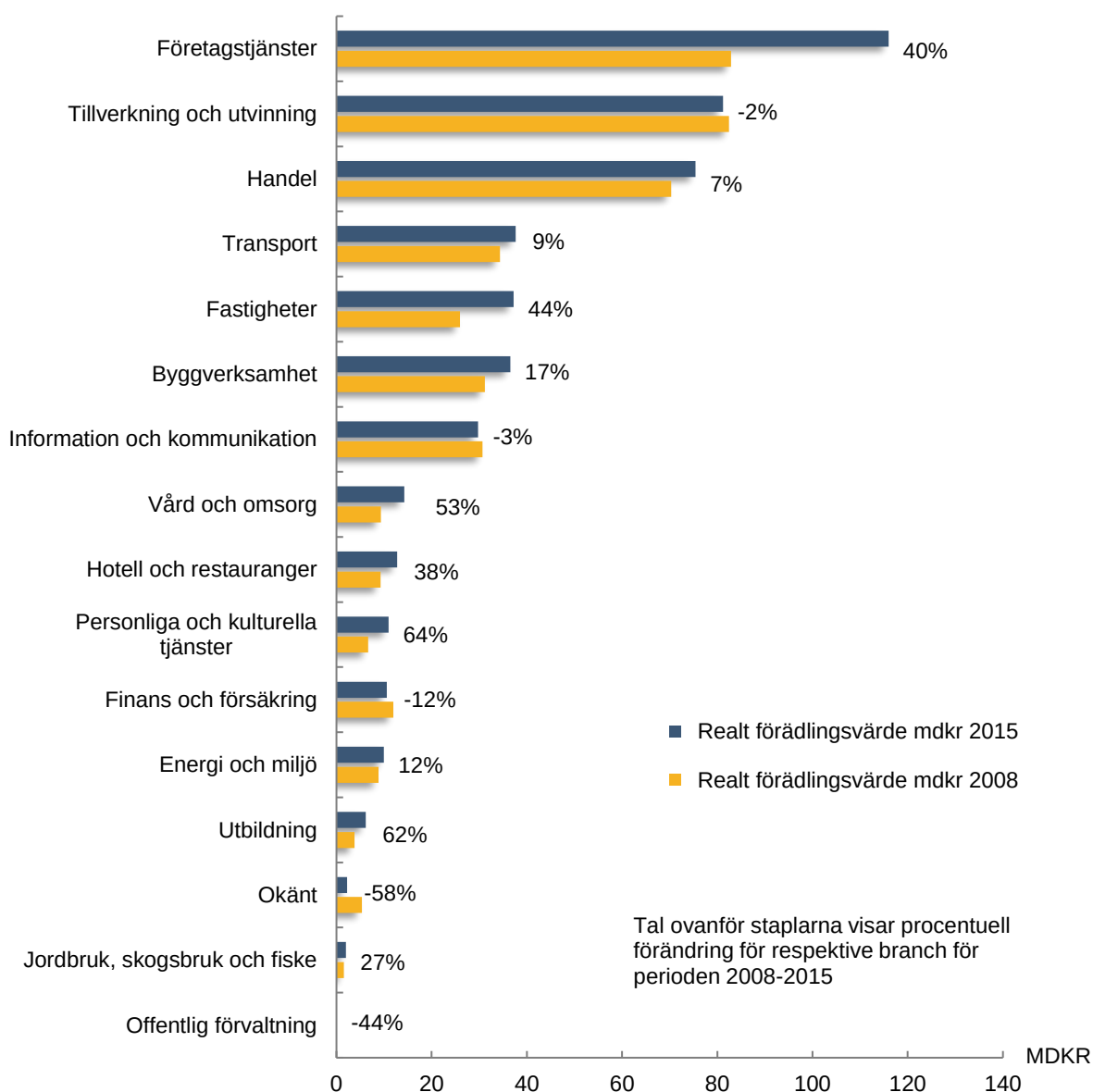
I vilken bransch skapas det mest förädlingsvärde i Göteborgsregionen?

Mest förädlingsvärde i Göteborgsregionen skapas inom "företagstjänster" (se Figur 14). Av regionens samlade förädlingsvärde år 2015, motsvarande 483 miljarder kronor, kom cirka en fjärdedel från "företagstjänster" (vilket motsvarar drygt 116 miljarder kronor). En anledning till att företagstjänster får en så hög andel är för att företag som Volvo Personvagnar, AB Volvo, AstraZeneca, SKF och Ericsson hamnar under SNI-koderna som utgör "företagstjänster". Det är också ett uttryck på den branschspridning som uppstår när tjänsteinnehållet i de traditionella storföretagen ökar då slutleveranser till kunder blir allt mer avancerade. "Företagstjänster" följs av "tillverkning och utvinning" med ett skapat förädlingsvärde på drygt 81 miljarder kronor. Även om "handel" har den högsta omsättningen i Göteborgsregionen så skapas det betydligt mindre förädlingsvärde inom branschen. Handeln står för strax över en sjättedel av det skapade förädlingsvärdet (drygt 74 miljarder kronor). Detta är också ett tecken på att förädlingen av insatserna inom både "företagstjänster" och "tillverkning och utvinning" skapar mer värde när kostnaderna räknas bort.

Sett till procentuell tillväxt sedan krisen 2008 så växer förädlingsvärdet mest inom "personliga och kulturella tjänster". Om vi istället mäter i reala kronor så är ökningen störst inom "företagstjänster" som ökar branschens förädlingsvärde med cirka 33 miljarder kronor.

²³ Handelsbranschen redovisas här som parti- och detaljhandel kombinerat. Om delbranscherna redovisas separat omsätter partihandeln drygt 299 miljarder kronor, vilket fortfarande är mest i Göteborgsregionen. Detaljhandeln omsätter drygt 63 miljarder kronor vilket gör delbranschen till den sjätte största branschen i Göteborgsregionen.

FIGUR 14 REALT FÖRÄDLINGSVÄRDE (I MDKR) PER BRANSCH I GÖTEBORGSREGIONEN, 2008 OCH 2015

Källa: SCB

Västsvenska företags utgifter för egen FoU minskar över tid

Forskning och utveckling (FoU) är enligt flera empiriska studier en av de främsta faktorerna som driver regional tillväxt bland företagen.²⁴ En viktig grundsten inom denna teori är att företagen på eget initiativ är med och finansierar forskning som i sin tur ökar företagets möjlighet att skapa nya förutsättningar för dess utvecklingspotential i form av att nya idéer genereras som så småningom leder till värdeskapande innovationer för företaget.

2001 bedrevs FoU i egen regi inom den privata sektorn i Västra Götalands län för drygt 26,5 miljarder kronor realt (se Tabell 8). Motsvarande insats i Stockholmsregionen (dvs. Stockholms län) landade på

²⁴ Se bland annat:

Cohen, W. and D. Levinthal (1989). 'Innovation and Learning: The Two Faces of R&D.' *Economic Journal* 99(397): 569-596.

Romer, P. M. (1986). 'Increasing Returns and Long-Run Growth.' *Journal of Political Economy* 94(5): 1002-1037.

Romer, P. M. (1990). 'Endogenous Technological Change.' *Journal of Political Economy* 98(5): 71-102.

Griffith, R., Redding, S., and J. Van Reenen (2003). 'R&D and Absorptive Capacity: Theory and Empirical Evidence.' *Scandinavian Journal of Economics* 105(1): 99-118.

drygt 32,6 miljarder kronor reall. Mätt i andelar av Sveriges totala utgifter 2001 för att bedriva FoU i egen regi inom den privata sektorn motsvarade utgifterna 30 procent för Västra Götalands län och 37 procent för Stockholmsregionen. Efter att FoU-utgifterna i Västra Götaland minskat år 2013 till en lägsta nivå under 2000-talet kom länets FoU-satsningar i den privata sektorn att ta fart igen under 2015. Mellan 2013 och 2015 ökade Västra Götaland sin andel av Sveriges totala FoU-utgifter i den privata sektorn med cirka 3 procentenheter eller 4,5 miljarder kronor. Under 2015 kan därmed en fjärdedel av Sveriges totala FoU-utgifter inom privat sektor hänföras till Västra Götaland. Dock är Västra Götalands andel en bra bit ifrån Stockholmsregionen vars andel av Sveriges totala FoU-utgifter i privat sektor är cirka 40 procent.

På senare tid har utvecklingen inom den privata sektorn i Västra Götaland tagit ännu mer fart. I juni 2017 kom beskedet att Geely etablerar ett nytt innovationscenter på Lindholmen där fokus kommer ligga på att utveckla framtidens elfordon. Denna utveckling kommer sannerligen bättra på regionens FoU-intensitet och framförallt få fler av regionens företag att bedriva forskning på eget initiativ.

TABELL 8 REALA UTGIFTER FÖR EGEN FOU EFTER REGION I PRIVAT SEKTOR 2001 OCH 2009–2015

LÄN	I MILJONER REALA KRONOR					I % AV SVERIGES TOTAL				
	2001	2009	2011	2013	2015	2001	2009	2011	2013	2015
Stockholms län	32 625	27 266	28 560	32 955	37 514	37,0%	32,4%	34,6%	38,4%	39,5%
Västra Götalands län	26 468	19 655	19 545	18 771	23 337	30,0%	23,4%	23,7%	21,9%	24,6%
Skåne län	10 072	13 203	13 310	11 693	9 686	11,4%	15,7%	16,1%	13,6%	10,2%
Östergötlands län	5 499	6 975	6 625	6 542	7 178	6,2%	8,3%	8,0%	7,6%	7,6%
Uppsala län	1 598	1 925	1 860	2 106	2 262	1,8%	2,3%	2,3%	2,5%	2,4%
Västmanlands län	1 676	1 803	1 411	1 696	2 231	1,9%	2,1%	1,7%	2,0%	2,3%
Kronobergs län	358	1 800	1 411	1 804	2 010	0,4%	2,1%	1,7%	2,1%	2,1%
Jönköpings län	794	1 400	1 302	1 186	1 376	0,9%	1,7%	1,6%	1,4%	1,4%
Dalarnas län	602	1 112	1 090	1 402	1 350	0,7%	1,3%	1,3%	1,6%	1,4%
Södermanlands län	838	1 269	1 378	1 219	1 319	1,0%	1,5%	1,7%	1,4%	1,4%
Gävleborgs län	899	1 229	..	1 046	1 269	1,0%	1,5%	..	1,2%	1,3%
Örebro län	1 069	1 340	1 068	1 260	915	1,2%	1,6%	1,3%	1,5%	1,0%
Norrbottens län	766	543	394	503	761	0,9%	0,6%	0,5%	0,6%	0,8%
Blekinge län	967	1 295	1 231	352	680	1,1%	1,5%	1,5%	0,4%	0,7%
Västernorrlands län	302	662	660	594	632	0,3%	0,8%	0,8%	0,7%	0,7%
Västerbottens län	486	498	420	553	550	0,6%	0,6%	0,5%	0,6%	0,6%
Kalmar län	271	413	263	294	419	0,3%	0,5%	0,3%	0,3%	0,4%
Hallands län	80	487	446	496	418	0,1%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%
Värmlands län	1 382	293	285	425	411	1,6%	0,3%	0,3%	0,5%	0,4%
Jämtlands län	..	39	48	21	28	..	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
Gotlands län	..	9	..	6	6	..	0,0%	..	0,0%	0,0%
Ej regionalt fördelat	..	929	677	816	641	..	1,1%	0,8%	1,0%	0,7%
Sverige	88 145	84 140	82 572	85 740	94 995	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Not: Tabellen är sorterad efter högst andel av Sveriges FoU-utgifter inom privat sektor 2015. Noteringen (..) anger att FoU-utgifter saknas.

Källa: SCB

5 Nuläge och utmaningar för viktiga kluster

Nedan följer en sammanställning av nuläget och utmaningar för prioriterade insatsområden i Göteborgsregionen. Avsnittet är skrivet i samråd med Business Region Göteborgs branschexperter. Insatsområdena som Business Region Göteborg arbetar med är "Stadsutveckling", "Kulturella och Kreativa Näringar" (KKN), "Kemi, Energi och Material", "Information and Communications Technology" (ICT), "Fordon, Transport, Infrastruktur och Logistik", "Life Science", "Maritima Näringar" och "Finans".

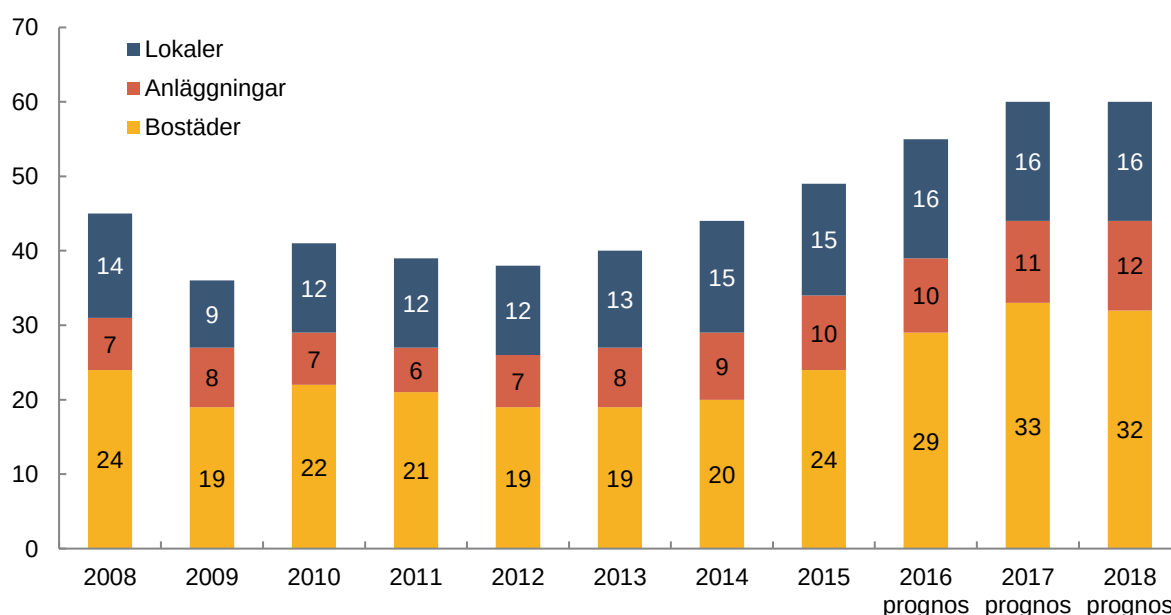
Stadsutveckling

1 000 miljarder i förväntade investeringar

Sedan millennieskiftet har cirka 160 000 fler invånare bosatt sig i Göteborgsregionen och befolkningen väntas fortsätta öka med minst 10 000 personer per år under överskådlig tid framöver. Samtidigt har tillväxten i regionen varit god vilket resulterat i cirka 105 000 nya jobb sedan år 2000. Tillsammans med befolkningstillväxten har detta skapat ett stort uppdämt behov av att utveckla den fysiska strukturen i regionen, dvs. byggnader och infrastruktur. I en rapport som Business Region Göteborg låtit Sweco ta fram beräknas investeringsvärdet av alla regionens stadsutvecklingsprojekt fram till år 2035 uppgå till cirka 1 000 miljarder kronor.²⁵

Figur 15 nedan visar hur mycket som investeras i bostäder, anläggningar och kontorslokaler i regionen. I genomsnitt har investeringarna uppgått till cirka 42 miljarder kronor per år historiskt. Under 2015 var investeringsvolymen 50 miljarder kronor och investeringsvolymen i Göteborgsregionen bedöms ligga kring 2015 års nivå varje år fram till år 2035. Denna utveckling innebär att cirka 1 000 miljarder kronor förväntas att investeras i olika bebyggelseprojekt runt om i Göteborgsregionen. Även om den genomsnittliga investeringsvolymen framöver förväntas ligga cirka 20 procent över den historiska utvecklingen, så kommer sannolikt investeringsvolymen vara mycket högre vissa år fram till 2035. Givetvis är denna uppskattning en bedömning vars verkliga utfall kan påverkas av en mängd olika faktorer som till exempel marknadsläget, hur demografin förändras, in- och utvandring, näringslivets omstrukturering regionalt/nationellt/globalt och många andra omvärldsfaktorer.

FIGUR 15 INVESTERINGSVOLYM I MDKR I LOKALER, ANLÄGGNINGAR OCH BOSTÄDER I GÖTEBORGSREGIONEN 2008–2015 OCH PROGNOSE FÖR 2016–2018

Källa: Sveriges Byggindustrier

²⁵ Sweco (2016). "Investeringskartläggning för Göteborgsregionen fram till 2035", Etablerings- och investeringsavdelningen, Business Region Göteborg, Göteborg, Sverige.

Tabell 9 visar hur regionens förväntade investeringar på drygt 1 000 miljarder kronor fördelas per typ av projekt från nutid och fram till år 2035. Den största delen av investeringarna förväntas komma till inom bostadsbyggande där drygt 410 miljarder kronor kommer att satsas fram till 2035.

TABELL 9 FÖRDELNING AV FÖRVÄNTADE INVESTERINGAR FRAM TILL 2035

INVESTERINGSTYP	MDKR
Bostäder (nyproduktion och ombyggnad/renovering)	410
Infrastruktur och logistik	130
Industri	130
Handel	20
Verksamheter	60
Sjukvård och akademi	40
Andra ospecificerade projekt	210
Göteborgsregionen	1 000

Källa: Business Region Göteborg och Sweco

Regionens i särklass största stadsutvecklingsprojekt är Älvstaden som är samlingsnamnet på de projekt som finns längs älvkanterna i centrala Göteborg. Här ska 5 000 000 kvadratmeter bebyggas med 25 000 nya lägenheter och 45 000 nya arbetsplatser (se Figur 16 där de olika färgerna indikerar när byggnationerna i olika etapper förväntas vara klara). Andra exempel på stora projekt är Västlänken och AB Volvos stora kontorssatsning i Lundby, där man samlar sin verksamhet.

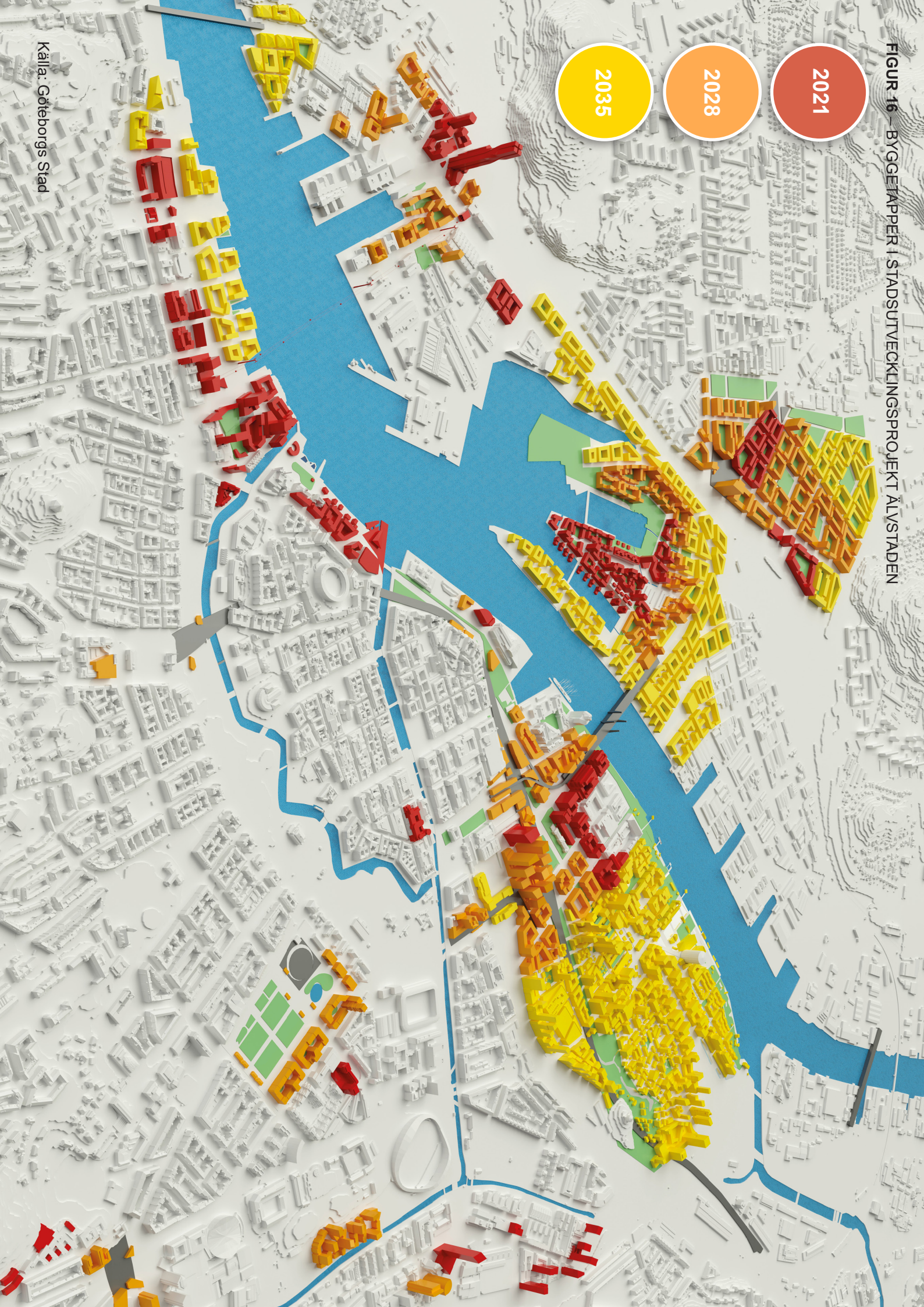
Hög risk för flaskhalsar

Sammantaget står Göteborgsregionen inför stora förändringar de kommande 20 åren. Till 400 års jubileet år 2021 förväntas många etapper i Nordens största stadsutvecklingsprojekt Älvstaden ha tagit form. Byggnadstakten för bostäder ska fördubblas, kontorsbyggnationen ska öka rejält och samtidigt läggs enorma resurser på att utveckla regionens framtida infrastruktur. Det är mycket som skall byggas på kort tid och därmed är riskerna för olika flaskhalsproblem uppenbara. Det börjar redan bli ont om kompetenta planerare, ingenjörer och en rad olika yrken inom byggverksamhet. I Västra Götalandsregionens och SCBs senaste konjunkturmätning för våren 2017 uppgav hela 7 av 10 byggföretag i Göteborgsregionen att de har svårt att rekrytera kompetent personal. Risken är att byggnadstakten blir långsammare till följd av kapacitetsbrister eller att förseningar i projekt får följeffekter på andra projekt.

Trots rådande högkonjunktur och kompetensbrist behöver regionens byggande öka kraftigt. Trenden är tydlig att allt mer kompetens och tillväxt samlas i storstadsregioner. Utan nya bostäder, nya arbetsplatser och mark för näringslivet kommer regionen att tappa konkurrenskraft. Det innebär att Göteborgsregionens kommuner har ett särskilt nationellt ansvar att **planera för tillväxt**.

UTMANING

FIGUR 16 – BYGGELAPPER I STADSUTVECKLINGSPROJEKT ALVSTADEN

Kulturella och Kreativa Näringar

Nuläge

Kulturella och kreativa näringar (KKN) är ett samlingsbegrepp för en rad olika branscher med kultur och kreativitet som bärande råvara.²⁶ 2016 fanns det över 20 000 anställda inom KKN i Göteborgsregionen och totalt omsatte branschen drygt 35 miljarder kronor. Det finns stor tillväxtpotential i utbytet av idéer och praktik mellan KKN och andra näringar om kreatörers innovationskraft utnyttjas till fullo. Göteborg är framförallt starkt i undergroundscenen vad gäller konst, klubb och musik, men svagt när det kommer till professionaliserade stödtjänster som gallerier, agenter och liknande. Här finns mycket talang, men få som kan förädla talangen och kapitalisera på den. Göteborg är världsledande i kommunikation och kulturnäringarna har stor påverkan på stadens attraktionskraft för såväl professionell talang som tillfällig turism. KKN för också med sig andra positiva bieffekter som gynnsam ekonomisk, ekologisk och social utveckling. Kulturell delaktighet (dvs. att många utövar) ses som allt viktigare i förhållande till kulturkonsumtion som ofta har betonats tidigare.

Trender och utmaningar

Kulturella och kreativa näringar kan vara en katalysator i innovation, men det är svårt att hitta bra former. Design begreppet breddas, från formgivning till att facilitera andras kreativitet. Designprocessen används flitigare av icke-designers genom "design-thinking". Marknadsföring integreras alltmer inom produktutveckling, och gränsen mellan vissa branscher blir mer otydlig.

Kulturens positiva bieffekter betonas, som till exempel berättelsedrivna kultur som sammanhållande kraft för samhället och kulturinstitutionerna som viktiga mötesplatser. Kulturen beskrivs allt oftare som samhällets kitt. Detta perspektiv blir extra viktigt i en tid av globalisering, när identiteter blir mer gränsöverskridande. Kulturen bygger då gemensamma berättelser vilka i sin tur skapar identitet.

Allt kärvare villkor för vissa utövare inom KKN är ett faktum. Mellan 2004 och 2014 ökade hela befolkningens inkomster med 18 procent. Konstnärernas inkomster ökade under samma period bara med 4 procent. Klyftan mellan konstnärerna och genomsnittet ökade alltså mycket mer. Vissa utövare tjänar förstås mycket bra men särskilt bildkonstnärer, konsthantverkare, filmare och koreografer har ofta inkomster långt under fattigdomsgränsen. Kulturarbetare är dessutom högre utbildade och har längre arbetstider än genomsnittet av befolkningen. Deras inkomster har sjunkit från 85 procent till 75 procent av medianinkomsten i Sverige. Detta ger utövarna så svåra livsvillkor att det blir främst de med annan trygghet med sig som kan satsa på yrkena vilket i sin tur avgör vilka grupper som ger kulturellt avtryck.

Det finns också starka reaktioner mot gratisarbete inom KKN. Frågan kommer ofta och överetablering inom flera av branscherna gör att det ofta finns någon som är beredd att dumpa priset för att etablera sig. En annan utmaning är att branscherna inom KKN inte ger så mycket utrymme för olikhet vad gäller ålder och etnicitet. Många vill dock förändra saken. Bland annat genom att utbildningarna driver frågan om breddad rekrytering, men att få genomslag upplevs som svårt. Nedprioriteringarna av estetiska ämnen börjar slå igenom bland praktikerna. Internationell konkurrens genom digitaliserad globalisering pressar ytterligare flera av branscherna.

Kemi, Energi och Material

Nuläge

Svensk kemiindustri har sitt huvudsäte i Göteborgsregionen genom de fem kemiföretagen AGA, Akzo Nobel, Borealis, Inovyn och Perstorp, som alla är lokaliserade i Stenungsund. Företagen har tillsammans ca 2 500 anställda och omsätter årligen mer än 20 miljarder kronor. I Göteborg finns även de två stora raffinaderierna ST1 och Preem. Tillsammans med Perstorp, Göteborg Energi och

²⁶ Business Region Göteborg använder Tillväxtverkets definition av kulturella och kreativa näringar: arkitektur, design och formgivning, slöjd och hantverk, media och marknadskommunikation, dataspel, mode, film, foto, konst, litteratur, musik, scenkonst, måltid, upplevelsebaserat lärande och kulturarv.

Fordonsgas Sverige står de för den största andelen produktion av alternativa fordonsbränslen. En effekt av samarbetet och utvecklingen inom kemibranschen är det Västsvenska Kemi- och Materialklustret, som är ett trippel helix-samarbete där aktörer från näringslivet, akademi/institut och det offentliga samverkar inom området kemi, energi och material och med den övergripande ambitionen att bidra till en hållbar utveckling och tillväxt. Klustrets styrka består i korskopplingen av aktörer från branscher inom kemi, energi, material, återvinning och skog.

Energibranschen i Göteborgsregionen präglas av världsledande lösningar för fjärrvärme/-kyla avfallsförbränning och förgasning av skogsrester. Kompetens som har byggts upp under ett halvt sekel marknadsförs internationellt och via EU-samarbetet Celsius. Med ett av världens bästa energisystem och ett tillförlitligt elnät integreras nu laddinfrastruktur som underlättar elektrifieringen av såväl bussar som personbilar. Den genomgripande stadsutveckling som Göteborgsregionen står inför möjliggör testarenor för energismarta byggnader och hållbara transportlösningar.

Materialbranschen präglas, förutom av kemiindustrins produkterbudanden, även av fordons- och aerospacebranschernas behov. Den nationella lättviktsarenan LIGHTer återfinns i Göteborg med en bred näringslivsrepresentation och Chalmers har ett antal strategiska forskningsområden inom styrkeområdet material liksom Grafen centrat som är kopplat till EU:s Graphene Flagship.

Korskopplingen möjliggör branschöverskridande samarbeten. Klustrets vision är att Västsverige blir navet för Sveriges omställning för en fossiloberoende samhällsekonomi med nya hållbara produkter som når marknaden. Johanneberg Science Park är vårdorganisation för klustret och Business Region Göteborg ingår som medlemmar i klustrets styrgrupp.

Trender och utmaningar

Offentliga aktörer, näringslivet och akademien pekar på vikten av möjligheterna och potentialen i att arbeta med verksamhet som styr mot en hållbar utveckling och tillväxt. Klustrets aktörer har gemensamt valt att fokusera verksamheten på fokusområden som stöder en hållbar samhällsutveckling.

Samtidigt som den hållbara ambitionen är stark i Sverige påverkas svensk industri av den internationella konkurrensen inom kemibranschen och energibranschen som står internationellt för en total omställning. Låga olje- och naturgaspriser, offensiva satsningar i Mellanöstern samt tillgången på amerikansk skiffergas pressar både den svenska kemiindustrin och investeringar i energiproduktion och effektivisering.

Information and Communications Technology

Nuläge

I Göteborgsregionen finns drygt 6 000 ICT-företag med cirka 28 000 ICT-specialister, vilket gör ICT till en ledande tillväxtbransch i Göteborgsregionen. I takt med branschens snabba utveckling och stora möjligheter till korskopplingar med aktörer inom andra branscher ses ICT som en av de viktigaste tillväxtbranscherna för regionen. ICT driver verksamheter inom alla områden i allmänhet, oavsett om det är näringsliv, samhälle eller akademi där Västsverige i synnerhet hävdar sig väl i fem teknologibaserade styrkeområden. Dessa styrkeområden är i) embedded systems, ii) infrastructure and cloud, iii) microwaves, iv) mobile technologies, samt v) visualization and gaming.

Sedan länge arbetar Business Region Göteborg ICT speciellt med eHealth, MedTech, Smart Grids och Logistics och Transportation and ERP (affärssystem). Under senaste åren har en rad områden ökat i betydelse som Big Data & AI (stora datamängder och artificiell intelligens), IT-säkerhet samt Augmented Reality/Virtual Reality. Den strategiska kompetensförsörjningen är en utmaning inför framtiden, vilket tillsammans med skolans digitalisering gör att EdTech (lärandets informationsteknologi) får en allt större betydelse. Med en liknande utveckling i våra grannländer ger EdTech även stora affärsmöjligheter.

Till samtliga styrke- och tillämpningsområden finns minst ett spetskompetenskluster, nätverk eller forskningsnod. Business Region Göteborg ICT stödjer och utgör en resurs för branschen genom att bevaka vad som händer i branschen (business intelligence), nyhetsbrev, mässor, konferenser och

seminarier, attrahera investeringar och etableringar till regionen, internationalisering, FoU-projekt (initiera, utveckla, driva och medverka), spetskompetenskluster och nätverk (initiera, utveckla, driva och medverka), samt att förmedla kontakter och knyta ihop individer, företag och organisationer lokalt, regionalt och globalt.

Trender och utmaningar

Vi kan se två mer övergripande trender inom globalisering och digitalisering som påverkar tillvaron på ett genomgripande sätt generellt, men där specifikt ICT har påverkats i en större omfattning. Med en stor andel utlandsägda företag och en hög exportandel är detta extra angeläget för Västsverige. Branschen står inför ett antal utmaningar som bland annat berör rekrytering (för få examineras inom ICT på samtliga nivåer), tillgång till kapital i tidiga faser (det behövs bättre möjligheter till finansiering i tidiga faser), kompetens inom internationell kommersialisering (ICT-företagen behöver bli bättre på att lyckas internationellt) samt att synas globalt (fler ICT-företag behöver synas globalt för att vara förebilder). Västsvensk ICT har en stor exponering mot B2B och exportindustrin varför positioneringsbehovet är än viktigare.

Omvärlden vi står för är allt mer föränderlig men också mer osäker. Detta gör det än viktigare för företagen att differentiera sig vad gäller teknologi och kundsegment, men också geografiskt. Möjligheterna finns geografiskt, men det gäller att ha en strategi för närregionen (Norden), Europa men även fjärrmarknader overseas. Idag sker nära samarbeten inom en rad områden med både Nordjylland och Sydnorge.

Fordon, Transport, Infrastruktur och Logistik

Nuläge

Fordonsindustrin, transport- och logistikbranschen innefattar en betydande del av Göteborgsregionens näringsliv. Fordonsindustrin står för närmare 24 500 anställda fördelat på 130 arbetsställen, med en koncentration av arbetstillfällen till tiotalet stora bolag och därutöver många småbolag. Fordonsindustrin har en stor påverkan i termer av jobbskapande, på regional och nationell nivå. I en färsk rapport om fordonsindustrins kompetensbehov i Västra Götaland framgår det att ett nytt jobb inom länets fordonsindustri skapar 3,5 nya arbetstillfällen på nationell nivå varav en tredjedel tillfaller länet.²⁷

År 2017 visar på en fortsatt stark regional branschtillväxt inom fordonsindustrin och en bestående högkonjunktur sedan hösten 2015, med utsikter om tusentals nya arbetstillfällen, nya etableringar och med 60 procent av Sveriges totala FoU investeringar till regionen. En betydande nyetablering är Geelys innovationscenter, en satsning på ett 80 000 m² stort kontor och cirka 3 500 anställda på Lindholmen. Branschen arbetar intensivt med att attrahera både nyutexaminerade och experter till regionen, där möjligheten att tillgodose kompetensförsörjningsbehovet är utmanande. Fordonsindustrin genomgår det största tekniksprånget i modern tid vilket kommer ha en direkt påverkan på framtidens transporter och logistik. I detta ligger en pågående strukturomvandling, med ökade branschöverskridande samarbeten, ändrade värdekedjor, nya affärsmodeller och mobilitetskoncept för person- och godstransporter. Några exempel under 2017 är samarbetet mellan Geely Holding och Volvo Cars i formering av ett joint venture bolag som skall producera och sälja det nya märket Lync&Co som är ett nytt mobilitetskoncept med ny affärsmodell på global basis. Samarbetet mellan Volvo Cars och Autoliv i bolaget Zenuity har som mål att utveckla programvaran för förarstödssystem och självkörningssystem. Dessa samarbeten är exempel på hur man genom att dela teknikutveckling, komponenter och produktionsanläggningar kan uppnå kostnads- och industriella skalfördelar. Samtidigt håller branschen på att ställa om till en fossil oberoende fordonsflotta och på sikt ett fossilfritt transportsystem, ett i grunden mer energieffektivt och trafiksäkert transportsystem, som understöds av ökad grad av elektrifiering, uppkoppling, digitalisering och automatisering. Med detta följer även ny lagstiftning och ett ökat fokus på programvara, elektronik,

²⁷ BRG och VGR (2017). "Fordonsindustrins kompetensbehov i Västra Götaland – en kartläggning", Business Region Göteborg och Västra Götalandsregionen, Göteborg, Sverige.

maskininlärning, databehandling och IT säkerhet. På materialsidan växer betydelsen av lättviktsmaterial och materialbehandlingar som ger nya produkttegenskaper.

Transport och logistik (inklusive infrastruktur) har drygt 30 000 anställda i regionen fördelat på 3 700 arbetsställen. Göteborgsregionen ses som Skandinavien viktigaste logistiska nav och en mycket stor del av utrikeshandeln passerar regionen på väg till eller från olika marknader. Med flerårig stark regional tillväxt, en utökad arbetsmarknadsregion, en stark internationell handel med ökade exportvolymerna och ökad nybilsförsäljning syns ett kontinuerligt ökande transportarbete. De planerade stora infrastruktur- och byggprojekten framöver i regionen och en hög inflyttningstakt är också starkt bidragande. Höghastighetsjärnväg mellan Borås och Göteborg, ett utökat flygtillstånd på Landvetter, liksom farledsfördjupning i hamnen för att ta emot mer djupgående fartyg är några av de satsningar som är viktiga för regionen och som lyfts fram bland annat i arbetet med en nationell plan och i Sverigeförhandlingen. Detta understöds med stora nyetableringar av logistikverksamhet både i hamnnära lägen, men också vid Göteborg Landvetter Flygplats.

Trender och utmaningar

Med fordonsindustrins tekniksprång sker en förändring i kraven på kompetens. Traditionellt har fordonsindustrin bidragit till många arbeten med lägre utbildningskrav. Med automatisering och digitalisering ökar graden av specialisering och allt fler har en eftergymnasial utbildning idag i branschen jämfört med för några år sedan. Graden av automation ökar även inom produktionen, med prov på uppkopplade fabriker och en ökad robotisering. Generellt efterfrågas i ökande grad fler ingenjörer och efterfrågan har ökat som mest mot utbildningsinriktningar som elektronik, teknisk fysik och data. Kompetensförsörjningen är enskilt en av de största utmaningarna för industrin och som kan få stora effekter på regional och nationell tillväxt, även indirekt sett till branschens betydelse.

Parallellt syns även en ökad rationalisering inom logistikbranschen, där många arbeten automatiseras, varvid färre kommer att kunna erbjudas arbete. I omställningen mot ett fossilfritt transportsystem ökar investerarnas fokus på och värderingen av hur mycket fossila tillgångar ett bolag äger som över tid kan förlora i värde. Näringslivet har även att förhålla sig till nya kundkrav, ny lagstiftning och subventioner på olika marknader i den globala utvecklingen mot ett hållbart transportsystem, en omställning som kommer få konsekvenser för regionalt näringsliv. Elektrifiering är en trend som syns allt tydligare. Volvo Cars annonserade i juli 2017 att man kommer att lansera flera renodlade elbilar mellan åren 2019 och 2021. Även på bussar, lätta lastbilar, stadsdistributionslösningar och avfallshantering syns elektrifieringens verkan från mildhybridisering till hybrider och fullelektriska lösningar. Inom vissa segment förutspås en exponentiell tillväxt de närmaste åren, som en följd av minskade batterikostnader, bättre batterilagringsskapacitet, införandet av nya testcykler för utsläppsmätningar och tuffare lagstiftning gällande dieseln som drivmedel och parallellt en omställning i energisektorn ifrån fossila bränslen. Med utgångspunkt från ett fordons medellivslängd på 18 år i Sverige kommer dock omställningen ta tid och miljövänliga bränsleblandningar och biogas kommer ha en viktig roll att spela för en lång tid framöver. För tunga transporter är miljövänliga bränsleblandningar och biogas helt nödvändiga, så länge elvägar inte byggs ut. Utifrån ett stadsutvecklingsperspektiv behöver en utbyggd laddinfrastruktur harmoniserad med elnätet möta upp mot trenden mot elektrifiering.

Inom automatiserade transporter, pågår tester runt om i världen inom både person- och godstransportsegmentet. De flesta personbilar förutspås inom 5-10 år ha olika former av självkörande stöd för begränsade geografier, inom 10-20 år i mer utbyggd form. För tyngre transporter syns ett fokus på självkörande fordonståg (s.k. kolonnkörning) där effekter som bränslebesparingar, mindre utsläpp, minskade förarkostnader, längre fordon och ökade transportvolymerna, sammantaget kan komma att bidra till minskade transportkostnader. Infrastrukturellt kan det ge effekter som minskade vägslitage, bättre trafikflöden och bättre nyttjande av infrastruktur. Lagstiftning och stads- och infrastrukturutvecklingen behöver understödja och dra nytta av detta teknologiskifte. Detta kan ske i tidigt skede genom testbäddar och samverkansprojekt mellan stad, näringsliv och akademi. Syftet är att bygga kunskap och ta höjd för förändringen vid stadsutveckling, men även för att visa på och befästa regionens ledande kunskap på området och att attrahera nya investeringar och etableringar.

Trenden i världen är ökad urbanisering, förtätning av städer och utvecklingen mot fler megastäder, vilket medför nya behov av gods- och mobilitetslösningar. De gamla klarar inte längre de nya utmaningarna.

Regionalt, till följd av ökat transportarbete inom och till och från regionen syns en ökad konkurrens på logistikområdet och ökade behov av förbättrad infrastruktur för land-, vatten- och flygtransporter, både för person- och godstrafik, såväl inom som till och från regionen. Andra faktorer som spelar in är den kunddrivna logistiken för konsumentprodukter och en ökad e-handel. Med mindre sändningar som ska levereras snabbare ställs det nya krav, vilket stadsutvecklingen behöver förhålla sig till. Även cykeln som färdmedel ställer krav på ny infrastruktur sett till framkomlighet och trafiksäkerhet. I Sverige liksom internationellt syns en utbyggnad i många städer kring cykelpooler och abonnemangslösningar för cykel. Trenden är även en ökad försäljning av elcyklar och att cykeln används allt mer som träningsredskap och nya godstransportlösningar, där den senare skapar ett behov av tjänstecyklar. Med ökat fokus på mobilitetstjänster kommer olika färdmedel över tid inrymmas i kombinerade erbjudanden, troligtvis i abonnemangsform innefattande cykelpooler och olika "last mile" lösningar, bilpooler, kollektivtrafik och nya kringtjänster från helt andra sektorer, som traditionellt inte förknippats med resande – och allt kommer skötas digitalt. På samma sätt syns fordonstillverkare, transport- och logistikbolag närma sig varandra för att gemensamt dra nytta av insamlad data och digitaliseringens möjligheter i syfte att optimera hela logistiksystemet, öka transporteffektiviteten och minska det totala miljöavtrycket.

Life Science

Nuläge

Life science-industrin inkluderar bland annat bioteknik, medicinteknik och läkemedelsutveckling. Idag är life science en av de snabbast expanderande branscherna i Göteborgsregionen. Här finns drygt 600 life science företag som sysselsätter cirka 9 400 personer. Sektorn är en av de utpekade näringslivsområden som är av strategisk vikt för regionen. Den bidrar till stora exportintäkter och arbetstillfällen i kunskapsintensiva bolag. I regionen finns ett av Europas största universitetssjukhus med internationellt ledande klinisk forskning och en stark MedTech industri i Mölnlycke där Cochlear, Getinge och Dentsply bidrar med sin spetskompetens. I Göteborgsregionen finns även ett av Astra Zenecas tre globala strategiska forsknings- och utvecklingscentra.

Trender och utmaningar

Trenden går mot att större life science bolag gör mindre av den tidiga forskningen och utvecklingen själva. Istället arbetar de mer och mer i nätverk tillsammans med mindre företag, sjukvården och akademien eller i specialiserade konsortier. Behovet av att hela tiden kunna hitta nya samarbetspartners gör att både stora och små företag nu söker sig till de platser i världen som lyckas skapa de bästa förutsättningarna – till exempel till attraktiva stadsnära kluster med integrerad vård och forskning.

En av flera tydliga trender är hållbara lösningar, digitalisering av vård och omsorg, mer effektivt användande av patientregister, Big Data, IT och mobila teknologier. Innovationspartnerskap mellan industri och sjukvård, med patienten i centrum, är något vi kommer att se mycket mer av och som redan idag ger våra företag internationella framgångar och konkurrenskraft.

Att företag ska välja att etablera och behålla huvudkontor, marknadsbolag, produktions- samt FoU-anläggningar i regionen är viktigt för att hålla hela life science sektorn fortsatt levande. Business Region Göteborg jobbar med ett antal koordinerade insatser för att skapa förutsättningar för de mindre bolagen att växa och som samtidigt gör regionen attraktiv för de stora globala företagens investeringar.

Närvaron av större life science företag är avgörande för framgång, men även globala bolag utan omfattande närvaro i regionen kan lockas att samverka och medfinansiera forskning i regionen. Business Region Göteborg genomför investeringsfrämjande aktiviteter för att kommunicera life science klustrets konkurrensfördelar och attrahera utländska investeringar och etableringar. Eftersom life science företagen verkar på en global marknad är också konkurrensen om de skarpaste hjärnorna global. Därför jobbar Business Region Göteborg med medvetna åtgärder för att både locka hit ledande experter och få regionens experter och entreprenörer att stanna kvar. Business Region Göteborg är med och deltar aktivt i flera initiativ med syfte att öka sektorns attraktions- och innovationskraft.

Sahlgrenska Science Park och AstraZeneca BioVenture Hub är några exempel på arbetet med att stärka attraktions- och innovationskraften.

Maritima Näringar

Nuläge

Maritima näringar är ett av Västsveriges prioriterade styrkeområden. Havet och verksamheter som har anknytning till havet spelar en stor roll för vår region. Göteborg är Nordens ledande hamnstad och staden är centrum för forskning och utveckling kring havsmiljö och maritim utveckling samt svenskt fiskecentrum. De maritima näringarna har satt en tydlig prägel på regionens kustområden.

Det finns cirka 3 000 maritima företag med omkring 20 000 anställda i Västsverige, vilket motsvarar 45 procent av landets anställda inom maritima näringar. Företag inom maritima näringar finns representerade i alla Göteborgsregionens kommuner. Maritima näringar omfattar ett stort antal branscher och förutsättningarna ser olika ut inom olika områden. Det maritima klustret i Västsverige delar in företagen i sex olika områden: maritima operationer, marina livsmedel, marin turism, marin energi, marin bioteknik och havsförvaltning.

Trender och utmaningar

Den globala maritima marknaden är betydande och uppskattas till drygt 210 000 miljarder kronor och sysselsätter över 200 miljoner människor. Sjöfart och turism utgör de största delarna av den maritima sektorn. Prognosen för de flesta områden som relaterar till den maritima ekonomin talar för fortsatt tillväxt. Fram till 2050 bedöms sjötransporterna öka med närmare 430 procent globalt. Turism och vattenbruk bedöms mer än fördubblas fram till 2030 och havsbaserad vindkraft växer årligen med mellan 20-25 procent.²⁸

En förutsättning för en globalt konkurrenskraftig maritim sektor är en grön omställning, vilket också är en framtidsfråga. Haven och kustområdenas vatten är en oumbärlig resurs som skapar stora och växande möjligheter för företag, regioner och länder. Dagens användning av haven och vattnen utgör allvarliga hot mot naturens ekosystem, som även innebär ett hot för den framtida välfärden. För att bibehålla jobb och välfärd krävs ett nytt tänk för att kunna förstå de utmaningar och den efterfrågan som finns i Sverige och globalt. Kunskap, kompetens och erfarenheter behöver omsättas i nya eller bättre lösningar. Innovationer och miljötekniska framsteg kan bidra till havet och att dess resurser inte överutnyttjas.

De maritima företagen i regionen menar att Sverige inte lyckats helt med att behålla företagen inom landet. Företagen anser att det blir svårare att verka i Göteborg, utmaningarna blir fler, medan grannländerna satsar på att underlätta företagandet inom maritima näringar. För att stärka verksamheten i regionen bör satsningar ske för att få företagen att växa och utvecklas, samt skapa förutsättningar för att nya företag kan och vill etablera sig i regionen. Detta ligger i linje med den svenska maritima strategin och det västsvenska maritima klustrets syfte, som handlar om att få till ökat samarbete mellan myndigheter, akademi och industri för att skapa ett positivt innovationsklimat för hållbar utveckling och ökad tillväxt i regionens maritima verksamheter.

Brist på lämplig arbetskraft är ett hinder för de maritima näringarnas tillväxt. Idag finns det branscher som både kort- och långsiktigt ser stora kompetensbrister och har svårt att rekrytera. Regionens aktörer och företag behöver jobba med att säkra kompetens för att förhindra minskad tillväxt och att företag flyttar från regionen.

Business Region Göteborg deltar i ett projekt tillsammans med Göteborgsregionens Kommunalförbund (GR), Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen samt kustkommunerna från Uddevalla till Kungälv. Med ett tydligt fokus på näringslivet är syftet att skapa en hållbar utveckling av kust- och havsområdet genom ökad regional samverkan kring havsrelaterade frågor. Business Region Göteborg driver i

²⁸ Näringsdepartementet (2015). 'En svensk maritim strategi – för människor, jobb och miljö', Elanders Tryckeri, Stockholm.

samarbete med OffShoreVäst nätverket Västsvensk Subsea. Där ligger fokus på att jobba marknadsorienterat för att stärka konkurrenskraften hos de västsvenska företagen inom Subsea-området, både nationellt och internationellt.

Finans

Nuläge

I Göteborgsregionen har vi under de senaste åren haft en växande finanssektor trots finanskris och att kunderna övertagit mycket av bankernas service. Finanssektorn i Göteborgsregionen har starka kompetenser inom affärsjuridik och en lång tradition inom trade finance och treasury. Sektorn omsätter årligen drygt 22 miljarder kronor och har cirka 7 500 anställda i regionen fördelat på nära 3 000 arbetsställen. Den största andelen av sektorn utgörs av affärs- och sparbanker, följt av skade- försäkringsbolag.

Den ökade centraliseringen av finansfunktioner i huvudstäder som Stockholm, Köpenhamn och London påverkar finansbranschen i Göteborg där endast två bankhuvudkontor finns etablerade i Collector Bank och Volvo Finans. Fastighetsbranschen i Göteborg står inför en kraftig expansion till följd av stora stadsutvecklingsprojekt och infrastruktursatsningar i regionen de kommande åren. Samtidigt gynnas finanssektorn av det starka konjunkturläget som just nu råder i Göteborgsregionen.

Trender och utmaningar

Digitalisering och automatisering öppnar upp för nya aktörer och affärsmodeller inom branschen. Gränser suddas ut och nya samarbeten uppstår. Som följd av denna utveckling står cybersäkerhet i fokus. En annan krävande utmaning är ökade regleringar av bank- och finansverksamhet.

Det finns tydliga nationella tendenser till klustersamarbeten där innovativa fintech-bolag köps upp eller ingår samarbete med större etablerade aktörer. Stockholm är ledande i Norden inom fintech-området och här ligger Göteborgsregionen efter. I Göteborgsregionen finns få initiativ och majoriteten är ännu på start-up nivå där de flesta har någon form av anknytning till inkubatorverksamhet vid universitet och högskolor.

Som en konsekvens av att allt fler bankkontor stängs ned och den personliga relationen ersätts av digitala tjänster innebär det att kompetensbehovet inom sektorn förändras betydligt, från en traditionell finansprofil till en ökad efterfrågan av finansprofiler med IT-kunskaper.

Det ständigt ökande innovationsbehovet i samhället ställer stora krav på kapitalförsörjningen vilket också genererar nya finansieringsmodeller inom branschen.

Business Region Göteborg agerar tillsammans med näringslivet och akademien för att utveckla branschen genom det professionella finansnätverket FinansKompetensCentrum. Nätverkets huvudsakliga uppgift är att främja utvecklingen av finansbranschen i Göteborgsregionen. Som Västsveriges enda oberoende finansförening, är FinansKompetensCentrum en neutral kunskapspartner som driver viktiga frågor för att stärka det finansiella klustret i Göteborgsregionen, vilket också bäddar för ett långsiktigt och hållbart affärsklimat. Nätverket arbetar också för att skapa förutsättningar för möten och erfarenhetsutbyte och driver forum med specialinriktning på treasury credit management och fintech.

6 Tillväxt och produktivitet

Stark tillväxt i LA Göteborg

Ett bra mått på den regionala tillväxten är att titta på lönesummans utveckling. Lönesumman fångar upp två viktiga variabler, nämligen löneökning/produktivitet och sysselsättningsgrad. Lönesumman står för ungefär två tredjedelar av BNP och redovisas med kort eftersläpning, vilket gör den till en bra indikator över hur BNP utvecklas. Den totala lönesumman består av den lönesumma som kommer från företag och offentlig sektor. Företagens lönesumma kan i sin tur delas in i tjänsteföretag, industriföretag och byggföretag. År 2016 stod LA Göteborg för drygt 12 procent av Sveriges totala lönesumma.

Hur har då utvecklingen av lönesumman sett ut sedan år 2000? Det visar sig att LA Göteborg har haft den högsta tillväxten i total lönesumma med en genomsnittlig årlig tillväxt på 3,4 procent. Därefter kommer LA Stockholm-Solna och LA Malmö-Lund med en årlig tillväxttakt på 3,2 procent. Alla tre storstäders lokala arbetsmarknadsregioner växer klart bättre än Sverige som helhet.

Företagens lönesumma svarar för ungefär 70-78 procent av den totala lönesumman, beroende på arbetsmarknadsregion. Att LA Göteborg har haft den högsta tillväxten i total lönesumma under 2000-talet beror till stor del på framgångsrika företag. Företagens lönesumma har i genomsnitt vuxit med 3,4 procent om året och en stor bidragande faktor är tjänste- och byggföretagens positiva utveckling. Anmärkningsvärt är att industriföretagens lönesumma i genomsnitt vuxit med 1,6 procent i LA Göteborg medan den har sjunkit eller förändrats marginellt uppåt på andra håll. Allra snabbast tillväxt har byggföretagen, men som vi såg tidigare (se Figur 11) så svarar denna bransch endast för 6-7 procent av den totala lönesumman.

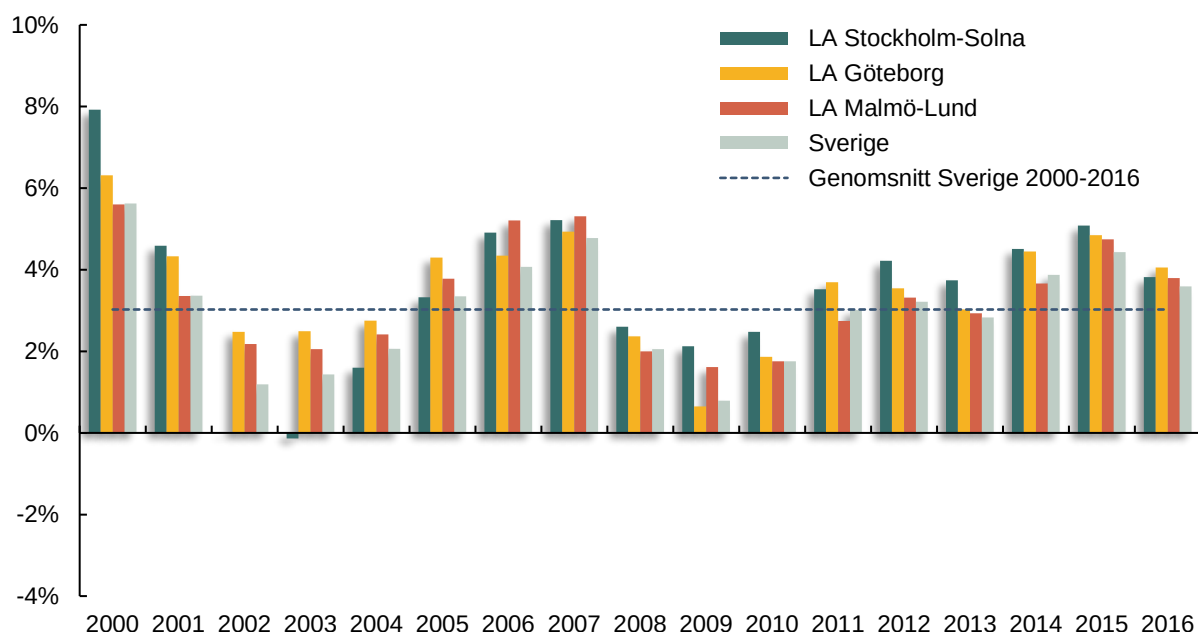
TABELL 10 ÅRLIG REAL TILLVÄXT I TOTAL LÖNESUMMA OCH LÖNESUMMA PER SEKTOR 2000-2016, LA REGIONER OCH SVERIGE

SEKTOR	LA STOCKHOLM- SOLNA	LA GÖTEBORG	LA MALMÖ-LUND	SVERIGE
Företag	3,3%	3,4%	3,1%	2,9%
Varav tjänsteföretag	3,7%	4,0%	4,2%	3,8%
Varav industriföretag	0,3%	1,6%	-0,5%	0,2%
Varav byggföretag	5,6%	5,3%	4,9%	5,1%
Offentlig	2,8%	3,3%	3,4%	2,8%
Totalt	3,2%	3,4%	3,2%	2,9%

Källa: SCB

LA Göteborg inledde 2000-talet mycket starkt och hade under flera år mellan 2002 och 2005 den högsta tillväxttakten i lönesumma. Under samma period hade framförallt LA Stockholm-Solna det ganska tufft, till följd av IT-krisen. Under perioden 2008-2010 gick det sämre för LA Göteborg, mycket beroende på finans- och fordonskrisen. Åren 2011-2014 har återigen präglats av en god utveckling för LA Göteborg, dock utvecklades LA Stockholm-Solna allra starkast fram till 2015.

Under 2016 är tillväxten i den totala lönesumman starkast LA Göteborg där den landar på drygt 4 procent, men både LA Stockholm-Solna och LA Malmö-Lund är tätt bakom med en årlig tillväxt på 3,8, respektive 3,6 procent. Figur 17 visar real tillväxt i total lönesumma i procent för perioden 2000-2016. Som jämförelse visar figuren även periodens genomsnitt för landet som helhet, vilket motsvarar 3 procent. Under perioden 2014-2016 ligger alla tre storstäders arbetsmarknadsregioner klart över Sveriges genomsnitt för perioden 2000-2016.

FIGUR 17 REAL TILLVÄXT I TOTAL LÖNESUMMA (I PROCENT) 2000-2016, LA REGIONER OCH SVERIGE

Källa: SCB

Ökande produktivitet i LA Göteborg

Ett annat mått på den regionala tillväxten är att titta på bruttoregionprodukten (BRP), som motsvarar bruttonationalprodukten nedbruten på regional nivå. LA Göteborgs BRP år 2014 var cirka 503 miljarder kronor. Sedan år 2000 har BRP i LA Göteborg vuxit med 188 miljarder kronor i reala tal, vilket motsvarar en årlig ökning på 3,4 procent. Detta är dock något lägre än LA Stockholm-Solna som noterar en årlig tillväxt på 3,5 procent, men högre än i LA Malmö-Lund och Sverige vars tillväxttakter stannar vid 2,7 procent, respektive 2,3 procent (se Tabell 11).

TABELL 11 BRUTTOREGIONPRODUKT (BRP) 2014 OCH ÅRLIG REAL TILLVÄXT 2000-2014, LA REGIONER OCH SVERIGE

REGION	BRP (MDKR) 2014	ÅRLIG REAL BRP-TILLVÄXT 2000-2014
LA Stockholm-Solna	1 402	3,5%
LA Göteborg	503	3,4%
LA Malmö-Lund	396	2,7%
Sverige	3 937	2,3%

Källa: SCB

Ökad produktivitet innebär att man skapar mer värde med samma eller förbättrade insatser i värdekedjan. En hög produktivitet är ett tecken på att en region växer ekonomiskt genom att nya processer skapar mervärde i handel med varor och tjänster – där handeln inte enbart mättar den lokala och nationella marknaden, utan även den globala efterfrågan. BRP per capita är en bra indikator för att mäta produktiviteten och om vi studerar denna indikator över tid får vi följaktligen en bild över hur produktiviteten har utvecklats.

LA Göteborgs BRP per capita uppgick år 2014 till cirka 447 000 kronor. LA Stockholm-Solna har klart högst BRP per capita, följt av LA Göteborg, Sverige och LA Malmö-Lund. Om man jämför mellan storstädernas lokala arbetsmarknadsregioner och Sverige har den årliga reala tillväxttakten i BRP per capita sedan år 2000 varit högst i LA Göteborg och lägst i LA Malmö-Lund och Sverige (se Tabell 12).

TABELL 12 BRP PER CAPITA 2014 OCH ÅRLIG REAL TILLVÄXT 2000-2014, LA REGIONER OCH SVERIGE

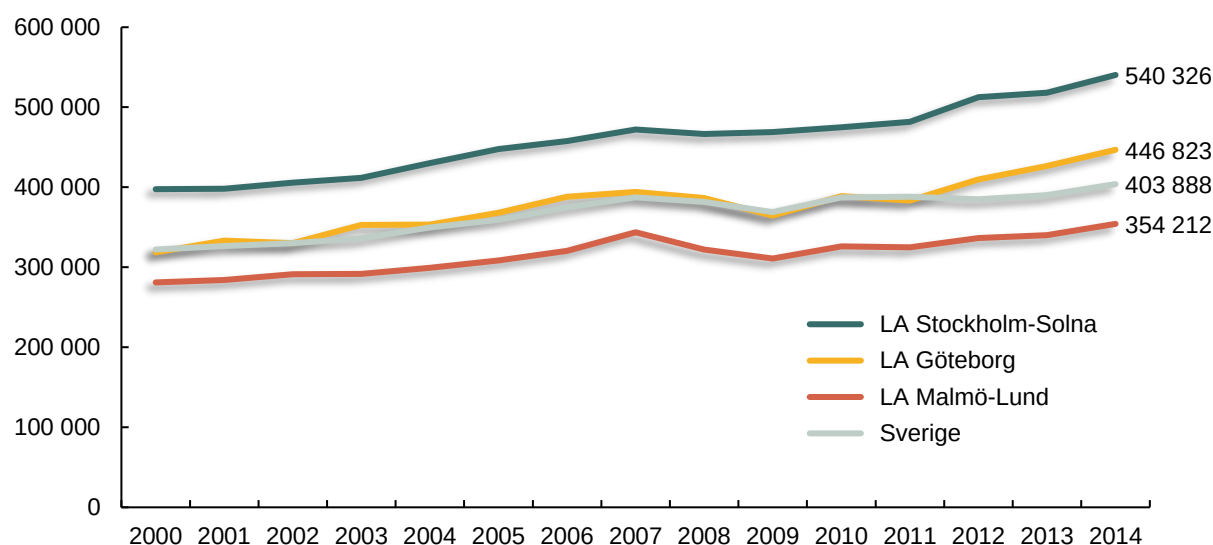
REGION	BRP PER CAPITA (KR) 2014	ÅRLIG REAL BRP PER CAPITA TILLVÄXT 2000-2014
LA Stockholm-Solna	540 326	2,2%
LA Göteborg	446 823	2,5%
LA Malmö-Lund	354 212	1,7%
Sverige	403 888	1,6%

Källa: SCB

För LA Göteborgs del har utvecklingen under 2000-talet varit någorlunda stabil, men vissa år har det i reala tal rört sig om en nedgång. Ett sådant exempel är nedgången i BRP per capita för år 2011, men nedgången återhämtades redan in på 2012. Marginalen mellan LA Göteborg och Sveriges snitt har varit ganska liten under stora delar av 2000-talet, men har under den senaste perioden ökat betydligt. Jämfört med LA Stockholm-Solna så halkar LA Göteborg efter då det skapas cirka 94 000 kr mer i förädlingsvärde per invånare i LA Stockholm-Solna (se Figur 18). Ett mål för LA Göteborg måste därför vara att öka produktiviteten per invånare ytterligare.

För att öka produktiviteten är det viktigt att regionen lockar till sig kunskap som kan bidra till att skapa nya innovationer som genererar mer miljöeffektiva processer i form av attraktiva varor och tjänster som inte bara slår lokalt och nationellt, utan även globalt. Som ett resultat skapas inte bara fler jobb i regionen, utan även fler välbetalda jobb vilket i sin tur påverkar produktiviteten och BRP per capita positivt.

FIGUR 18 REALT BRP PER CAPITA (I KRONOR) 2000-2014, LA REGIONER OCH SVERIGE

Källa: SCB

Regionens ekonomiska attraktivitet och konkurrenskraft behöver stärkas i förhållande till omvärlden. Detta kan åstadkommas genom att **öka regionens produktivitet**, bland annat genom att fler arbetar eller att högre värden skapas med samma insats eller att nya processer utvecklas och genererar högre värden.

UTMANING

En annan viktig indikator återges av industrins investeringar i byggnader och maskiner. Industriinvesteringarna i Göteborgsregionen har varit på uppgång sedan krisåren och på senare år har de legat på en högre nivå än den industrin uppnådde i början av 2000-talet. År 2016 var industriinvesteringarna i Göteborgsregionen 10,6 miljarder kronor, vilket motsvarar cirka 17 procent av Sveriges totala industriinvesteringar och nära 79 procent av Västra Götalands industriinvesteringar (se Tabell 13).

TABELL 13 INDUSTRIINVESTERINGAR I GÖTEBORGSREGIONEN 2001-2016

ÅR	INDUSTRIINVESTERING, MDKR	ANDEL AV VÄSTRA GÖTALAND	ANDEL AV SVERIGE
2001	7,0	50,7%	12,5%
2002	7,1	48,6%	13,6%
2003	7,4	60,7%	15,0%
2004	7,2	58,5%	14,8%
2005	7,6	48,1%	13,3%
2006	11,0	68,3%	18,8%
2007	8,3	59,3%	12,9%
2008	8,2	67,2%	12,3%
2009	7,4	75,5%	15,5%
2010	3,5	43,8%	7,7%
2011	3,3	55,0%	6,8%
2012	4,5	65,2%	8,3%
2013	4,8	69,6%	9,3%
2014	10,1	84,2%	18,2%
2015	9,6	80,0%	15,9%
2016	10,6	78,5%	16,5%
Snitt 2000-tal	7,4	63,3%	13,2%

Not: Avser investeringar i byggnader och maskiner med 2008-års priser.

Källa: SCB och Västra Götalandsregionen

Är tillväxten i regionen miljömässigt hållbar?

På både europeisk och nationell nivå har man satt upp tydliga mål om att tillväxten skall vara miljömässigt hållbar. Målen innebär bland annat att Sveriges koldioxidutsläpp (CO₂) skall minska med 40 procent fram till 2020 jämfört med nivån 1990.²⁹ Utöver klimatindikatorer brukar man även följa indikatorer på biologisk mångfald och miljö kvalitet.

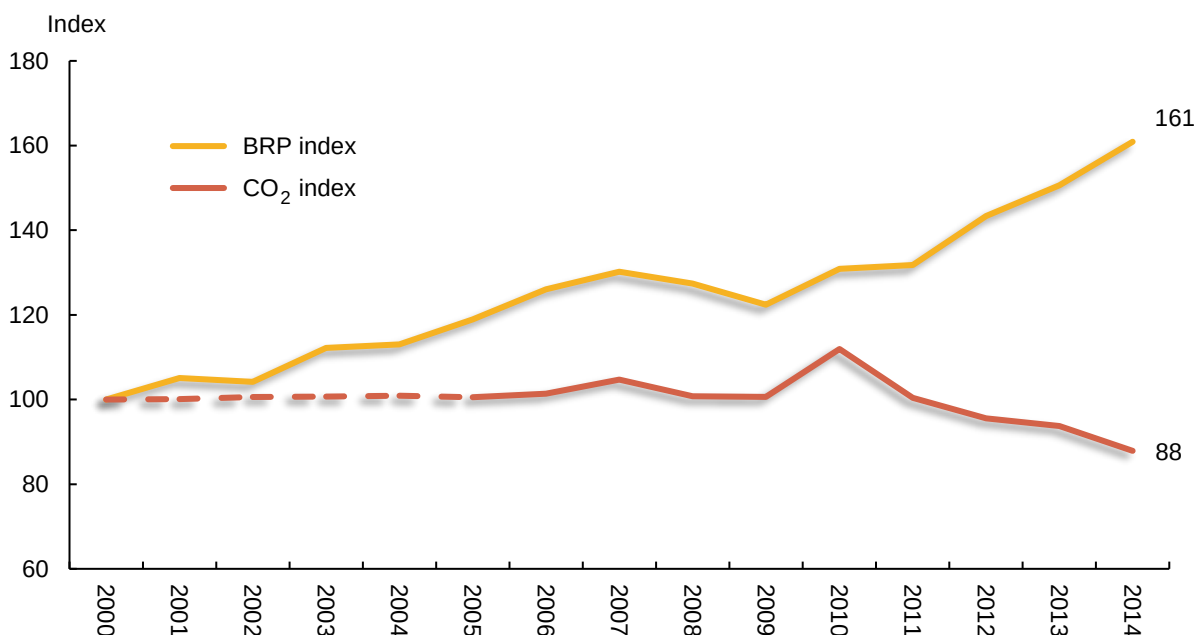
I Göteborgsregionen har nivån på koldioxidutsläppen varit konstant under större delen av 2000-talet och från 2011 och framåt fallit markant. Samtidigt har den ekonomiska tillväxten i vår region ökat med mer än 60 procent. Samma mönster gäller för Sverige som helhet och de övriga två storstadsregionerna. Tillväxten har ökat samtidigt som utsläppen av CO₂ varit konstanta eller fallit. Denna så kallade "decoupling-effekt" visar att regionen gradvis har förbättrat insatserna för att uppnå en hållbar ekonomisk tillväxt. Figur 19 visar endast utsläpp (CO₂) som produceras inom Göteborgsregionen. En del av utsläppen avser exportprodukter som konsumeras utanför Göteborgsregionen varpå man kan argumentera att "vårt eget" bidrag är lägre. Å andra sidan så har vi heller inte med de utsläpp som vår importerade konsumtion bidrar till. Hur dessa båda effekter slår vet vi inte.

²⁹ Gäller endast verksamheter som inte ingår i systemet för handel med utsläppsätter.

I ett längre perspektiv har dock de totala CO₂-utsläppen i Göteborgsregionen minskat med 10 procent sedan 1990, så det är en bra bit kvar till målet om en 40-procentig minskning till 2020. Mäter vi istället från 2000-talets början har utsläppen av CO₂ minskat med 12 procent. Samtidigt har den ekonomiska tillväxten ökat med 61 procent och invånarantalet i Göteborgsregionen ökat med 15 procent, vilket förespråkar en klar decoupling-effekt som kan ses i Figur 19 i och med att linjerna över tid går åt motsatt riktning. Andra indikatorer på miljömässigt hållbar tillväxt berör luft och vattenkvalitet.

I Miljöförvaltningens rapport om luftkvalitet i Göteborgsområdet från 2017 framförs att flertalet uppsatta kvalitetsmål för miljösituationen i Göteborg och Mölndal inte uppfylls.³⁰ Kvalitetsmålet "frisk luft" uppfylls bara delvis när det gäller lägre halter av partiklar, men påverkas dock negativt av att andra komponenter inte når målet (ett exempel är kvävedioxidhalter). I en annan rapport från Miljöförvaltningen som berör metaller i vattendrag i Göteborgsområdet visar resultatet på högre metallhalter i vattendragen år 2016 jämfört med året innan.³¹ Den samlade bedömningen är att de höga halterna som uppmätts i flera av vattendragen kan medföra negativa effekter på akvatiska organismer. Här måste staden alltså jobba bättre med att skapa en bättre luftkvalité och en giftfri miljö i vattendragen runt om Göteborgsområdet.

FIGUR 19 REALT BRP OCH CO₂-UTSLÄPP I GÖTEBORGSREGIONEN 2000-2014 (INDEX 2000 = 100)

Källa: SCB och Nationella emissionsdatabasen

Göteborgsregionens näringsliv har en betydande tillväxtpotential både på den nationella marknaden och på den globala marknaden. Om näringslivet lyckas utveckla miljösmarta processer, produkter och tjänster kan konkurrenskraften stärkas ytterligare. Här måste näringslivet **möta klimatutmaningen** genom att skapa världsledande miljösmarta innovationer.

UTMANING

³⁰ Miljöförvaltningen (2017), "Luftkvaliteten i Göteborgsområdet – Årsrapport 2016", R2017:06, Göteborgs Stad, Sverige.

³¹ Miljöförvaltningen (2017), "Metaller i vattenmossa – undersökning av biotillgängliga metaller i vattendrag i Göteborg 2016", R2017:02, Göteborgs Stad, Sverige.

Göteborgsregionen behöver både små och stora företag

Små och stora företag är viktiga för en region. Samverkan mellan företag av olika storlekar innebär att den produktivitet som skapas inom regionen bättre kan tas tillvara på för att skapa en mer effektiv produktion av varor, tjänster och processer. Till exempel små och medelstora företag kan via nätverkande med stora företag få tillgång till mer riskkapital, kompetens, skalfördelar, FoU, globala nätverk och globala marknader. De kan också uppstå ur avknoppning för specialisering inom en viss nischkompetens. Samverkan mellan företag och dess alla storlekar fångar upp de olika elementen som är produktivetsdrivande och på sått skapas en mer effektivt arbetande region.

Vår analys av tillväxten i större respektive mindre företag visar att de största företagen står för en stor andel av tillväxten i lönesumman, men att de mindre företagen växer snabbare och står för högre andel av jobbtillväxten. Sedan 2005 har de största företagen, de med fler än 200 anställda, stått för 55,6 procent av tillväxten i lönesumman (se Tabell 14). Ser vi på den årliga tillväxten i lönesumma i procent så har de största företagen växt med 3 procent. Lönesummetillväxten i procent har dock varit markant högre i de mindre storleksklasserna, framförallt i företag med 50-199 anställda. Jämför vi istället tillväxten i antal anställda så är mönstret än tydligare. Det är de minsta som växt klart snabbast i procent. Tar vi hänsyn till utvecklingen i absoluta tal har dock de två största storleksklasserna sammantaget betytt mer för sysselsättningen än de två minsta storleksklasserna.

I debatten ställs ofta stora och små företag mot varandra. Vår analys visar tydligt att debatten måste nyanseras till att även omfatta tillväxt i absoluta tal. I praktiken lever stora och mindre företag i stor symbios med varandra. Vad som är unikt för de stora globala företagen är att de både har tillgång till en global marknad och att de har stora forskningsresurser. Båda dessa effekter sprids till de mindre företagen i regionen. Samtidigt är de stora företagen ofta beroende av de mindre företagens leveranser och innovationsförmåga.

TABELL 14 ÅRLIG TILLVÄXT I LÖNESUMMA OCH ANSTÄLLDA I GÖTEBORGSREGIONEN, PER STORLEKSKLASS

FÖRETAGSSTORLEK (ANSTÄLLDA)	ÅRLIG TILLVÄXT I LÖNESUMMA (2005-2016)	ANDEL AV LÖNESUMMETILLVÄXT (2005-2016)
1-9	3,2%	11,0%
10-49	3,4%	16,4%
50-199	4,5%	17,0%
200-	3,0%	55,6%

FÖRETAGSSTORLEK (ANSTÄLLDA)	ÅRLIG TILLVÄXT I ANSTÄLLDA (2005-2016)	TOTAL ÖKNING I ANSTÄLLDA (2005-2016)
1-4	2,7%	11 900
5-19	2,1%	21 000
20-199	1,4%	29 900
200-	1,7%	26 900

Not: Observera att storleksklasserna i tabellerna inte är helt identiska.

Källa: SCB.

I strukturanalysen såg vi att de mindre företagen är något underrepresenterade i Göteborgsregionen och i nästa avsnitt kommer vi även se att entreprenörskapet är lägre än i Stockholms- och Malmöregionen. Med tanke på att de mindre företagen och framför allra minsta tjänsteföretagen växer allt snabbare, väcker det frågor om vår företagsstrukturs framtida konkurrenskraft. Har vi tillräckligt många mindre företag? Växer de lika snabbt som på andra håll?

I rapporten "Tillväxt i Göteborgsregionen – ett underlag för regionens tillväxtstrategi" gjordes det år 2005 en grundlig analys av frågan. Då kunde vi se att de små företagen växte betydligt långsammare i Göteborgsregionen än i landet som helhet. Under perioden 1990-2004 hade företag med 1-9 anställda en genomsnittlig årlig real tillväxt i lönesumma på 1,4 procent i Göteborgsregionen, att jämföra med 2,2 procent i Sverige. För de små tjänsteföretagen var skillnaden ännu mer tydlig.

När vi uppdaterat statistiken till att gälla perioden 2005 till 2016 ser vi att detta inte längre gäller, utan nu växer de minsta företagen snabbare i Göteborgsregionen än i Sverige som helhet, både på kort och lite längre sikt (se Tabell 15). Den genomsnittliga årliga tillväxttakten 2005-2016 har varit 3,2 procent i Göteborgsregionen och 3,0 procent i Sverige och resultaten för 2009-2016 ser något bättre ut.

TABELL 15 ÅRLIG REAL TILLVÄXT I LÖNESUMMA FÖR FÖRETAG MED 1-9 ANSTÄLLDA

PERIOD	GÖTEBORGSREGIONEN	SVERIGE	SKILLNAD
1990-2004	1,4%	2,2%	-0,8%-enheter
2005-2016	3,2%	3,0%	0,2%-enheter
2009-2016	3,4%	3,2%	0,2%-enheter

Källa: SCB

Tillväxttakten i lönesumma för företag med 1-9 anställda har 2009-2016 varit något högre i Göteborgsregionen än i Malmöregionen, men lägre än i Stockholmsregionen. Ser vi istället på tillväxttakten för företag med 50-199 anställda så har Göteborgsregionen vuxit snabbare än i Malmöregionen och likartat med Stockholmsregionen. Göteborgsregionens företag med 200 eller fler anställda växer snabbare än både Stockholmsregionens och Malmöregionens företag.

Små och stora företag är viktiga för en region. Samverkan dem mellan innebär att den produktivitet som skapas inom regionen bättre kan tas tillvara på för att skapa en mer effektiv produktion av varor, tjänster och processer.

Regionen behöver fortsatt få **fler växande små och medelstora företag** för att få en bättre balans i näringslivet och minskad risk för sårbarhet i samband med sämre konjunkturcykler.

UTMANING

Många nya företag startas i Göteborgsregionen men tillväxten är avtagande

Nyföretagande är en viktig förutsättning för att skapa ökad sysselsättning, få fler växande företag, större attraktionskraft och en ständig strävan efter nya innovationer. Idag skapas majoriteten av sysselsättningen inom den privata sektorn och därför är det viktigt att entreprenörskapsandan är stark i Göteborgsregionen.

Ett livskraftigt näringsliv attraherar såväl nationella investerare som internationella investerare. Därför behöver Göteborgsregionen fler små och medelstora företag och framförallt fler företag med tillväxtambitioner som kliver fram. Målet för Göteborgsregionen är att tydligt framstå som en entreprenörskapsregion där fler nya jobb och etableringar skapas och där växande företag frodas.

Totalt startades 7 703 nya företag i Göteborgsregionen under 2016, vilket är en marginell ökning på 0,4 procent jämfört med året innan då det startades 7 673 nya företag.³²

Tabell 16 visar fördelningen av de nystartade företagen efter bransch (tabellen är sorterad efter flest antal nystartade företag år 2016). Flest antal nystartade företag hade "handel", följt av "juridisk- och ekonomisk konsultverksamhet" samt "byggverksamhet". Den bransch där nystarter minskar mest i antal jämfört med 2015 är just inom "handel", medan den bransch som ökar mest i antal nystartade företag är "transport". Procentuellt sett ökar "transport" starkast, medan "uthyrning, personalförmedling och turism" har störst minskning.

TABELL 16 ANTAL NYSTARTADE FÖRETAG I GÖTEBORGSREGIONEN 2015 OCH 2016, SAMT FÖRÄNDRING I PROCENT OCH ANTAL

BRANSCH	2015	2016	FÖRÄNDRING	
			ANTAL	PROCENT
Handel	1 128	1 032	-96	-9%
Juridisk- och ekonomisk konsultverksamhet	838	875	37	4%
Byggverksamhet	647	658	11	2%
Kultur, nöje och fritid	583	554	-29	-5%
Serviceföretag och personliga tjänster	537	515	-22	-4%
Finans-, försäkrings- och fastighetsverksamhet	507	510	3	1%
Programmering och informationstjänster	436	497	61	14%
Arkitekt-, teknisk konsultverksamhet och forskning	352	396	44	13%
Vård och omsorg	365	373	8	2%
Specialiserad konsultverksamhet och veterinärtjänster	361	351	-10	-3%
Uthyrning, personalförmedling och turism	419	349	-70	-17%
Utbildning	305	314	9	3%
Hotell och restaurang	288	293	5	2%
Tillverkning, utvinning, energi och miljö	292	246	-46	-16%
Transport	127	212	85	67%
Förlag, radio, TV, film och telekommunikation	156	171	15	10%
Okänd bransch	161	189	28	17%
Reklam och marknadsföring	98	95	-3	-3%
Jordbruk, skogsbruk och fiske	73	73	0	0%
Göteborgsregionen	7 673	7 703	30	0,4%

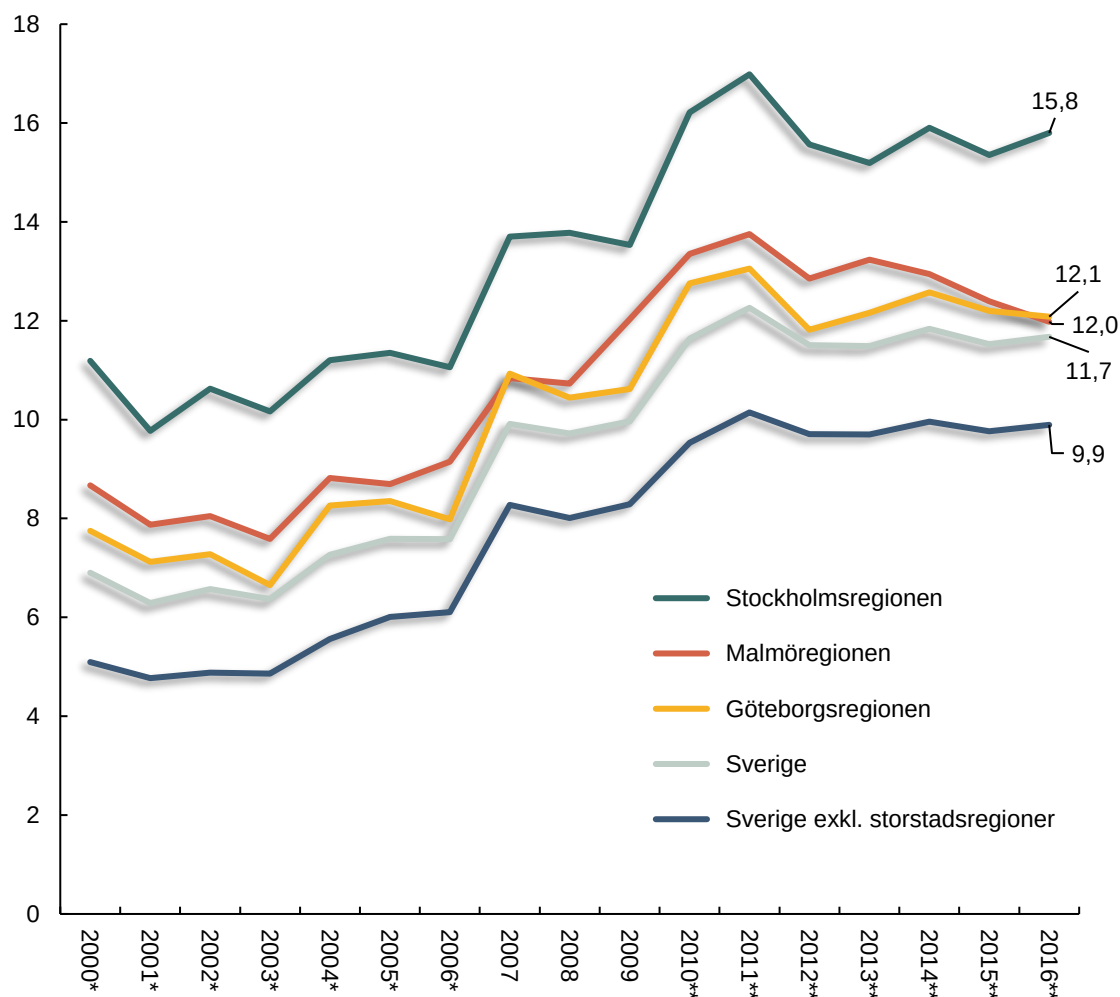
Källa: Tillväxtanalys

Nyföretagandet är dock lägre i Göteborgsregionen än i de andra två storstadsregionerna, men högre än riksnittet när man tar hänsyn till befolkningen i arbetsför ålder (dvs. inom ålderskategorin 16-64). Per 1 000 invånare i åldern 16-64 startades 12,1 nya företag i Göteborgsregionen 2016, vilket är en marginell minskning med 0,1 nya företag per 1 000 arbetsföra invånare jämfört med 2015 då nystartarfrekvensen var 12,2. Den långsiktiga trenden visar dock på en stigande nystartarfrekvens i Göteborgsregionen sedan millenniets början (se Figur 20).

³² Ett nystartat företag definieras av Tillväxtanalys som ett helt nystartat företag frånräknat olika former av ombildningar av existerande företag. Enskilda näringsidkare vilka inte registrerat firmanamn hos Bolagsverket ingår i statistiken.

FIGUR 20 ANTAL NYA FÖRETAG PER 1 000 INVÅNARE I ÅLDERN 16-64 (NYSTARTARFREKVENNS) I STORSTADSREGIONER, SVERIGE SAMT ÖVRIGA SVERIGE 2000-2016

Nystartade företag per
1 000 invånare 16-64 år

Noter:

* Till och med 2007 exklusive jord- och skogsbruk samt fastighetstjänster.

** Enligt nytt aktiveringskriterium.

Källa: Tillväxtanalys och SCB

Nystartarfrekvensen per kommun i Göteborgsregionen återges i Tabell 17. Vad som framgår tydligt av tabellen är att Kungälv under hela perioden 2007-2016 haft den högsta nystartarfrekvensen bland Göteborgsregionens kommuner. År 2016 startades det drygt 14 företag per 1 000 invånare i åldern 16-64 i Kungälv. Jämfört med år 2015 är detta en minskning för Kungälv, men kommunen håller kvar sin topplacering. Till skillnad mot Kungälv visar Göteborgs kommun under senare delar av perioden en mer stillastående utveckling av nystartarfrekvensen med runt 12-13 nystartade företag per 1 000 invånare i åldern 16-64. Svagast utveckling av nystartarfrekvensen sker i kommunerna Ale och Lilla Edet. Under 2016 var nystartarfrekvensen i dessa kommuner mellan 7-9 nystartade företag per 1 000 invånare i åldern 16-64. Majoriteten av kommuner i Göteborgsregionen har en lägre nystartarfrekvens än Sverige. Endast Göteborg, Öckerö och Kungälv noterar nystartarfrekvenser som är högre än Sverige som helhet.

TABELL 17 NYA FÖRETAG PER 1 000 INVÅNARE I ÅLDERN 16-64 (NYSTARTARFREKVENNS), PER KOMMUN I GÖTEBORGSREGIONEN 2007-2016

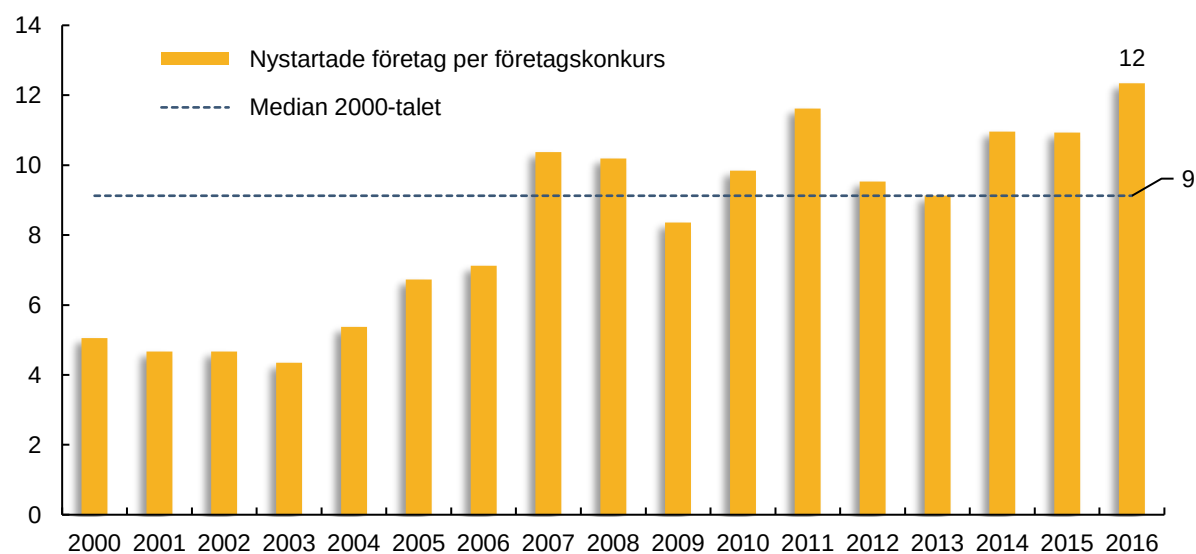
KOMMUN	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kungsbacka	13,0	11,8	12,8	14,9	15,1	13,9	13,4	16,0	14,8	14,2
Öckerö	8,5	9,9	8,4	14,8	13,5	10,6	12,1	13,1	12,0	13,8
Göteborg	11,6	10,9	11,1	13,1	13,7	12,2	12,7	12,9	12,7	12,7
Göteborgsregionen	10,9	10,4	10,6	12,8	13,1	11,8	12,2	12,6	12,2	12,1
Sverige	9,9	9,7	10,0	11,6	12,3	11,5	11,5	11,8	11,5	11,7
Partille	7,8	7,8	8,6	13,1	11,1	9,4	10,1	10,4	11,4	11,6
Tjörn	12,9	9,7	8,9	11,9	12,8	12,9	13,6	13,3	12,3	11,5
Härryda	10,6	10,1	10,8	12,9	12,5	11,8	12,0	11,2	11,4	10,8
Alingsås	8,3	7,8	10,6	10,8	10,9	10,2	10,9	10,8	10,6	10,8
Mölnadal	9,2	9,7	8,2	10,9	12,5	11,5	10,0	12,1	10,4	10,5
Kungälv	9,4	10,8	9,8	11,8	11,8	11,0	11,2	11,5	10,4	10,4
Lerum	9,7	10,6	10,2	11,4	11,5	10,6	11,7	12,6	12,1	10,0
Stenungsund	11,0	11,4	11,2	13,6	12,3	12,0	12,5	12,2	10,4	10,0
Ale	9,4	7,9	7,8	10,4	7,5	8,7	9,1	8,5	8,7	9,0
Lilla Edet	7,7	8,2	7,5	10,4	10,4	8,7	8,1	8,8	9,9	7,7

Not: Tabellen är sorterad efter högst nystartarfrekvens år 2016.

Källa: Tillväxtanalys och SCB

Färre företag avvecklas på grund av konkurs

Ett annat sätt att mäta företagandet i regionen är att studera nystartade företag per företagskonkurs. Detta mått är intressant för att det även tar hänsyn till hur många företag som avvecklas i regionen på grund av konkurs. Genom att ta fram en kvot över antal nystartade företag per företagskonkurs framstår början av 2000-talet för Göteborgsregionen som en sämre period med få företagsstarter samtidigt som många företag begärdes i konkurs. Denna trend vänder dock efter 2003 (se Figur 21). Periodens toppnotering sker under 2016 med cirka 12 nystartade företag per företagskonkurs.

FIGUR 21 NYSTARTADE FÖRETAG PER FÖRETAGSKONKURS I GÖTEBORGSREGIONEN 2000-2016

Källa: Tillväxtanalys

7 Befolkning

Det här kapitlet består av två avsnitt. I det första avsnittet jämför vi befolkningstillväxten i de tre storstadsregionerna under 2000-talet utifrån 2008 års indelning i lokala arbetsmarknader (LA).³³ I det andra avsnittet tittar vi mer specifikt på Göteborgsregionen och utgår då från de 13 kommunerna som ingår i Göteborgsregionens kommunalförbund (GR).

7.1 Befolkningsutveckling i storstädernas lokala arbetsmarknader

Folkmängden i LA Göteborg har under 2000-talet inte vuxit lika mycket som i de två andra storstadsregionernas arbetsmarknader. Dock har befolkningstillväxten varit högre än Sverige i stort. Den genomsnittliga årliga befolkningstillväxten i LA Göteborg har stannade vid 1 procent, vilket kan jämföras med 1,1 procent i LA Malmö-Lund och 1,3 procent i LA Stockholm-Solna (se Tabell 18).

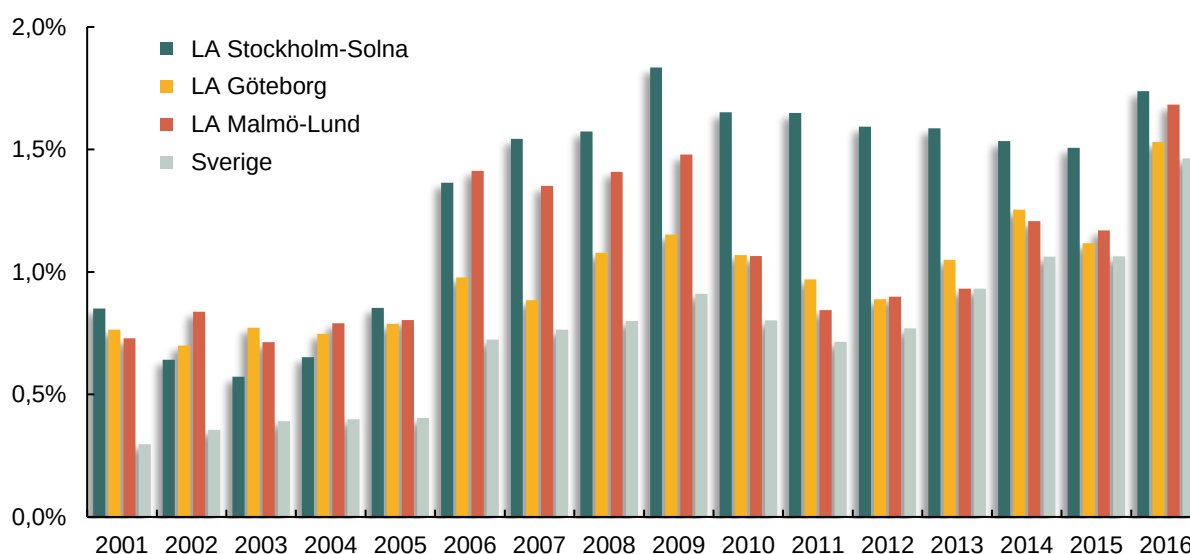
TABELL 18 BEFOLKNINGSTILLVÄXT I PROCENT OCH ANTAL 2000-2016, LA REGIONER

LA REGION	INVÅNARE 2016	BEFOLKNINGSTILLVÄXT 2000-2016		BEOLKNINGSTILLVÄXT ÅRLIG 2000-2016
		I PROCENT	I ANTAL	I PROCENT
LA Stockholm-Solna	2 678 905	23%	507 203	1,3%
LA Göteborg	1 172 889	17%	170 050	1,0%
LA Malmö-Lund	1 149 527	19%	181 886	1,1%
Sverige	1 112 361	13%	1 112 361	0,7%

Källa: SCB

Vi kan konstatera att det var ganska jämnt mellan storstadsregionernas lokala arbetsmarknader under början av 2000-talet. Men från 2006 har framförallt LA Stockholm-Solna visat upp en mycket hög tillväxttakt. Mellan åren 2006 och 2009 visar även LA Malmö-Lund höga tillväxttal. För LA Göteborgs del har den årliga befolkningstillväxten varit något högre än genomsnittet på senare år (2013-2016). Att LA Göteborg inte växer lika snabbt i termer av befolkning som LA Stockholm-Solna beror på att arbetsmarknaden i Stockholmsområdet vuxit ännu mer (se Figur 22).

FIGUR 22 ÅRLIG BEFOLKNINGSTILLVÄXT 2001-2016, LA REGIONER

Källa: SCB

³³ Avser samma LA-region som beskrivs i avsnitt 3. Tabell B1 i Bilagan redovisar alla kommunerna som ingår i LA-regionerna.

7.2 Befolkningsutveckling i Göteborgsregionen

Göteborgsregionen attraherar många unga högutbildade

Den senaste perioden har det varit stor debatt om att högutbildade invånare flyttar från Göteborgsregionen till andra svenska storstadsregioner. Av Västra Götalandsregionens siffror över högutbildades flyttningar framgår det dock att Göteborgsregionen sedan 2011 haft ett positivt flyttnetto (dvs. inflyttning – utflyttning) av högutbildade inom åldersspannet 21-64. Under 2016 hade Göteborgsregionen ett positivt flyttnetto av högutbildade på 356, vilket är en klar ökning jämfört med 2015. Motsvarande siffra för Västra Götalands län stannade på 102.

Framförallt är det de unga högutbildade, dvs. de i ålderskategorin 21-27, som står för den största delen av Göteborgsregionens positiva flyttnetto av högutbildade. Regionens flyttnetto av högutbildade är däremot negativt för ålderskategorier 28-44 och 45-64. Om vi jämför Göteborgsregionens siffror med Västra Götalands län är förhållandena lika, dock är magnituden på det positiva flyttnettot mer än tre gånger större i Göteborgsregionen. Detta kan tolkas som att de mest kvalificerade jobben för de högutbildade finns i Göteborgsregionen (se Tabell 19).

TABELL 19 FLYTTNETTO (INFLYTTNING – UTFLYTTNING) AV HÖGUTBILDADE 21-64 ÅR

REGION	ÅLDER	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Göteborgsregionen	21-64 år	-149	236	133	32	233	54	356
	21-27 år	253	368	452	357	382	469	580
	28-44 år	-367	-153	-303	-287	-151	-365	-182
	45-64 år	-35	21	-16	-38	2	-50	-42
Västra Götalands län	21-64 år	-513	-99	-278	-243	-193	-199	102
	21-27 år	153	352	332	342	232	436	491
	28-44 år	-591	-453	-603	-484	-454	-535	-329
	45-64 år	-75	2	-7	-101	29	-100	-60

Källa: Västra Götalandsregionen

Tittar man på vart flyttningarna av högutbildade går under perioden 2014-2016 så tappar Göteborgsregionen gentemot Stockholms län. I genomsnitt under perioden 2014-2016 var flyttnettot av högutbildade mellan Göteborgsregionen och Stockholms län negativt (-518). Regionen har dock ett positivt flyttnetto av högutbildade mot Skåne och Övriga Sverige. För Västra Götalands län är flyttmönstret för högutbildade likt det för Göteborgsregionen, men totalt visar länet upp ett negativt flyttnetto (se Tabell 20).

TABELL 20 FLYTTNETTO (INFLYTTNING – UTFLYTTNING) AV HÖGUTBILDADE, MEDELVÄRDE 2014-2016

REGION	SKÅNE	STOCKHOLM	ÖVRIGA SVERIGE	TOTALT
Göteborgsregionen	122	-518	579	214
Fyrbodal	15	-30	143	105
Sjuhärad	-1	-39	2	4
Skaraborg	-5	-72	40	-87
Västra Götalands län	122	-657	729	-97*

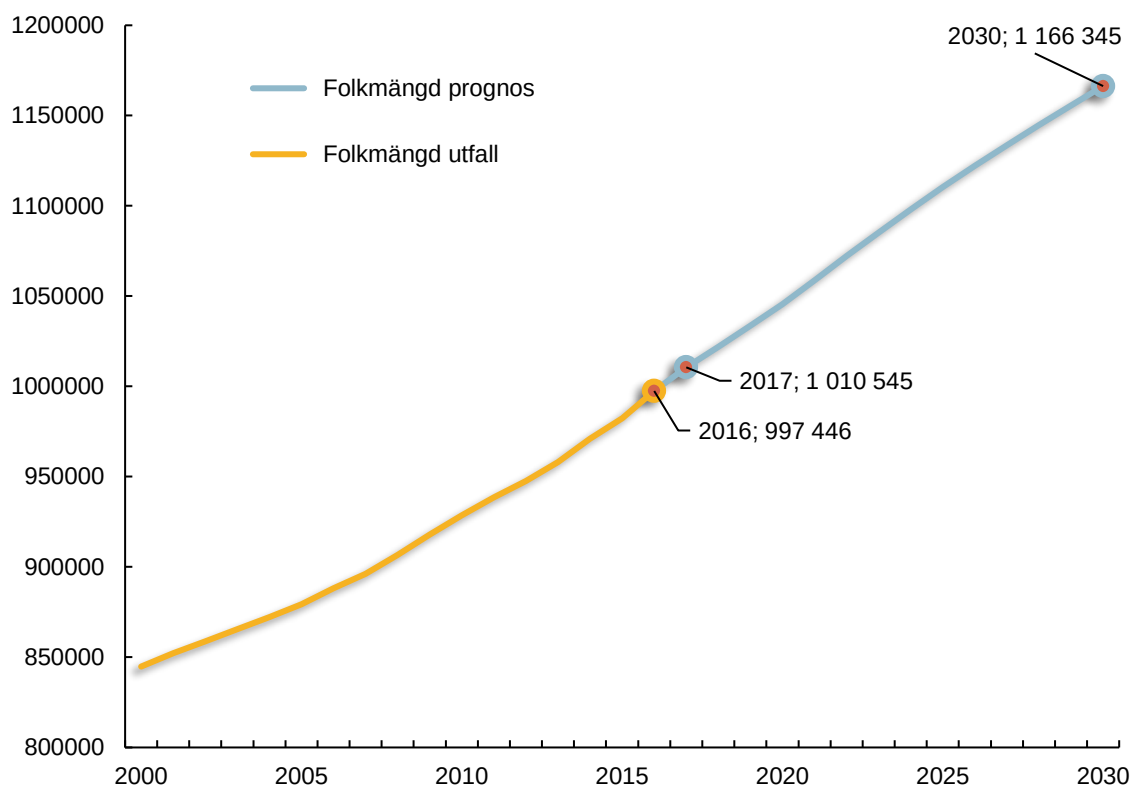
* Totalsiffran för Västra Götalands län inkluderar flyttnettot av högutbildade till Kungsbacka, vars kommun hör till Hallands län, men ingår i Göteborgsregionens kommunalförbund. Under perioden 2014-2016 var Västra Götalands läns flyttnetto av högutbildade till Kungsbacka negativt (-291 högutbildade). Om vi tar hänsyn till "Kungsbacka effekten" i Västra Götalands läns siffror stannar istället totalen för perioden 2014-2016 på 194, vilket indikerar ett positivt flyttnetto av högutbildade.

Källa: Västra Götalandsregionen

Göteborgsregionens växande befolkning ställer krav på bostadsmarknaden

Folkmängden i Göteborgsregionens 13 kommuner³⁴ har ökat med mer än 152 000 invånare sedan år 2000 och uppgick till drygt 997 000 invånare år 2016. Den senaste befolkningsprognosen från Västra Götalandsregionen visar att folkmängden förväntas växa med runt 10 000 personer årligen fram till år 2030 då Göteborgsregion förväntas ha drygt 1 166 000 invånare (se Figur 23).

FIGUR 23 FOLKMÄNGDEN I GÖTEBORGSREGIONEN 2000-2016 SAMT PROGNOSEN FÖR ÅREN 2017-2030

Källa: SCB och Västra Götalandsregionen

Folkmängden kan öka på två sätt, antingen genom ett så kallat födelseöverskott eller genom ett flyttningsöverskott. Födelseöverskott innebär att fler personer föds än dör. För Göteborgsregionen har detta födelseöverskott ökat markant sedan början av 2000-talet, vilket beror på ett ökat barnafödande samtidigt som antalet döda legat mer eller mindre konstant. År 2016 stod födelseöverskottet för cirka en tredjedel av den totala folkökningen i Göteborgsregionen (se Tabell 21).

Merparten av folkökningen består dock av ett flyttningsöverskott, dvs. att totala antalet inflyttare till någon av regionens 13 kommuner är större än det totala antalet utflyttare från regionens 13 kommuner. 2016 hade Göteborgsregionen ett positivt flyttnetto på strax under 10 000 personer, vilket motsvarade två tredjedelar regionens totala folkökning.

Om vi bryter ner den totala folkökningen efter ålder så är ökningen under perioden 2015-2016 störst för åldersgrupperna 5-14 och 25-34 med cirka 3 000, respektive drygt 5 000 nya invånare. Cirka 7 700 nyanlända som beviljats uppehållstillstånd bidrog till folkökningen i Göteborgsregionen under 2016. I regionen finns drygt 6 000 nyanlända som väntar på svar gällande uppehållstillstånd.

Enligt SCBs senaste befolkningssammanställning som mäter folkmängden per 31 mars 2017 noterade Göteborgsregionen en historisk milstolpe i och med att befolkningen passerade 1 miljon invånare.

³⁴ I detta avsnitt avses de 13 kommuner som ingår i Göteborgsregionens kommunalförbund (se Tabell B2 i Bilagan för vilka kommuner som ingår i Göteborgsregionen).

TABELL 21 BEFOLKNINGSUTVECKLINGEN I GÖTEBORGSREGIONEN 2000-2016

ÅR	FOLKMÄNGD	FÖDELSE-ÖVERSKOTT	FLYTTNINGS-ÖVERSKOTT	JUSETERING	FOLKÖKNING
2000	844 802	1 682	6 289	-19	7 952
2001	852 110	1 776	5 529	3	7 308
2002	858 709	2 117	4 525	-43	6 599
2003	865 444	2 493	4 259	-17	6 735
2004	872 155	3 226	3 506	-21	6 711
2005	879 298	3 066	4 120	-43	7 143
2006	888 229	3 931	4 961	39	8 931
2007	896 157	3 935	3 989	4	7 928
2008	906 691	4 269	6 278	-13	10 534
2009	917 984	4 938	6 351	4	11 293
2010	928 629	5 288	5 378	-21	10 645
2011	938 580	4 387	5 543	21	9 951
2012	947 575	4 502	4 467	26	8 995
2013	958 024	4 293	6 088	68	10 449
2014	970 912	4 750	7 991	147	12 888
2015	982 360	4 479	6 802	167	11 448
2016	997 446	4 891	9 922	273	15 086
2017 (Q1)	1 001 032				

Källa: SCB

Såväl antalet inflyttade som antalet utflyttade har de senaste åren legat på höga nivåer. Vi ser alltså en allt högre rörlighet bland invånarna, vilket ställer krav på en väl fungerande bostadsmarknad.

Flera tidigare rapporter har pekat på just Göteborgsregionens ansträngda bostadsmarknad. I en rapport från 2015 konstaterar Länsstyrelsen att det råder bostadsbrist i samtliga kommuner i Göteborgsregionen.³⁵ Rapporten bygger på kommunernas egna sammanställningar där det uppdagas bristen är störst på hyresrätter. Samtidigt ses ungdomar och nyanlända flyktingar ha den svåraste situationen att få tillgång till bostad.

I rapporten "Bostadsbristens pris" konstaterar HSB Göteborg och Västsvenska Handelskammaren att det byggs för få bostäder i Göteborgsregionen.³⁶ Göteborgsregionen har stått för 19 procent av Sveriges befolkningstillväxt under perioden 1993-2012, men bara för 12 procent av Sveriges bostadsbyggande under samma tid. För att anpassa bostadsbyggandet till framtida utmaningar som befolkningstillväxt och en utveckling mot allt fler singelhushåll, behöver det enligt rapporten byggas 5 100 bostäder per år i Göteborgsregionen fram till år 2030.

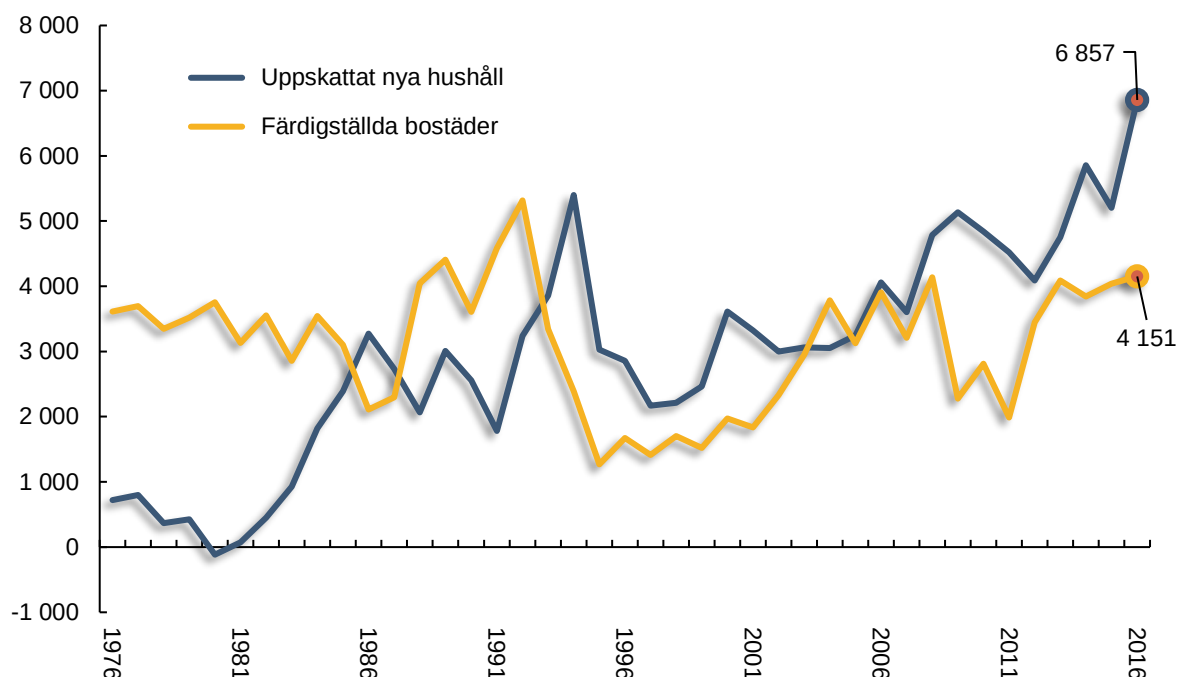
Om vi analyserar färdigställandet av bostäder i relation till antalet hushåll ³⁷ framgår regionens problem på bostadsmarknaden mer tydligt (se Figur 24). I början av perioden och fram till 1985 var färdigställandet av bostäder avsevärt större än antalet nya hushåll i regionen. Från 1985 och fram till 1992 har det växlat mellan de två indikatorerna. Dock har färdigställandet av bostäder inte hängt med den kraftiga folkökningen som skett under perioden efter 1992, vilket också gör att bostadsmarknaden i Göteborgsregionen varit kraftigt ansträngd.

³⁵ Länsstyrelsen (2015). "Bostadsmarknadsanalys – Västra Götalands län 2015", 2015:41, Samhällsavdelningen, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Göteborg, Sverige.

³⁶ HSB Göteborg och Västsvenska Handelskammaren (2014). "Bostadsbristens pris – en konsekvensanalys för Stor-Göteborg", 2014:1, Västsvenska Handelskammaren och HSB Göteborg, Göteborg, Sverige.

³⁷ Normaliseringsfaktorn är satt till 2,2 personer per hushåll. SCBs statistikutredningar har under flera år visat på att ett snitthushåll i Sverige har drygt 2 personer. I vårt exempel för år 2016 blir en folkökning på 15 086 invånare normaliserad till 6 857 hushåll.

FIGUR 24 FÄRDIGSTÄLLDA BOSTÄDER OCH UPPSKATTAT ANTAL NYA HUSHÅLL I GÖTEBORGS-REGIONEN, 1975-2016

Källa: SCB, bearbetad av Business Region Göteborg

De senaste åren har ungefär 3 000-4 000 bostäder färdigställts i Göteborgsregionen per år vilket är långt under 5 100 bostäderna som rapporten från HSB Göteborg och Västsvenska Handelskammaren gav som rekommendation. Förhoppningsvis kommer bostadsbyggandet komma igång framåt i och med förtätningen av Göteborgs kärna, samt att allt fler detaljplaner för bostadsområden runt om i regionen har fastställts.

Familjebildare lämnar Göteborg för kranskommuner

Vi har i tidigare avsnitt konstaterat att merparten av de långväga flyttningarna görs i 20-25-årsåldern och att Stockholmsregionen, genom sin breda arbetsmarknad, lockar till sig många högutbildade. Hur ser då flytt mönstren ut för Göteborgsregionen och Göteborgs Stad?

Det totala flyttningsöverskottet utgörs av ett invandringsöverskott och inrikes flyttningar. Vi har tittat på de fem åldersgrupperna 20-24, 25-29, 30-34, 35-39 och 40-44. Dessa fem åldersgrupper består av en hel del rörliga och karriärinriktade individer som en storstad gärna vill attrahera.

Från Tabell 22 framgår det att det totala flyttningsöverskottet för alla storstadskommunerna är negativt för åldersgrupperna 30-34, 35-39 och 40-44. Framförallt är det de stora underskotten för inrikes flyttningar inom dessa åldersgrupper som skapar ett negativt totalt flyttningsöverskott då invandringsöverskottet är positivt för samtliga fem åldersgrupper i storstadskommunerna.

Att många av flyttningarna ut från Göteborgs Stad går till någon av kranskommunerna framgår när vi tittar på Göteborgsregionens resultat (se Tabell 23). I detta fall verkar Göteborgs Stad som dragkraft till ökad befolkningstillväxt i kranskommunerna. För samtliga tre storstadsregioner är det totala flyttningsöverskottet positivt inom alla ålderskategorier som presenteras i tabellen. En kraftig invandring förklarar större delen av överskottet, men sett till inrikes flyttningar så minskar siffrorna betydligt då kranskommunerna fångar upp en del av utflyttningarna från storstadskommunerna. Göteborgsregionen har fortfarande negativa tal för åldersgrupperna 30-34, 35-39 och 40-44 men jämfört med Göteborg är underskottet i inrikes flyttningar betydligt lägre. För Malmöregionen sker till och med en förnyring i underskottet i inrikes flyttningar jämfört med Malmö. För Stockholmsregionens del fångas stora delar upp av Stockholms stora underskott vad gäller inrikes flyttningar bland 30-34-åringar.

TABELL 22 FLYTTNETTO FÖR STORSTADSKOMMUNER, AVSER ÅR 2016

KOMMUN	ÖVERSKOTTSTYP	20-24 ÅR	25-29 ÅR	30-34 ÅR	35-39 ÅR	40-44 ÅR	20-44 ÅR
Göteborgs Stad	Totalt flyttningsöverskott	3 737	1 554	-478	-456	-80	4 277
	Invandring	868	1 224	876	485	291	3 744
	Inrikes flyttning	2 869	330	-1 354	-941	-371	533
Malmö Stad	Totalt flyttningsöverskott	1 933	1 569	-162	-297	-45	2 998
	Invandring	637	728	499	249	209	2 322
	Inrikes flyttning	1 296	841	-661	-546	-254	676
Stockholms Stad	Totalt flyttningsöverskott	4 114	5 216	-742	-1 398	-578	6 612
	Invandring	1 686	2 036	1 380	785	421	6 308
	Inrikes flyttning	2 428	3 180	-2 122	-2 183	-999	304

Källa: SCB

TABELL 23 FLYTTNETTO FÖR STORSTADSREGIONER, AVSER ÅR 2016

REGION	ÖVERSKOTTSTYP	20-24 ÅR	25-29 ÅR	30-34 ÅR	35-39 ÅR	40-44 ÅR	20-44 ÅR
Göteborgsregionen	Totalt flyttningsöverskott	2 974	2 373	969	577	392	7 285
	Invandring	1 073	1 487	1 101	637	437	4 735
	Inrikes flyttning	1 901	886	-132	-60	-45	2 550
Malmöregionen	Totalt flyttningsöverskott	2 561	869	683	385	353	4 851
	Invandring	1 153	1 105	736	406	321	3 721
	Inrikes flyttning	1 408	-236	-53	-21	32	1 130
Stockholmsregionen	Totalt flyttningsöverskott	4 975	9 115	3 275	1 335	924	19 624
	Invandring	3 388	4 155	2 894	1 827	1 232	13 496
	Inrikes flyttning	1 587	4 960	381	-492	-308	6 128

Källa: SCB

INRIKES FLYTTNINGAR

År 2016 gjordes 7 104 inrikes flyttningar bland personer i åldern 20-24 år i Göteborgs Stad. Inrikes utflyttningar för samma grupp var 4 235, vilket ger ett överskott i inrikes flyttningar som motsvarar 2 869.

INVANDRING

För samma åldersgrupp, stad och år invandrade 1 154 personer samtidigt som 286 utvandrade, vilket ger ett invandringsöverskott på 868.

TOTALT FLYTTNINGSÖVERSKOTT

När ovan två överskott slås ihop för åldersgrupp 20-24 år blir det totala flyttningsöverskottet för Göteborgs Stad 3 737.

**HUR RÄKNAS
DET TOTALA
FLYTTNINGS-
ÖVERSKOTTET
UT?**

8 Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

Det här kapitlet består av tre avsnitt. I det första avsnittet jämför vi sysselsättningstillväxten i de tre storstadsregionerna under 2000-talet utifrån 2008 års indelning i lokala arbetsmarknader (LA). Anledningen till detta är för att LA regioner skapar sysselsättning i vidare utsträckning än själva storstadsregionen. I det andra och tredje avsnittet tittar vi mer specifikt på arbetsmarknadsutvecklingen och kompetensförsörjningen i Göteborgsregionen och utgår då från de 13 kommunerna som ingår i Göteborgsregionens kommunalförbund (GR).

8.1 Sysselsättningsutveckling i storstädernas lokala arbetsmarknader

I förra kapitlet kunde vi notera att LA Göteborg haft en svagare befolkningsutveckling under 2000-talet än övriga storstäders LA regioner. Något motsvarande resultat märks inte när vi istället undersöker sysselsättningsutvecklingen. Här är det både LA Göteborg och LA Stockholm-Solna som har utvecklats bäst, med en genomsnittlig årlig sysselsättningstillväxt på 1,5 procent. I LA Göteborg innebär den årliga ökningen att motsvarande 117 000 nya jobb skapats i arbetsmarknadsregionen sedan år 2000. Alla storstäders LA regioner har med marginal utvecklats bättre än Sverige (se Tabell 24).

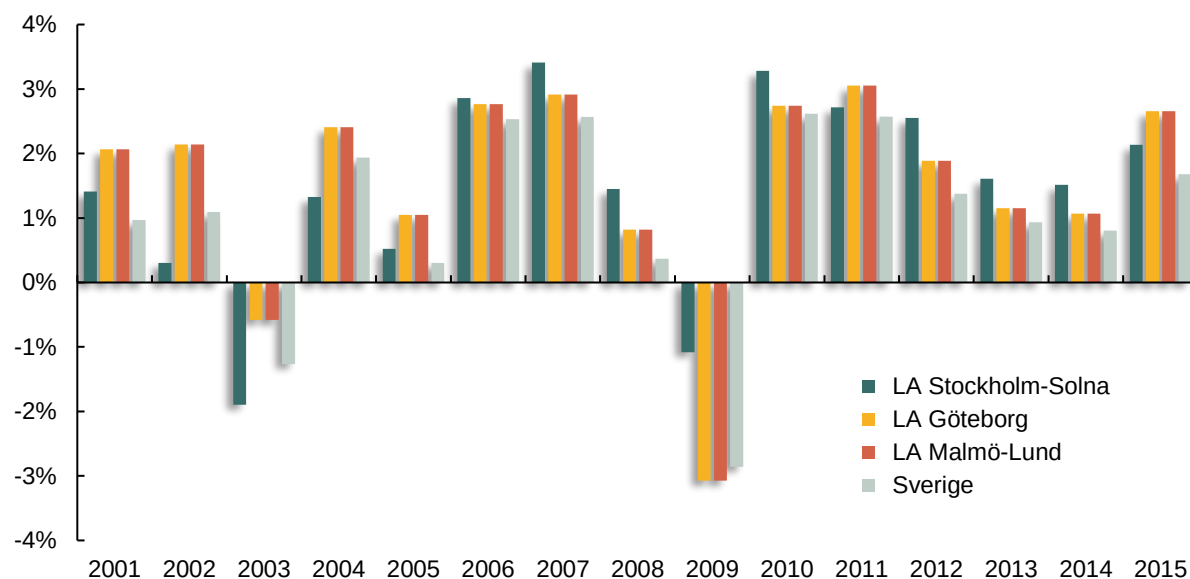
TABELL 24 SYSSELSATTA OCH SYSSELSÄTTNINGSTILLVÄXT 2000-2015, LA REGIONER OCH SVERIGE

LA REGION	SYSSELSATTA (I ANTAL)		SYSSELSÄTTNINGSTILLVÄXT 2000-2015		
	2000	2015	I PROCENT	I ANTAL	ÅRLIGT SNITT
LA Stockholm-Solna	1 097 972	1 365 214	24%	267 242	1,5%
LA Göteborg	460 609	577 974	25%	117 365	1,5%
LA Malmö-Lund	412 237	502 196	22%	89 959	1,3%
Sverige	4 051 870	4 725 345	17%	673 475	1,0%

Källa: SCB

Under inledningen av 2000-talet var det LA Göteborg som låg i tätposition. Samtliga år 2001-2004 hade LA Göteborg den starkaste utvecklingen – något som därefter enbart skett ett fåtal gånger. Under stora delar av den senaste tidsperioden har LA Stockholm-Solna noterat den starkaste sysselsättnings-tillväxten (se Figur 25). Det kan delvis också förklara LA Stockholm-Solnas starka befolkningsutveckling från 2006 och framåt. År 2015 noterade dock LA Göteborg den starkaste sysselsättningstillväxten, tätt följd LA Malmö-Lund. Näringslivets starka läge i LA Göteborg är den stora bidragande faktorn till den starka sysselsättningstillväxten.

FIGUR 25 ÅRLIG SYSSELSÄTTNINGSTILLVÄXT (DAGBEFOLKNING) I LA REGIONER 2001-2015

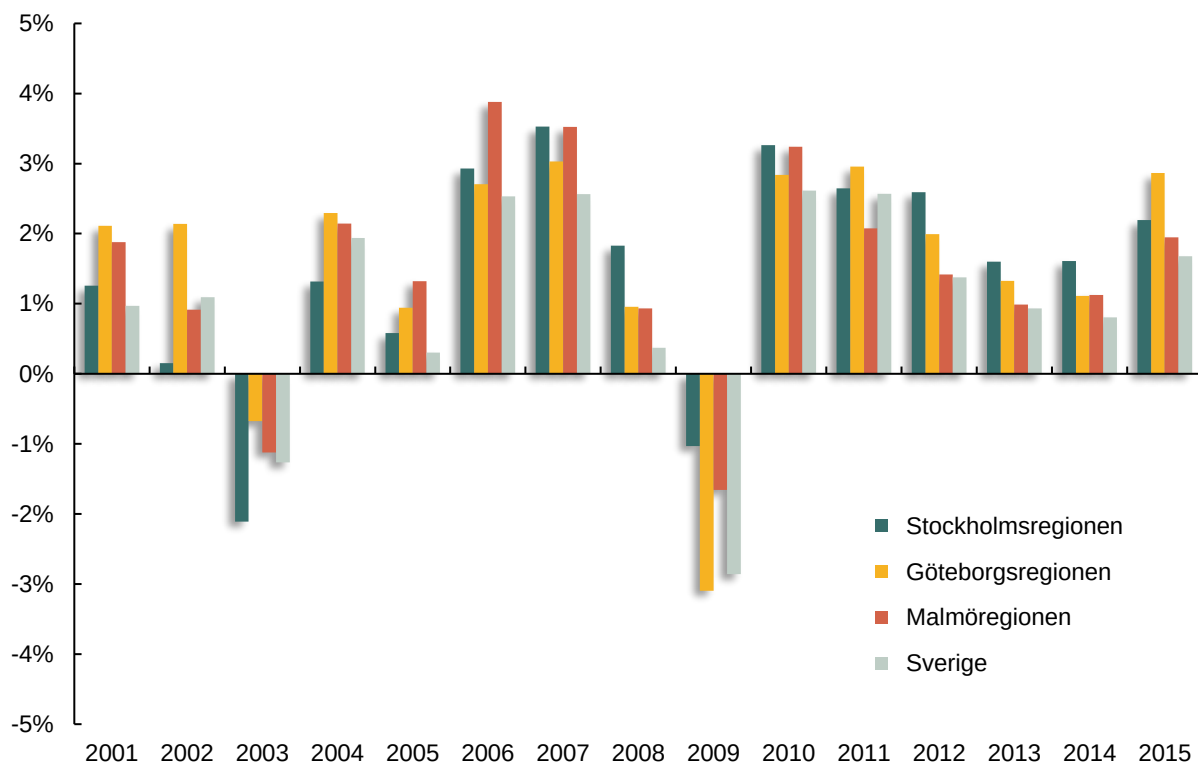

Källa: SCB

8.2 Arbetsmarknadsutveckling i Göteborgsregionen

Antalet sysselsatta i Göteborgsregionens 13 kommuner ökade med 3 procent eller cirka 14 000 personer mellan 2014 och 2015. Totalt är 503 000 personer sysselsatta i Göteborgsregionen. Jämfört med LA Göteborg så är sysselsättningstillväxten något starkare i Göteborgsregionen. Ökningstakten det senaste året för Göteborgsregionen ligger klart över den långsiktiga trenden för 2000-talet som är 1,6 procent per år. Sysselsättningstillväxten har varit positiv varje år sedan 2007 års finanskris. Samma mönster gäller för Stockholmsregionen och Malmöregionen men även för riket som helhet (se Figur 26).

FIGUR 26 ÅRLIG SYSSELSÄTTNINGSTILLVÄXT (DAGBEFOLKNING) I STORSTADSREGIONER 2001-2015

Källa: SCB

Många jobb finns inom vård och omsorg, företagstjänster och handel

Vård och omsorg är den näringsgren som sysselsätter flest personer i Göteborgsregionen och har varit regionens största bransch sedan 2009. År 2015 arbetade nära 76 000 personer inom "vård och omsorg". Historiskt sett har "tillverkning och utvinning" varit den största näringsgrenen i Göteborgsregionen, men då sysselsättningen föll med drygt 9 procent mellan 2008 och 2009 gick "vård och omsorg" förbi som största bransch. Sedan dess har skillnaden bara blivit större mellan de två branscherna. På senare år har även andra branscher såsom "företagstjänster" och "handel" seglat förbi "tillverkning och utvinning". "Företagstjänster och handel" har fler än 65 000 sysselsatta. Inom handel är cirka 39 000 sysselsatta inom partihandeln och cirka 26 000 sysselsatta inom detaljhandeln (dvs. sällanköpshandel och dagligvaruhandel).

Näringslivsstrukturen i Göteborgsregionen är relativt lik den i Sverige. Göteborgsregionen har dock en högre andel sysselsatta inom "företagstjänster", "tillverkning och utvinning", "handel" och "transport". Däremot är regionens andel lägre än Sveriges andel inom "vård och omsorg", "jordbruk, skogsbruk och fiske" samt "offentlig förvaltning". Tabell 25 presenterar antal sysselsatta efter näringsgren år 2015 i Göteborgsregionen och Sverige samt näringsgrenens andel av den totala sysselsättningen.

TABELL 25 SYSSELSATT DAGBEFOLKNING +16 ÅR, EFTER NÄRINGSGREN 2015

BRANSCH	GÖTEBORGSREGIONEN		SVERIGE	
	SYSSELSATTA	ANDEL	SYSSELSATTA	ANDEL
Vård och omsorg	76 002	15,1%	786 549	16,6%
Företagstjänster	69 921	13,9%	553 322	11,7%
Handel	65 416	13,0%	572 862	12,1%
Tillverkning och utvinning	64 333	12,8%	560 475	11,9%
Utbildning	51 692	10,3%	498 757	10,6%
Byggverksamhet	32 699	6,5%	333 079	7,0%
Transport	27 878	5,5%	224 663	4,8%
Offentlig förvaltning	24 718	4,9%	271 747	5,8%
Kulturella och personliga tjänster	21 931	4,4%	209 780	4,4%
Information och kommunikation	21 765	4,3%	178 994	3,8%
Hotell och restauranger	18 570	3,7%	164 006	3,5%
Fastigheter	8 651	1,7%	76 821	1,6%
Finans och försäkring	7 222	1,4%	92 600	2,0%
Okänt	4 831	1,0%	53 067	1,1%
Energi och miljö	4 371	0,9%	49 311	1,0%
Jordbruk, skogsbruk och fiske	2 614	0,5%	99 312	2,1%
Totalt	502 614	100,0%	4 725 345	100,0%

Källa: SCB

Sett till de 10 vanligaste yrkena som är förekommande bland Göteborgsregionens sysselsatta i arbetsför ålder 16-64 år är flest sysselsatta som "butikspersonal", följt av "kontorsassistenter och sekreterare" samt "grundskollärare, fritidspedagoger och förskollärare". Om vi ser till tekniskt relaterade yrken hamnar "civilingenjörsyrken", "IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare" samt "ingenjörer och tekniker" också på topp-10-listan (se Tabell 26).

TABELL 26 DE 10 VANLIGASTE YRKENA BLAND SYSSELSATT DAGBEFOLKNING 16-64 ÅR SAMT ANDEL AV TOTAL SYSSELSÄTTNING I GÖTEBORGSREGIONEN, 2015

YRKE (AVSER SSK-INDEXERING 2012)	ANTAL	ANDEL
Butikspersonal	22 451	5%
Kontorsassistenter och sekreterare	19 643	4%
Grundskollärare, fritidspedagoger och förskollärare	19 288	4%
Civilingenjörsyrken	17 934	4%
Försäkringsrådgivare, företagssäljare och inköpare	17 640	4%
Undersköterskor	16 885	4%
Skötare, vårdare och personliga assistenter	13 823	3%
IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare	13 692	3%
Ingenjörer och tekniker	11 876	3%
Lagerpersonal och transportledare	11 485	2%

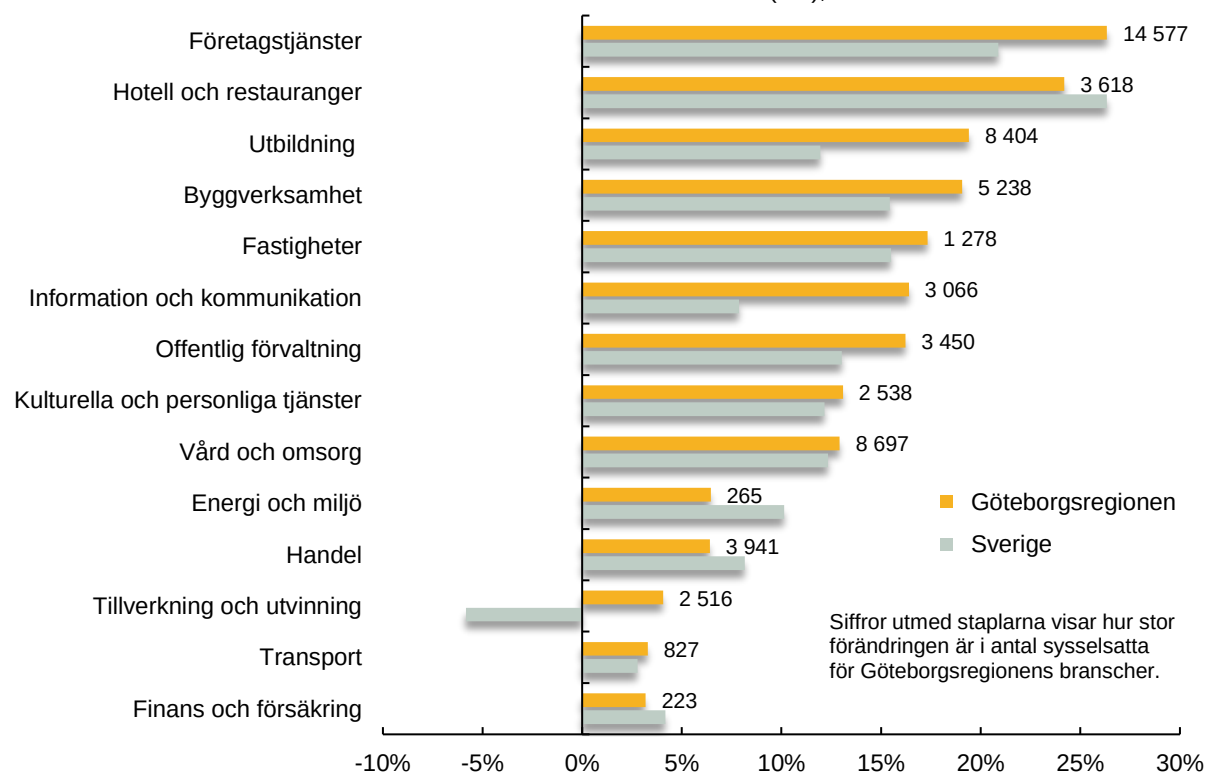
Källa: SCB

Företagstjänster har snabbast sysselsättningstillväxt

Figur 27 visar att antalet anställda inom samtliga näringsgrenar har ökat i Göteborgsregionen sedan 2009.³⁸ Den näringsgren i Göteborgsregionen som ökat klart mest procentuellt under perioden 2009-2015 är "företagstjänster", följt av "hotell och restaurang" och "utbildning". En klar majoritet av branscher har starkare sysselsättningstillväxt i Göteborgsregionen än i Sverige. Framförallt gäller det "information och kommunikation", "tillverkning och utvinning", "utbildning" och "företagstjänster". En intressant observation är att "tillverkning och utvinning" har haft en negativ sysselsättningstillväxt i Sverige under perioden 2009-2015 medan den gått starkare framåt i Göteborgsregionen. Denna utveckling visar att Göteborgsregionens avancerade tillverkningsindustri är bra väl konkurrenskraftig och fortsätter skapa sysselsättning genom produkter med högt kunskapsinnehåll. Det finns dock undantag där Sverige i stort visar en klart bättre tillväxt än Göteborgsregionen, bland annat inom "energi och miljö", "handel" samt inom branschen "finans och försäkring".

Om man räknar i absoluta tal så är "företagstjänster" den bransch som ökar mest i antal sysselsatta. Sedan 2009 har "företagstjänster" vuxit med cirka 14 600 sysselsatta, vilket är klart större än de näst största växande branscherna "vård och omsorg" och "utbildning" som har vuxit med cirka 8 000 - 9 000 sysselsatta. Även "byggverksamhet", "handel" och "hotell och restaurang" ökar kraftigt i antal sysselsatta under perioden.

FIGUR 27 FÖRÄNDRING I SYSSELSATT DAGBEFOLKNING +16 ÅR (I %), PER NÄRINGS- OCH TILLVÄXT 2017

Källa: SCB

Ökad sysselsättning inom tjänstesektorn kan ge brist på kontorsytor

Den starka utvecklingen på arbetsmarknaden har bidragit till att andelen lediga kontorslokaler i Göteborg stabiliserats på en historiskt mycket låg nivå. Enligt de senaste mätningarna är vakansgraden i stadens mest centrala delar runt 2 till 3 procent. Under 2016 färdigställdes cirka 40 000 m² kontorsyta i Göteborg där merparten av tillskottet kommit till i Göteborgs innerstad exklusive Central Business District och Mölndal. År 2017 planeras ytterligare 20 000 m² kontorsyta att färdigställas mestadels i Norra

³⁸ Figuren exkluderar "jordbruk, skogsbruk och fiske", samt kategorin "okänd" då dessa två branscher är små och kan omfattas av rejäla svängningar från år till år vilket resulterar i att figuren blir missvisande.

Älvstranden. Trots tillskottet av kontorsyta i Göteborg är marknaden inte tillräckligt tillfredsställd och ett resultat av det strama utbudet av kontorslokaler i kombination med hög efterfrågan är att kontorshyror ökat det senaste året.

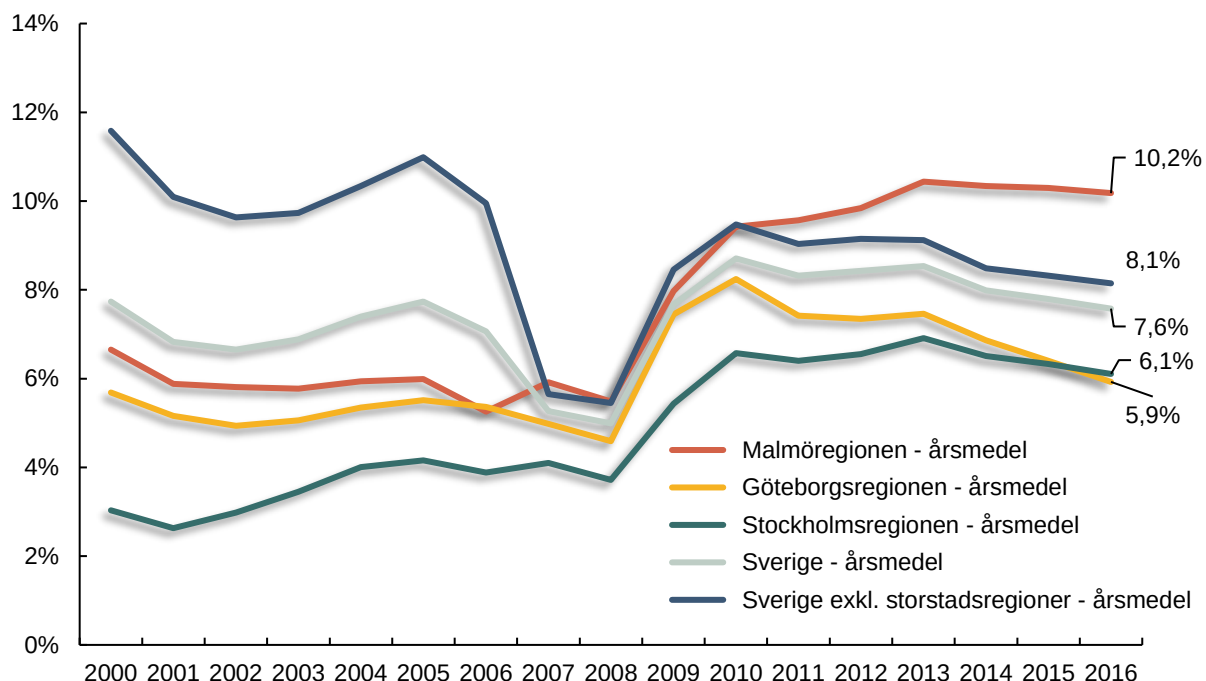
Den ökade efterfrågan på kontor bekräftas även i en rapport från Evidens³⁹, där de kontorsintensiva branscherna i regionen väntas växa med cirka 100 000 sysselsatta fram till år 2035. Merparten av dessa jobb kommer att skapas i Göteborgs centrala kärna, där tillgängligheten till individer med kompetens är bättre samt att sannolikheten för optimal matchning är högre. I rapporten fastställs att regionen måste stödja utvecklingen på marknaden för att kunna tillfredsställa den ökade efterfrågan på centrala kontor i nutid och framtid. Prognosen pekar på att det kommer efterfrågas 700 000 m² bruttoarea (BTA) nyproducerade kontorslokaler i centrala Göteborg. Det motsvarar ett efterfrågat behov på drygt 35 000 m² nyproducerad kontorsyta per år fram till 2035. Med tanke på dagens låga vakansnivå på kontor finns utrymme för högre tillskott i början av perioden.

Sjunkande arbetslöshet men stort utanförskap

Under 2007 och våren 2008 var arbetslösheten i Göteborgsregionen 4-5 procent. Till följd av lågkonjunkturen hösten 2008 steg arbetslösheten i Göteborgsregionen kraftigt och vid årsskiftet 2009-2010 var arbetslösheten hela 9 procent. Därefter skedde en tydlig förbättring som dock stannade av när finansiell turbulens i omvärlden återigen gjorde sig påmind under mitten av 2011. I perioden efter 2011 har Göteborgsregionen haft en god sysselsättningsutveckling vilket gett en tydlig effekt på arbetsmarknaden där arbetslösheten sjunkit till nivåer strax under 6 procent.

I juni 2017 var arbetslösheten i Göteborgsregionen 5,6 procent, vilket var lägst bland storstadsregioner i Sverige. Sedan årsskiftet 2009-2010 har Göteborgsregionen haft en bättre utveckling än Sverige och de två andra storstadsregionerna. Gapet mellan Malmöregionen och Göteborgsregionen blir större över tid och likaså gapet mellan Sverige och Göteborgsregionen. Regionens arbetslöshet ligger något lägre än Stockholmsregionens arbetslöshetsandel. Medel för Göteborgsregionens arbetslöshetsandel för helåret 2016 uppgick till 5,9 procent (se Figur 28).

FIGUR 28 ÖPPET ARBETSLÖSA SAMT I ARBETSMARKNADSPROGRAM 16-64 ÅR – I PROCENT AV DEN REGISTERBASERADE ARBETSKRAFTEN, ÅRSMEDEL 2000-2016

Källa: Arbetsförmedlingen och SCB

³⁹ Evidens (2015). "Efterfrågan på kontorsmarknaden i Göteborg", Evidens, Stockholm, Sverige.

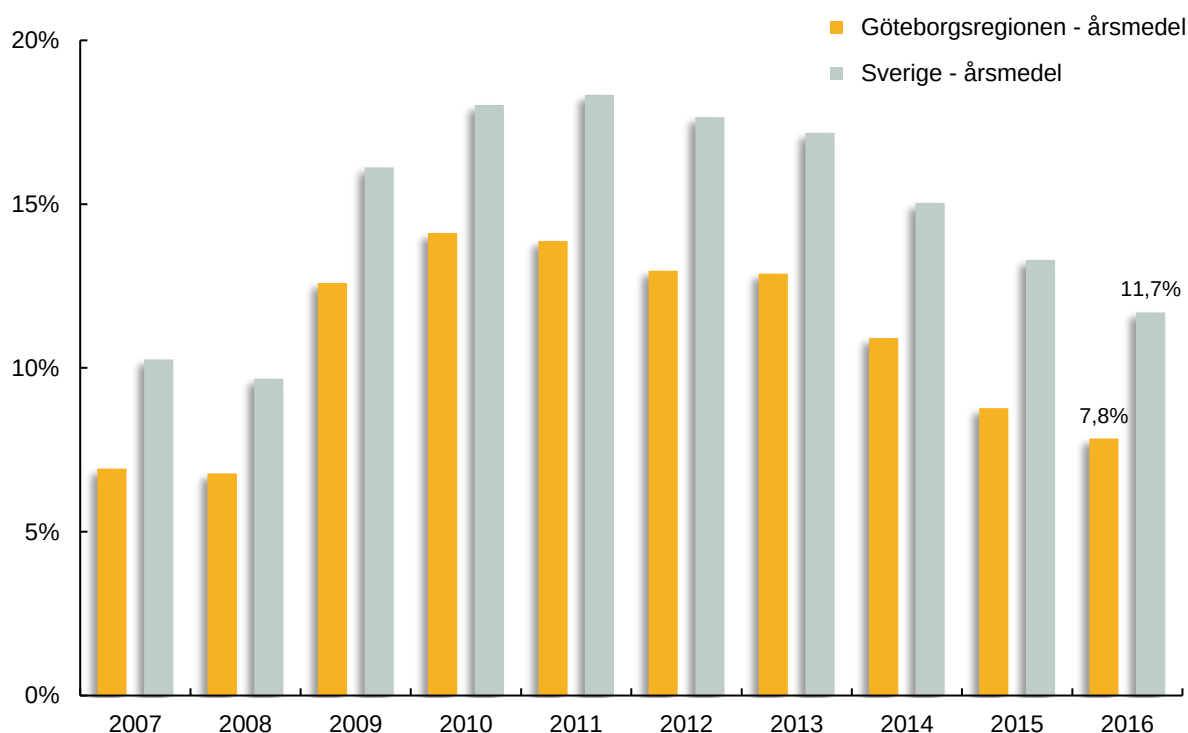
Prognosen för Västra Götalands län är att cirka 16 500 fler blir sysselsatta under 2017 mycket tack vare det goda arbetsmarknadsläget och framförallt kommer Göteborgsregionens starka jobbtillväxt vara en drivande faktor. En stor del av de nya arbetstillfällena förväntas att skapas inom bygg- och anläggningsföretag, vilka också kommer skapa arbetstillfällen i andra delar av näringslivet. En stor del av de nya arbetstillfällena kommer fortsättningsvis att skapas inom tjänstesektorn som kopplas till industrin, framförallt inom företagstjänster, men även inom offentlig sektor. Utöver bygg- och anläggningsföretag visar Arbetsförmedlingens prognos att även företag verksamma inom information och kommunikation, finans och handel förväntas ha starka jobbtillväxter.

Arbetsförmedlingen pekar dock ut tre viktiga utmaningar som kommer vara avgörande för hur arbetsmarknaden i regionen kommer utvecklas framöver:⁴⁰

- Matchning till arbete, yrkeskompetens och utbildning
- Utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden
- Minska långtidsarbetslösheten

Business Region Göteborg för löpande statistik över hur arbetslösheten utvecklas för ungdomar och utrikes födda. För ungdomar 18-24 år har det skett en klar förbättring den senaste tiden. I juni 2017 var ungdomsarbetslösheten 6,5 procent, vilket är klart under Sverige i stort där arbetslösheten stannar strax under 10 procent. Inte sedan 2008 har arbetslösheten bland ungdomar 18-24 år i Göteborgsregionen varit så låg. Medeltalet för arbetslösheten helåret 2016 uppgick till 7,8 procent för Göteborgsregionens ungdomar i åldern 18-24 (se Figur 29).

FIGUR 29 ÖPPET ARBETSLÖSA SAMT I ARBETSMARKNADSPROGRAM 18-24 ÅR – I PROCENT AV DEN REGISTERBASERADE ARBETSKRAFTEN, ÅRSMEDEL 2007-2016

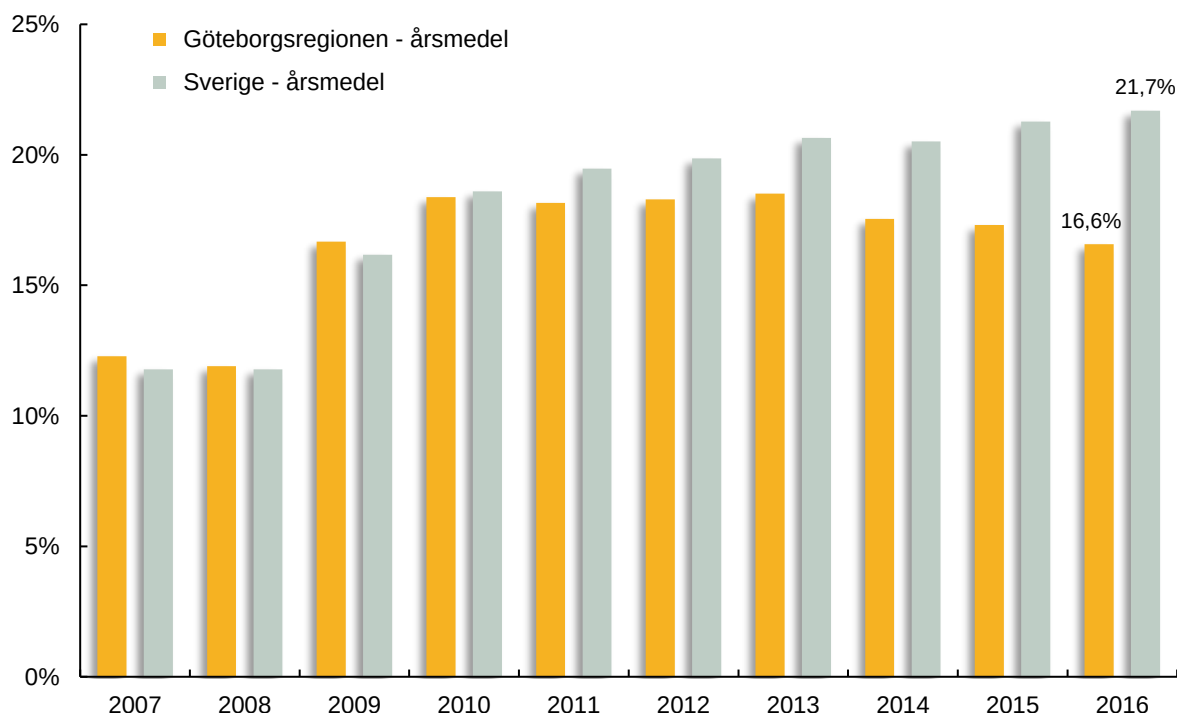
Källa: Arbetsförmedlingen och SCB

⁴⁰ Arbetsförmedlingen (2017). "Arbetsmarknadsutsikterna våren 2017 i Västra Götalands län – Prognos för arbetsmarknaden 2017-2018", Arbetsförmedlingen, Analysavdelningen.

Väldigt hög andel arbetslösa bland utrikes födda

I juni 2017 var cirka 59 procent av Göteborgsregionens cirka 27 800 arbetslösa i åldern 16-64 födda i utlandet. I siffror motsvarar detta cirka 16 400 arbetslösa. Redan idag finns det alltså i Göteborgsregionen ett tydligt utanförskap, vilket riskerar att få allvarliga konsekvenser för framtiden. Figur 30 visar årsmedelvärden för arbetslösheten bland utrikes födda i åldern 16-64 i Göteborgsregionen och Sverige. Göteborgsregionen ligger en bra bit under det årliga riksgenomsnittet i den senare delen av undersökningsperioden, dock är nivåerna för både Göteborgsregionen och Sverige alldeles för höga. Samtidigt som arbetslösheten ökar bland utrikes födda i Sverige visar Göteborgsregionen en fallande arbetslöshet för samma grupp 2015 jämfört med 2016. Årsmedlet för Göteborgsregionens arbetslöshetsandel bland utrikes födda 16-64 år stannade vid 16,6 procent, vilket är drygt 5 procentenheter lägre än Sverigesnittet.

FIGUR 30 ÖPPET ARBETSLÖSA SAMT I ARBETSMARKNADSPROGRAM UTRIKES FÖDDA 16-64 ÅR – I PROCENT AV DEN REGISTERBASERADE ARBETSKRAFTEN, ÅRSMEDEL 2007-2016

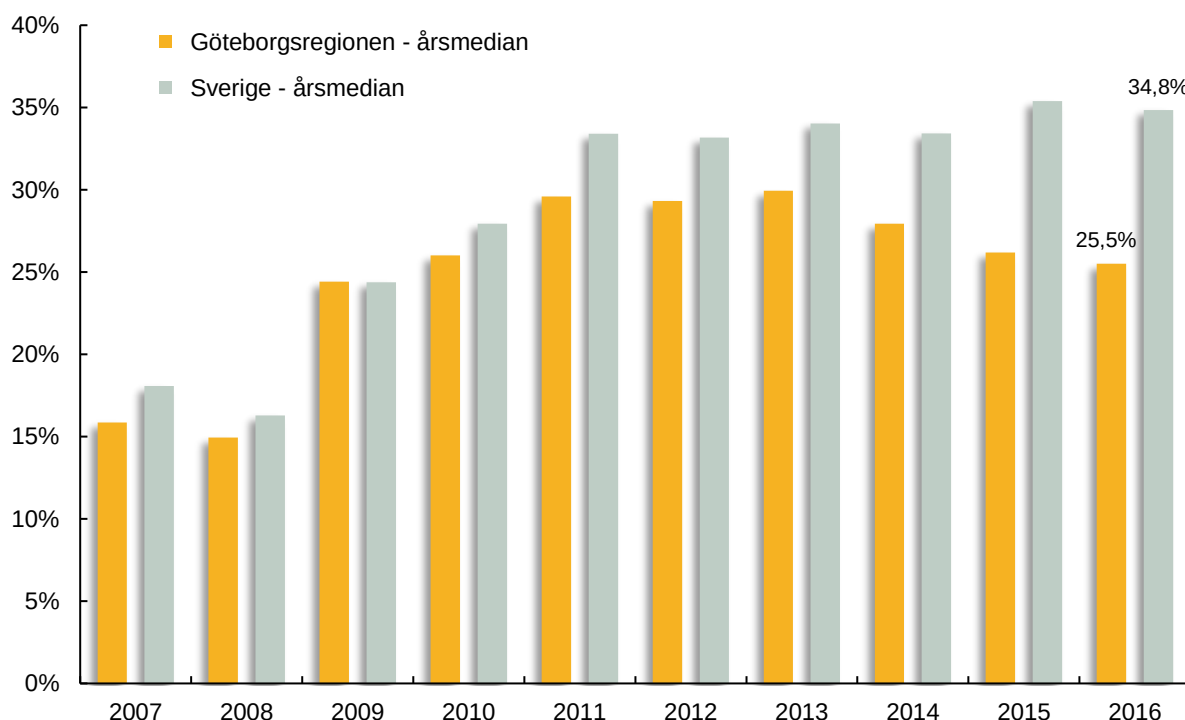

Källa: Arbetsförmedlingen och SCB

En annan grupp med väldigt hög arbetslöshet är utrikes födda ungdomar. I juni 2017 var 45 procent av Göteborgsregionens cirka 3 400 arbetslösa i åldern 18-24 födda i utlandet. För denna grupp är nästan var fjärde ungdom arbetslös i Göteborgsregionen. Jämfört med Sverige i stort, där mer än var tredje utrikes född i åldern 18-24 är arbetslös, är situation klart bättre i Göteborgsregionen (se Figur 31).

De höga arbetslöshetsandelarna är dock ett tecken på att samhället måste tackla denna utmaning på ett mer effektivt sätt. Andra grupper som också har det svårt på Göteborgsregionens arbetsmarknad är personer med endast förgymnasial utbildning, personer med funktionsnedsättning och arbetslösa som är 55 år och äldre.

FIGUR 31 ÖPPET ARBETSLÖSA SAMT I ARBETSMARKNADSPROGRAM UTRIKES FÖDDA 18-24 ÅR – I PROCENT AV DEN REGISTERBASERADE ARBETSKRAFTEN, ÅRSMEDIAN 2007-2016

Not: Månadsstatistikens medelvärden avviker från månadsstatistikens medianvärden för både Göteborgsregionen och Sverige under perioden 2007-2016. Därför används medianvärden för att tolka de årliga arbetslöshetssiffrorna.

Källa: Arbetsförmedlingen och SCB

Även om arbetslösheten har minskat de senaste åren står fortfarande en stor grupp utanför arbetsmarknaden, bland annat många av regionens utrikes födda invånare. Detta utanförskap framgår även i ett antal internationella benchmarking studier. En stor utmaning för Göteborgsregionen är att aktivt jobba för att **öka delaktigheten på arbetsmarknaden**.

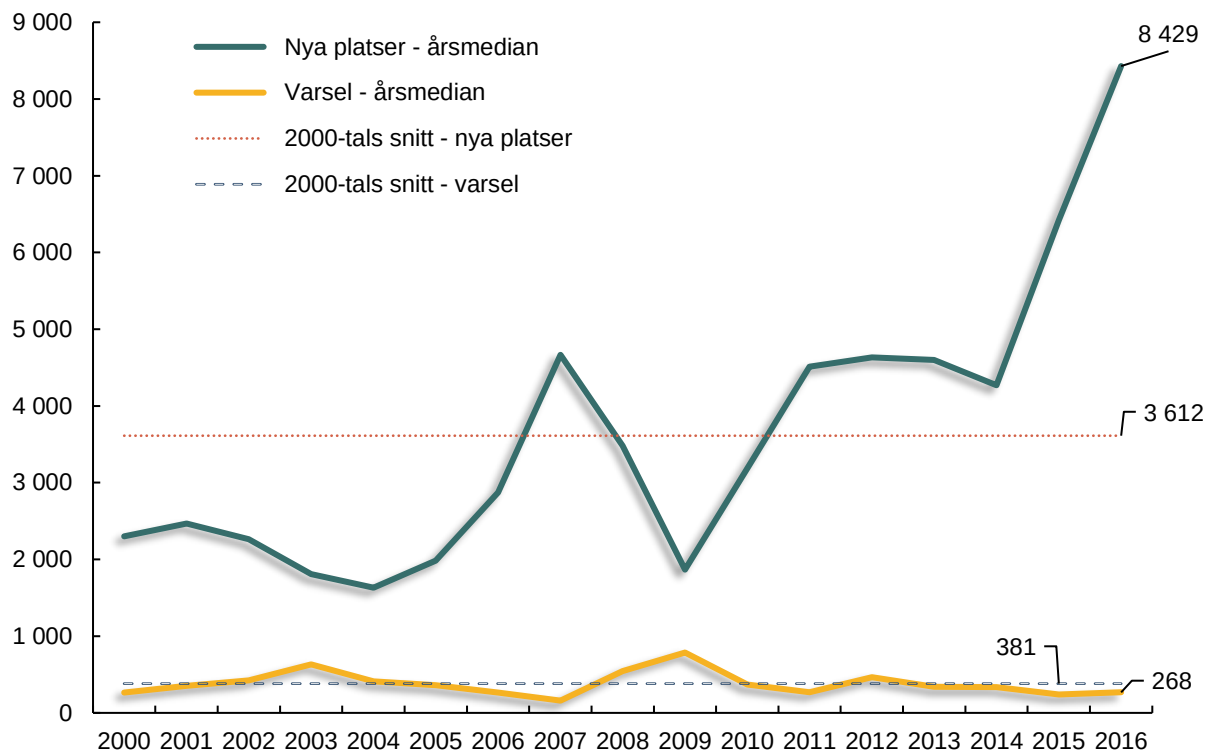
UTMANING

Hösten 2008 drabbades Göteborgsregionen av en varselvåg som var starkt kopplad till en krisande fordonsindustri samt en finansmarknad i gungning. Göteborgsregionen, som har ungefär 10 procent av Sveriges sysselsatta, hade under flera månader 15-20 procent av Sveriges varsel. De höga varseltalen fortsatte långt in på 2009. Från 2011 och framåt har varseltalen däremot varit gått ner till mer normala nivåer och i vissa fall till och med något under normala nivåer. Under 2016 var de varslarna som berörde flest personer kopplade till Ericsson och Green Cargo. Första halvan av 2017 visar dock att antal varsel är nere på en låg nivå jämfört med 2000-talets genomsnitt, trots det att APM Terminals annonserade ett större varsel under våren 2017.

Utvecklingen av nyanmälda platser med tillsvidareanställning den senaste perioden visar att näringslivet i Göteborgsregionen går starkt framåt. Under 2016 anmäldes i genomsnitt drygt 8 400 platser med

tillsvidareanställning till Arbetsförmedlingen (se Figur 32).⁴¹ Jämfört med 2015 är detta en ökning med hela 34 procent. Den stora ökningen i antal nyanmälda platser med tillsvidareanställning är främst kopplad till den starka konjunkturen i näringslivet. Flest antal lediga platser erbjuds bland annat inom branscherna "företagstjänster", "vård och omsorg", "utbildning" och "handel".

FIGUR 32 ANTAL NYA PLATSER MED TILLSVIDAREANSTÄLLNING OCH ANTAL VARSEL I GÖTEBORGSREGIONEN – ÅRSMEDIAN 2000-2016

Not: Månadsstatistikens medelvärden avviker från dess medianvärden under perioden 2000-2016, därmed används här medianvärden för de årliga siffrorna.

Källa: Arbetsförmedlingen

8.3 Kompetensförsörjning i Göteborgsregionen

Kunskap lägger grunden för hur en regions utvecklingspotential formas och hur regionen kan hävda sig konkurrensmässigt, vare sig man ser konkurrensen utifrån ett nationellt eller globalt perspektiv. Ett starkt gående näringsliv i Göteborgsregionen har bidragit till att efterfrågan på kompetent personal ökat. Under 2016 var i genomsnitt cirka 29 000 personer arbetslösa i regionen samtidigt som antalet vakanta tillsvidareanställningar i genomsnitt legat på drygt 8 000. Matchningsproblematiken är klart kopplad till att kunskapsnivån hos arbetslösa personer inte matchar vad näringslivet efterfrågar.

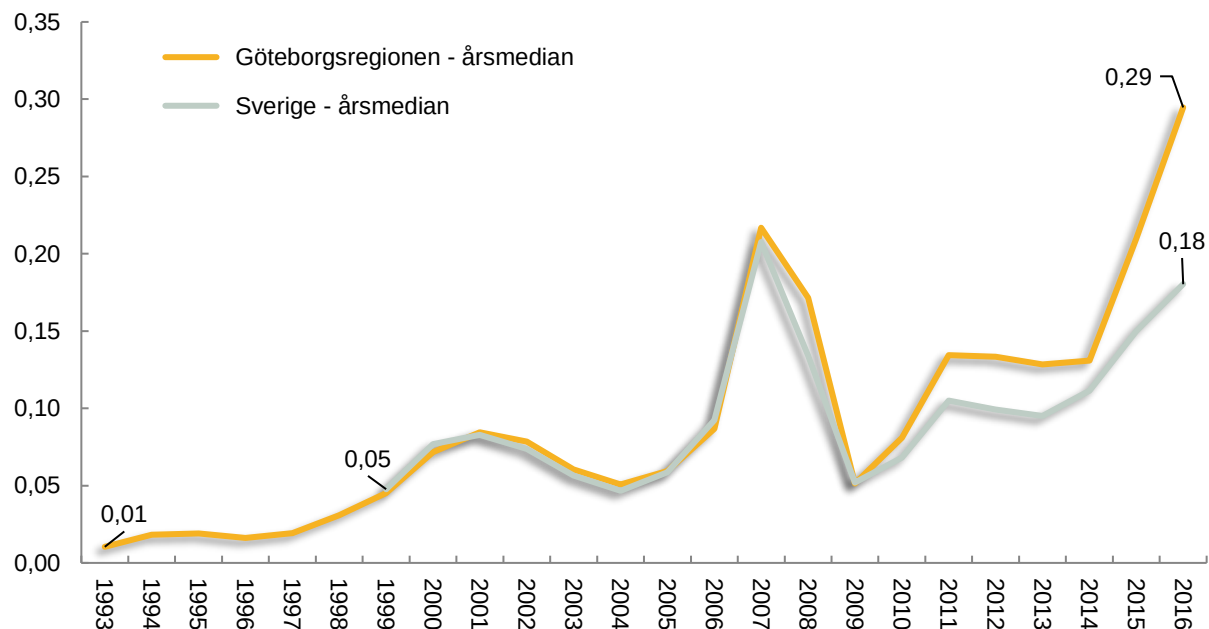
Figur 33 visar nya platser med tillsvidareanställning per arbetslösa.⁴² Notera att tidsserien för Göteborgsregionen börjar från 1993 medan tidsserien för Sverige börjar från 1999. 1993 gick det 0,01 nya platser med tillsvidareanställning per arbetslösa i Göteborgsregionen. Från 1999 och fram till krisens år 2009 var utvecklingen ganska lik för både Göteborgsregionen och Sverige. Dock har matchningen varit mer problematisk i Göteborgsregionen efter 2009 där regionen noterar klart mer antal lediga platser per arbetslösa än Sverige. 2016 hade Göteborgsregionen 0,29 nya platser med tillsvidareanställning

⁴¹ Det kan förekomma viss dubbelräkning i Arbetsförmedlingens statistik över nyanmälda platser men vi bedömer ändå att indikatorn är relevant att följa.

⁴² Här avser "arbetslös" både öppet arbetslösa och personer i arbetsmarknadsprogram. Ett högre tal visar att antalet vakanta tillsvidareanställningar är svåra att fylla med arbetssökandes rådande kompetens, medan ett lägre tal visar att det är enklare att fylla vakanserna med arbetssökandes rådande kompetens.

per arbetslösa. Sverige i stort noterade 0,18 nya platser per arbetslösa. Gapet mellan Göteborgsregionen och Sverige växer mer och mer över tid. Att Göteborgsregionens näringsliv har stora svårigheter att fylla på lediga jobb med kompetent personal bekräftas i flertalet konjunkturbarometrar från Västra Götalandsregionen och SCB.^{43,44,45}

FIGUR 33 NYA PLATSER MED TILLSVIDAREANSTÄLLNING PER ÖPPET ARBETSLÖSA SAMT I ARBETSMARKNADSPROGRAM I GÖTEBORGSREGIONEN OCH SVERIGE – ÅRSMEDIANER 1993-2016

Not: Månadsstatistikens medelvärden avviker från dess medianvärden för både Göteborgsregionen och Sverige, därmed används här medianvärden för de årliga siffrorna.

Källa: Arbetsförmedlingen och SCB

Tittar vi på storstadsregionernas högsta avslutade utbildningsnivå bland 25–64-åringar framgår det att alla tre storstadsregioner ligger klart över riksgenomsnittet för de med eftergymnasial och forskarutbildningsnivå (se Figur 34). Att strukturen ser ut just på detta sätt är inget chockerande resultat. De mest intressanta och bäst betalda jobben finns just i storstadsområdena som oftast har anslutning till ett större lärosäte med högutbildad fakultet. Därmed absorberas stora delar av den högutbildade kompetensen till storstadsområdena.

Förgymnasial utbildning ligger på samma nivå i storstadsregionerna, men nivån är något högre för Sverige i stort och Sverige exklusive storstadsregionerna. När det gäller gymnasial utbildning ligger Göteborgsregionen högst av storstadsregionerna. Alla tre storstadsregioner ligger dock på nivåer som är klart lägre än andelarna för Sverige och Sverige exklusive storstadsregionerna.

För de med eftergymnasial och forskarutbildning har Göteborgsregionen dock lägst andel av storstadsregionerna. Både Stockholmsregionen och Malmöregionen ligger 1-2 procentenheter högre än Göteborgsregionen. Mellan 2015 och 2016 ökade Göteborgsregionen sin andel av de med högst utbildning en hel procentenhet samtidigt som de övriga två storstadsregionerna endast ökade sin andel marginellt. Ökningen för Göteborgsregion inom denna grupp innebär att regionen ökat sitt utbud av invånare med den högsta kompetensen i snabbare takt än Stockholmsregionen och Malmöregionen.⁴⁶

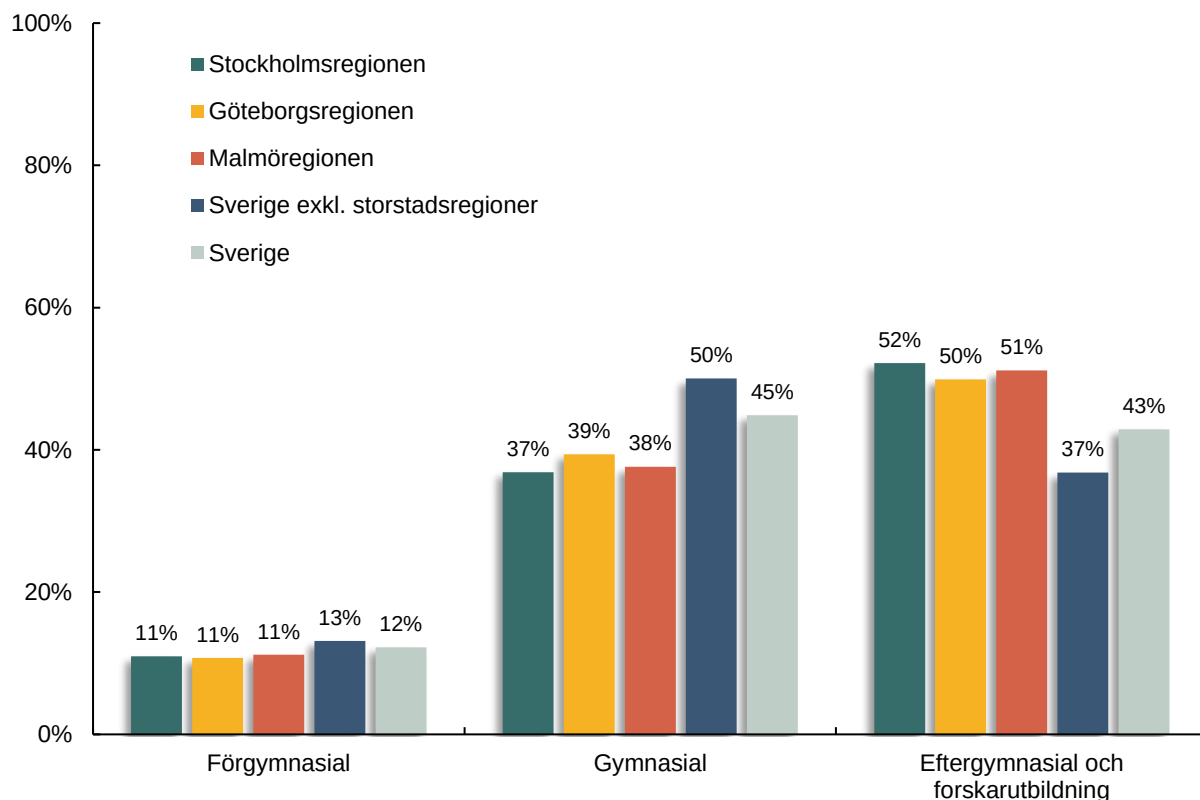
⁴³ Västra Götalandsregionen och SCB (2017). "Konjunkturbarometer för Västra Götaland: Vår 2017", Västra Götalandsregionen, Göteborg, Sverige.

⁴⁴ Västra Götalandsregionen och SCB (2016). "Konjunkturbarometer för Västra Götaland: Höst 2016", Västra Götalandsregionen, Göteborg, Sverige.

⁴⁵ Västra Götalandsregionen och SCB (2016). "Konjunkturbarometer för Västra Götaland: Vår 2016", Västra Götalandsregionen, Göteborg, Sverige.

⁴⁶ När vi istället analyserar 25–64 åringar med eftergymnasial och forskarutbildning baserat på lokala arbetsmarknadsregioner har LA Stockholm-Solna 51 procent, LA Göteborg 48 procent och LA Malmö-Lund 45 procent.

FIGUR 34 HÖGSTA AVSLUTADE UTBILDNINGSNIVÅ BLAND 25–64-ÅRINGAR I STORSTADSREGIONER, SVERIGE EXKLUSIVE STORSTADSREGIONER OCH SVERIGE, AVSER ÅR 2016

Källa: SCB

Sett till kommuner i Göteborgsregionen framgår det att Göteborg och Mölndal har högst andel 25-64 åringar med eftergymnasial och forskarutbildning (se Tabell 27). Även Härryda och Partille noterar höga andelar då hälften av kommuninvånarna i åldern 25-64 har eftergymnasial och forskarutbildning.

Alla kommuner i Göteborgsregionen visar att befolkningen i åldersintervallet 25-64 blir allt mer högtutbildad. Den kommun som visar störst procentuell ökning i kategorin eftergymnasial och forskarutbildning är Härryda som ökar med mer än 15 procentenheter under perioden 2001-2016. Ökningen är även stor i Mölndal och Öckerö som båda ökar med cirka 14 procentenheter mellan 2001 och 2016.

Andelen 25-64 år med endast förgymnasial utbildning som högsta avslutade utbildning minskar i alla kommuner i Göteborgsregion under perioden 2001-2016. Förhållandet är snarlikt också när det gäller andelen 25-64 år med gymnasial utbildning som högsta avslutade utbildning, dock med undantag för Lilla Edet och Tjörn där andelen med gymnasial utbildning som högsta avslutade utbildning istället ökar.

Jämför vi mellan storstadskommunerna framgår det att Göteborg har högre andel än Malmö när det gäller 25-64 år med eftergymnasial och forskarutbildning som högsta avslutade utbildning år 2016. I Göteborg har cirka 53 procent av stadens invånare i åldern 25-64 en eftergymnasial och forskarutbildning, medan motsvarande andel i Malmö är 51 procent. Stockholms kommun har den klart högsta andelen 25-64 år med eftergymnasial och forskarutbildning som högsta avslutade utbildning, vilken uppgår till 60 procent. Malmö visar dock den största ökningen för denna kategori då andelen invånare med eftergymnasial och forskarutbildning ökar med hela 16 procentenheter under perioden 2001-2016.

TABELL 27 HÖGSTA AVSLUTADE UTBILDNINGSNIVÅ BLAND 25–64-ÅRINGAR, KOMMUNER I GÖTEBORGSREGIONEN OCH STORSTADSKOMMUNER 2001, 2006, 2011 OCH 2016

KOMMUN	HÖGSTA AVSLUTADE UTBILDNING 25-64 ÅR	2001	2006	2011	2016
Ale	Förgymnasial	24%	20%	16%	13%
	Gymnasial	54%	54%	54%	52%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	22%	25%	30%	35%
Alingsås	Förgymnasial	20%	17%	13%	11%
	Gymnasial	50%	49%	48%	48%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	30%	34%	38%	41%
Göteborg	Förgymnasial	17%	14%	13%	11%
	Gymnasial	42%	40%	37%	35%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	41%	46%	50%	53%
Härryda	Förgymnasial	18%	15%	12%	9%
	Gymnasial	47%	45%	43%	41%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	35%	40%	45%	50%
Kungsbacka	Förgymnasial	16%	13%	10%	8%
	Gymnasial	48%	47%	46%	44%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	35%	40%	44%	48%
Kungälv	Förgymnasial	20%	16%	13%	11%
	Gymnasial	51%	50%	49%	48%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	29%	34%	38%	41%
Lerum	Förgymnasial	17%	13%	11%	9%
	Gymnasial	50%	49%	47%	44%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	34%	38%	42%	47%
Lilla Edet	Förgymnasial	28%	24%	21%	17%
	Gymnasial	55%	57%	58%	57%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	17%	19%	22%	26%
Mölndal	Förgymnasial	17%	14%	11%	9%
	Gymnasial	44%	42%	40%	38%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	39%	44%	49%	53%
Partille	Förgymnasial	16%	14%	11%	9%
	Gymnasial	46%	45%	43%	41%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	38%	42%	46%	50%
Stenungsund	Förgymnasial	19%	15%	13%	11%
	Gymnasial	53%	52%	50%	49%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	27%	33%	37%	40%
Tjörn	Förgymnasial	22%	18%	14%	11%
	Gymnasial	50%	51%	51%	51%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	28%	32%	34%	38%
Öckerö	Förgymnasial	23%	19%	15%	12%
	Gymnasial	50%	50%	49%	48%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	26%	31%	36%	40%
Malmö	Förgymnasial	20%	16%	14%	13%
	Gymnasial	45%	41%	38%	36%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	35%	43%	48%	51%
Stockholm	Förgymnasial	13%	12%	11%	9%
	Gymnasial	39%	36%	33%	31%
	Eftergymnasial och forskarutbildning	48%	52%	56%	60%

Källa: SCB

Kompetensförsörjningen är en stor utmaning för Göteborgsregionen

Vi har konstaterat i tidigare avsnitt att personer med förgymnasial utbildning som högsta avslutade utbildning har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Även Arbetsförmedlingen betonar denna utveckling i deras utsiktsprognos för arbetsmarknaden i Västra Götaland 2017.⁴⁷ En slutsats från denna utsiktsprognos är att obalansen på arbetsmarknaden blir allt större. I denna mån syftar Arbetsförmedlingen på att det tillgängliga utbudet av arbetskraft inte matchar den befintliga efterfrågan vad gäller kompetens. Bland annat syftar Arbetsförmedlingen på att utbildningsväsendets utflöde framöver inte kommer att täcka arbetsmarknadens behov. Grunden rotar sig i att för få elever söker yrkesinriktade gymnasiala utbildningar, samt att utbudet av utbildningsinriktningarna inte är anpassade till arbetsmarknadens behov. Samtidigt som majoriteten tillgängliga jobb kräver minst en gymnasial utbildning som grund så upplever Arbetsförmedlingen att antalet inskrivna arbetslösa med högst förgymnasial utbildning ökat markant de senaste åren. Framförallt utgör denna grupp arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, arbetslösa i åldrarna 55-64 och arbetslösa som utomeuropeiskt födda. I början av 2017 var andelen inskrivna arbetslösa med högst förgymnasial utbildning 35 procent i Västra Götalands län och förväntas öka ytterligare till 2018. Göteborgs arbetsmarknad står inför enorma utmaningar i att slussa in detta tillskott av kompetenser på arbetsmarknaden.

Av alla niondeklassare i Göteborgsregionen var det 80 procent som 2016 hade uppnått målen i alla ämnen. Med andra ord klarar en femtedel av niondeklassarna inte kunskapskraven i Göteborgsregionen (se Tabell 28). Sedan 2010 har regionens andel inte sjunkit utan dessvärre varit oförändrad. Jämfört med övriga storstadsregioner är andelen som inte klarar kunskapskraven högre i Göteborgsregionen än i både Stockholmsregionen och Malmöregionen, men lägre än Sverigesnittet. Sett till kommuner i Göteborgsregionen framgår dock stora skillnader. Här varierar andelen från höga 37 procent i Lilla Edet till låga 11 procent i Härryda. Störst förbättring i kunskapskraven under perioden har Ale och Lerum, medan Stenungsund och Tjörn går i motsatt riktning.

TABELL 28 ANDEL ÅRSKURS 9 SOM INTE UPPNÅTT KUNSKAPSKRAVEN I ETT, FLERA ELLER ALLA ÄMNEEN, PER KOMMUN I GÖTEBORGSREGION, STORSTADSREGIONER OCH SVERIGE 2010 OCH 2016

KOMMUN / REGION	ANDEL 2010	ANDEL 2016	FÖRÄNDRING
Lilla Edet	38% (38%)	37% (38%)	-1%-enheter
Ale	32% (33%)	29% (31%)	-3%-enheter
Göteborg	26% (28%)	26% (31%)	0%-enheter
Stenungsund	14% (13%)	21% (22%)	7%-enheter
Lerum	23% (23%)	20% (21%)	-3%-enheter
Öckerö	20% (20%)	19% (18%)	-1%-enheter
Tjörn	14% (14%)	19% (19%)	5%-enheter
Kungälv	18% (20%)	18% (20%)	0%-enheter
Mölnådal	18% (18%)	18% (18%)	0%-enheter
Partille	15% (15%)	18% (18%)	3%-enheter
Alingsås	17% (20%)	15% (17%)	-2%-enheter
Kungsbacka	11% (12%)	12% (13%)	1%-enheter
Härryda	12% (12%)	11% (13%)	-1%-enheter
Göteborgsregionen	20% (20%)	20% (21%)	0%-enheter
Stockholmsregionen	23% (24%)	18% (20%)	-5%-enheter
Malmöregionen	22% (22%)	17% (17%)	-5%-enheter
Sverige	23% (24%)	22% (24%)	-1%-enheter

Not: Tabellen är sorterad efter kommun med högst andel 2016. Statistiken avser samtliga huvudmän, vilka består av samtliga utbildare såsom kommun, kommunalförbund, aktiebolag och stiftelser. Siffror i parentes avser endast kommun som huvudman.

Källa: Skolverket

⁴⁷ Arbetsförmedlingen (2017). "Arbetsmarknadsutsikterna våren 2017 i Västra Götalands län – Prognos för arbetsmarknaden 2017-2018", Arbetsförmedlingen, Analysavdelningen.

Kampen om kompetensen hårdnar och regionen behöver både behålla sin kompetens och attrahera kompetens nationellt och internationellt. Bostäder och bilden av regionen är några viktiga parametrar som behöver stärkas. Att vi utbildar kompetens som efterfrågas av näringslivet är minst lika viktigt. Med andra ord är Göteborgsregionens **kompetensförsörjning** utan tvekan vital inom offentlig verksamhet samt för att regionens företag i framtiden ska kunna leverera högt efterfrågade varor och tjänster.

UTMANING

Tittar man på elevers behörighet till gymnasieprogram för år 2016 har alla kommuner en andel över 70 procent för de olika gymnasiala inriktningarna (se Tabell 29). För gymnasieprogram med ekonomisk, samhällsvetenskaplig eller humanistisk inriktning har Kungsbacka högst andel behöriga, medan Ale har lägst andel behöriga. Kungsbacka har även högst andel behöriga till gymnasieprogram med estetisk inriktning och lägst andel behöriga finns återigen i Ale. För naturvetenskapliga och tekniskt utformade gymnasieprogram har Härryda och Kungsbacka högst andel behöriga med 92 procent. Lägst andel behöriga återfinns i Lilla Edet. Andelen behöriga till yrkesprogrammen varierar från 81 procent i Lilla Edet till höga 94 procent i Kungsbacka.

Göteborgsregionens andel behöriga varierar från 85 procent för naturvetenskapliga och tekniska program till 89 procent för yrkesprogrammen. Andelen behöriga i Göteborgsregionen är högre än Sveriges andel för alla gymnasieprogrammets inriktningar. Jämfört med Stockholmsregionen och Malmöregionen är dock Göteborgsregionens andel behöriga lägre för alla programinriktningar.

TABELL 29 ANDEL ÅRSKURS 9 SOM ÄR BEHÖRIGA TILL GYMNASIEPROGRAM, PER KOMMUN I GÖTEBORGSREGIONEN, STORSTADSREGIONER OCH SVERIGE 2016

KOMMUN / REGION	PROGRAMINRIKTNING			
	EKONOMISK, SAMHÄLLE HUMANISTISK	ESTETISK	NATUR, TEKNISK	YRKE
Ale	78% (77%)	80% (79%)	74% (73%)	82% (81%)
Alingsås	91% (90%)	92% (91%)	88% (87%)	92% (91%)
Göteborg	83% (78%)	84% (80%)	80% (76%)	85% (81%)
Härryda	92% (91%)	92% (91%)	92% (90%)	93% (91%)
Kungsbacka	93% (92%)	93% (93%)	92% (91%)	94% (93%)
Kungälv	90% (88%)	91% (89%)	90% (89%)	92% (91%)
Lerum	88% (87%)	89% (88%)	87% (86%)	89% (89%)
Lilla Edet	81% (80%)	81% (80%)	73% (71%)	81% (80%)
Mölnådal	87% (86%)	87% (87%)	85% (85%)	88% (88%)
Partille	86% (86%)	88% (89%)	87% (87%)	89% (89%)
Stenungsund	88% (88%)	89% (89%)	85% (85%)	89% (89%)
Tjörn	87% (87%)	87% (87%)	87% (87%)	88% (88%)
Öckerö	89% (91%)	92% (94%)	87% (89%)	92% (95%)
Göteborgsregionen	87% (86%)	88% (87%)	85% (84%)	89% (88%)
Stockholmsregionen	88% (87%)	90% (88%)	87% (86%)	90% (89%)
Malmöregionen	89% (88%)	90% (90%)	88% (88%)	91% (91%)
Sverige	85% (83%)	86% (85%)	84% (82%)	87% (86%)

Not: Tabellen är sorterad i alfabetisk ordning efter kommun. Statistiken avser samtliga huvudmän, vilka består av samtliga utbildare såsom kommun, kommunalförbund, aktiebolag och stiftelser. Siffror i parentes avser endast kommun som huvudman.

Källa: Skolverket

Skolverkets senaste siffror från 2016 visar att 69 procent av gymnasieeleverna i Göteborgsregionen fullföljde sin utbildning inom tre år. Jämfört med övriga storstadsregioner ligger Göteborgsregionen i nivå med Malmöregionen och högre än både Stockholmsregionen och Sverige. Högst andel med fullföljd gymnasieutbildning inom tre år bland kommunerna i Göteborgsregionen har Öckerö, medan Ale noterar den lägsta andelen (se Tabell 30). Att endast 2 av 3 elever i storstadsregionerna fullföljer sin utbildning inom tidsramen för programmet är oroväckande, framförallt i rådande tider då efterfrågan på kompetent arbetskraft är hög i storstadsregionernas arbetsmarknader.

När det gäller elevernas grundläggande behörighet till universitet och högskola ser bilden något annorlunda ut när man jämför mellan storstadsregionerna. I Göteborgsregionen hade i genomsnitt 72 procent grundläggande behörighet till högskola och universitet (se Tabell 30). Göteborgsregionens andel ligger i nivå med Sverigesnittet, men är lägre än i både Stockholmsregionen och Malmöregionen. Sett till kommuner i Göteborgsregionen är andelen högst i Lerum och Mölndal, medan Lilla Edet har lägst andel.

TABELL 30 ELEVER MED FULLFÖLJD GYMNASIEUTBILDNING INOM 3 ÅR (START 2013/2014) OCH ELEVER MED GRUNDLÄGGANDE BEHÖRIGHET TILL UNIVERSITET OCH HÖGSKOLA, I ANDELAR 2016

KOMMUN	FULLFÖLJD GYMNASIE- UTBILDNING INOM 3 ÅR	GRUNDLÄGGANDE BEHÖRIGHET TILL UNIVERSITET OCH HÖGSKOLA
Ale	59%	58%
Alingsås	68%	77%
Göteborg	61%	78%
Härryda	71%	76%
Kungsbacka	75%	78%
Kungälv	69%	72%
Lerum	70%	80%
Lilla Edet	68%	54%
Mölndal	68%	80%
Partille	72%	79%
Stenungsund	66%	67%
Tjörn	71%	73%
Öckerö	80%	65%
Göteborgsregionen	69%	72%
Stockholmsregionen	64%	76%
Malmöregionen	69%	74%
Sverige	65%	72%

Not: Tabellen är sorterad i alfabetisk ordning efter kommun. Statistiken avser andelar för den egna kommunen.

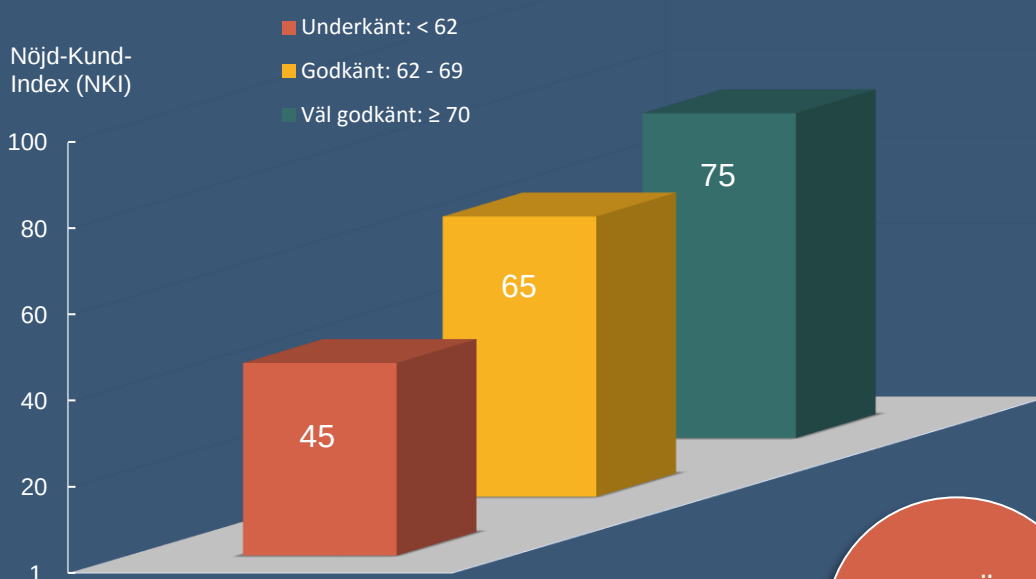
Källa: Skolverket

Arbetsförmedlingen i Västra Götalands län pekar ut ett flertal bristyrken, framförallt inom teknik och data, bygg och anläggning. Även inom sjukvård och utbildning har arbetsgivare stora svårigheter att hitta rätt personal. Exempel på bristyrken är bland annat ingenjörer, läkare, sjuksköterskor, förskollärare samt mjukvaru- och systemutvecklare. Samtidigt som det finns en hög efterfrågan på flertalet av dessa bristyrken finns det gott om tillgänglig arbetskraft vars kompetens inte överensstämmer med arbetsgivarnas krav. Göteborgsregionens arbetsmarknad brottas med stora matchningsproblem och bilden ser nästintill identisk ut när man jämför med de övriga två storstadsregionerna. Generellt kan man säga att problemen är tre till antalet. För det första är utbildningsväsendets utflöde inte tillräckligt när det gäller att fullfölja utbildningen inom dess tidsram, vilket medför att färre elever finns tillförfogande för arbetsmarknaden. En andra problemskapare är att många av gymnasieutbildningarna inte är fullt anpassade till dagens arbetsmarknadsbehov. Slutligen är intresset bland unga till att söka en gymnasial yrkesutbildning inte så stort. Dagens låga intresse för yrkesprogrammen medför att det framtida utflödet per automatik kommer generera en allt mindre kompetenspool för arbetsmarknaden.

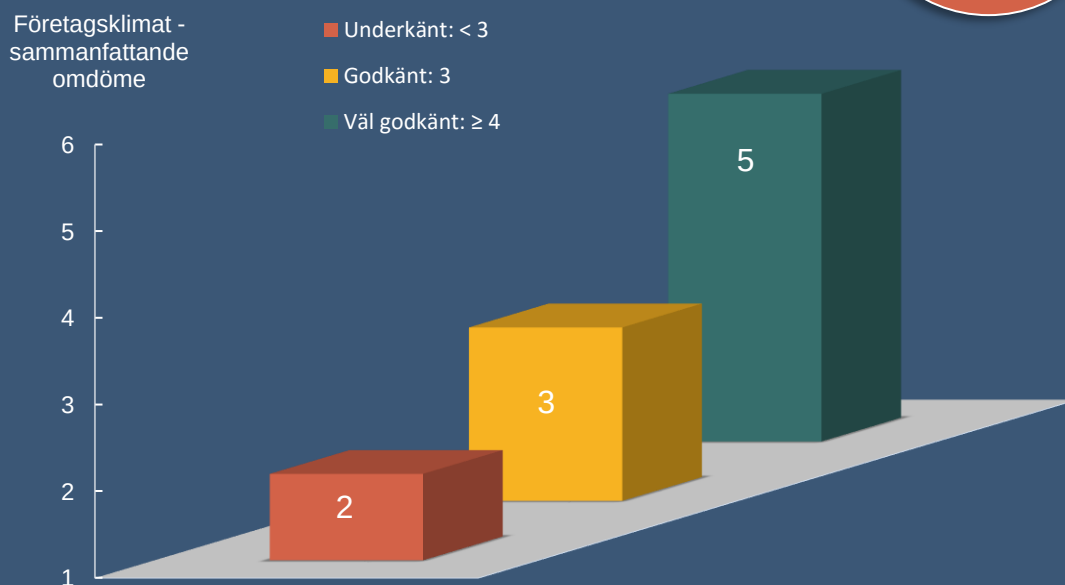
9 Företagsklimat

Ett av Business Region Göteborgs strategiska mål är att ha det bästa företagsklimatet bland landets storstadsregioner. Företagsklimatet mäts och analyseras utifrån två olika undersökningar. Den första mätningen avser Sveriges Kommuner och Landstings mätning *Insikt*. Den andra mätningen som analysen utgår ifrån baseras på Svenskt Näringslivs mätning *Företagsklimat*. I den senare mätningen är det en enskild enkätfråga som vi tittar närmare på, nämligen det sammanfattande omdömet för företagsklimatet i kommunen. I boxen nedan redovisas intervaller för hur mätningarna tolkar företagsklimatet utifrån "underkänt", "godkänt" och "väl godkänt".

SVERIGES KOMMUNER OCH LANDSTING – *INSIKT* (INTERVALL 1-100)

SVENSKT NÄRINGS LIV – *FÖRETAGSKLIMAT* (INTERVALL 1-6)

HUR MÄTS
FÖRETAGS-
KLIMATET?

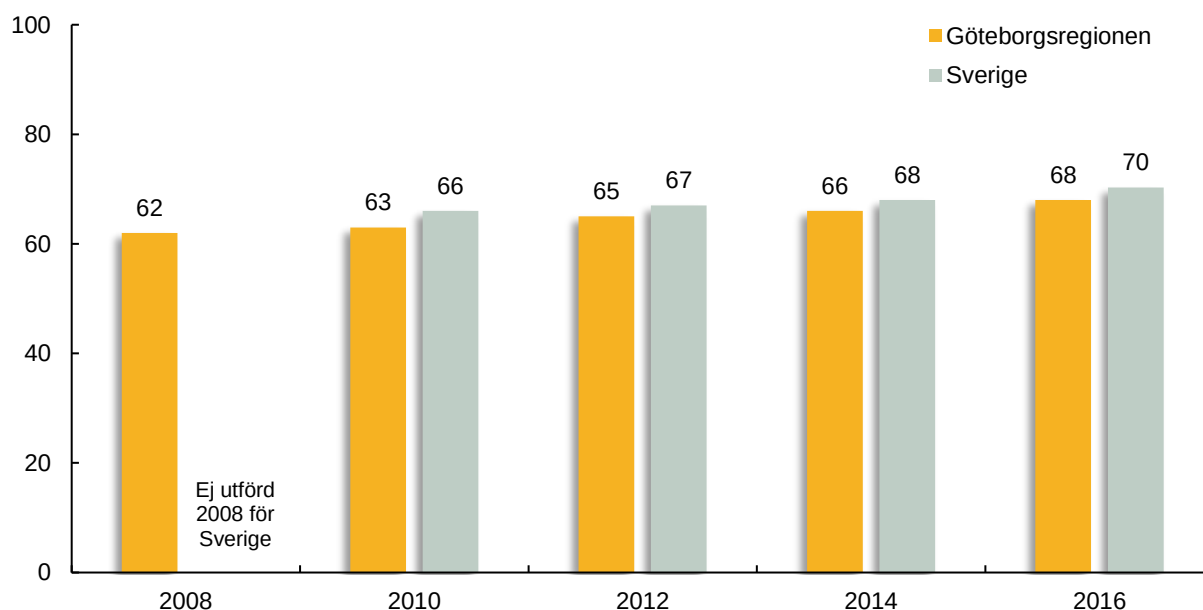
SKL:s undersökning *Insikt*

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) genomför vartannat år undersökningen *Insikt* som riktar sig till företag som haft kontakt med en kommun i ett tillståndsärende. Totalt svarade cirka 2 900 företag i Göteborgsregionen på undersökningen 2016, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 40 procent. 54 procent av alla företagen som deltog i undersökningen hade 10 eller färre anställda. En tredjedel av de svarande hade tidigare inte haft kontakt med regionen i ärenden gällande kommunal service. Mer än hälften av företagsärendena hade skett via personliga möten.

Svaren tas fram som ett Nöjd-Kund-Index (NKI). För Göteborgsregionen landade NKI år 2016 på 68, vilket är en förbättring med två enheter sedan 2014 års mätning. Jämför vi resultatet sedan början av mätningen, dvs. 2008, så har regionens service förbättrats 6 enheter. Resultatet för Göteborgsregion är dock fortfarande sämre än Sveriges snitt som får ett NKI på 70 (se Figur 35).

Göteborgsregionen hamnar därmed inom intervallet "godkänt", medan resultatet för Sverige som helhet hamnar på "väl godkänt". SKL:s skala för NKI betraktar ett resultat som är lägre än 62 som "underkänt", ett resultat inom intervallet 62 och 69 som "godkänt", samt ett resultat som är lika med 70 eller högre som "väl godkänt".

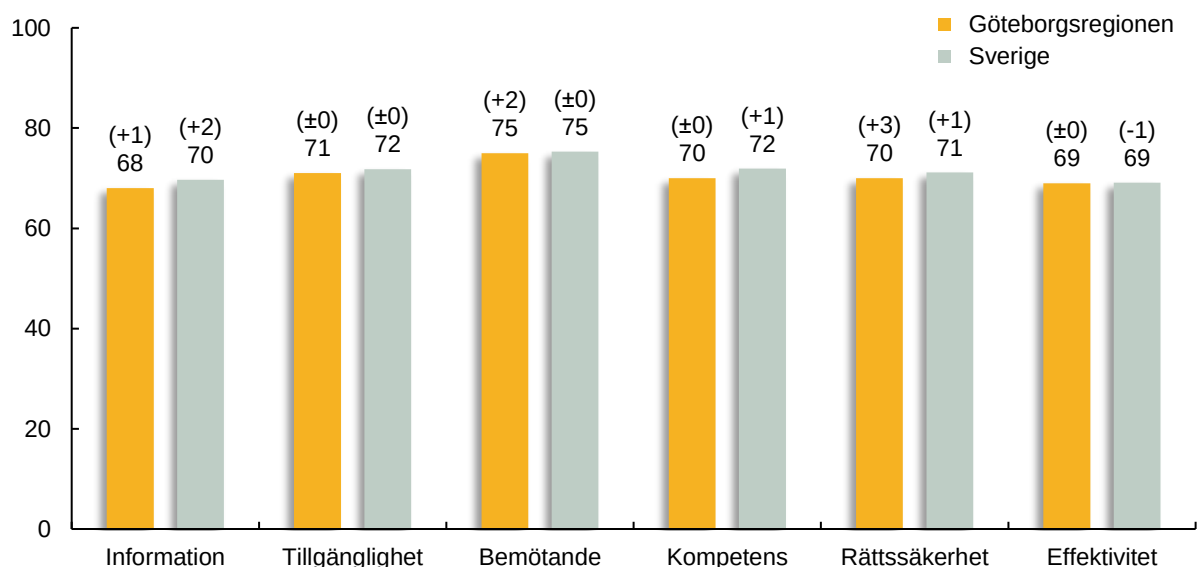
FIGUR 35 SAMMANFATTANDE NKI FÖR KOMMUNAL SERVICE I GÖTEBORGSREGIONEN OCH SVERIGE, 2008-2016

Källa: Sveriges Kommuner och Landsting

I förra mätningen för år 2014 fick brandskydd bäst betyg av företagen medan bygglov fick sämst betyg. Fördelat på myndighetsområde år 2016 sker en förändring i toppen då företagen i Göteborgsregionen är mest nöjda med serveringstillsyn. Dock är företagen fortsatt minst nöjda med bygglov. Sedan förra mätningen har NKI förbättrats för markupplåtelse, bygglov och serveringstillsyn, medan den försämrats för brandskydd och miljö- och hälsotillsyn.

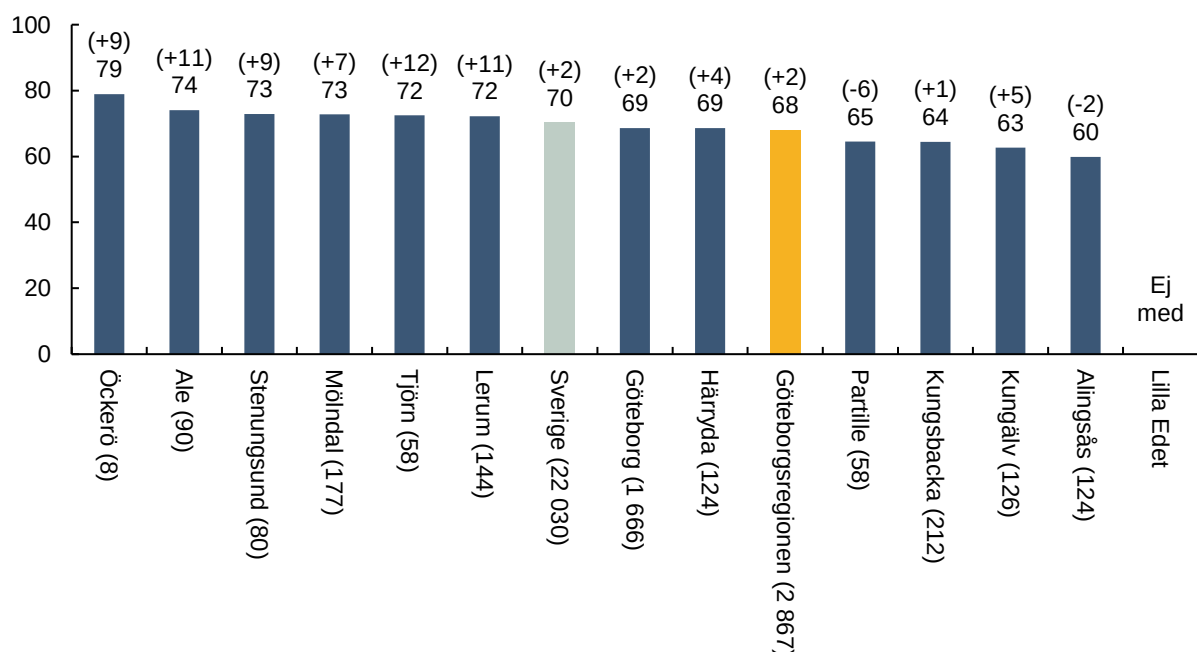
Figur 36 visar de kvalitetsfaktorer som mäts utifrån hur företagen svarar i enkätundersökningen. I 2016 års undersökning framgår det att Göteborgsregionens företag är mest nöjda med "bemötande" och minst nöjda med "information". Ingen kvalitetsfaktor försämrades jämfört med mätningen 2014. Störst förbättring svarar "rättssäkerhet" och "bemötande" för som ökar med 3 respektive 2 enheter. Göteborgsregionens kvalitetsfaktorer visar upp ett sämre NKI än genomsnittet för Sverige, dock ligger regionens resultat för "bemötande" i nivå med Sverige.

FIGUR 36 NKI PER KVALITETSAKTÖR I GÖTEBORGSREGIONEN OCH SVERIGE, 2016

Not: Siffror i parentes ovanför staplarna visar förändringen i antal enheter jämfört med 2014 års NKI-mätning.

Källa: Sveriges Kommuner och Landsting

Inom Göteborgsregionen varierar NKI-betyget ganska mycket mellan kommunerna (se Figur 37). Ale visar det högsta totalbetyget för NKI på 74 och Alingsås visar det lägsta totalbetyget för NKI på 60 (notera att Öckerö visar det högsta NKI-betyget men antalet enkätsvar ligger på gränsen för att kunna tolka NKI-resultatet). Tjörn, Ale och Lerum har störst förbättring i sitt NKI-betyg jämfört med 2014 års mätning. Den kommun som tappat flest NKI-enheter är Partille som går bakåt med hela 6 enheter, följt av Alingsås som backar med 2 enheter.

FIGUR 37 SAMMANFATTANDE NKI FÖR KOMMUNAL SERVICE PER KOMMUN I GÖTEBORGSREGIONEN, SAMT I GÖTEBORGSREGIONEN OCH SVERIGE, 2016

Not: Siffror i parentes ovanför staplarna visar förändring i antal enheter jämfört med 2014 års NKI-mätning. Siffror i parenteserna utmed kommuntexterna visar antal enkätsvar underlaget för NKI-mätningen består av.

Källa: Sveriges Kommuner och Landsting

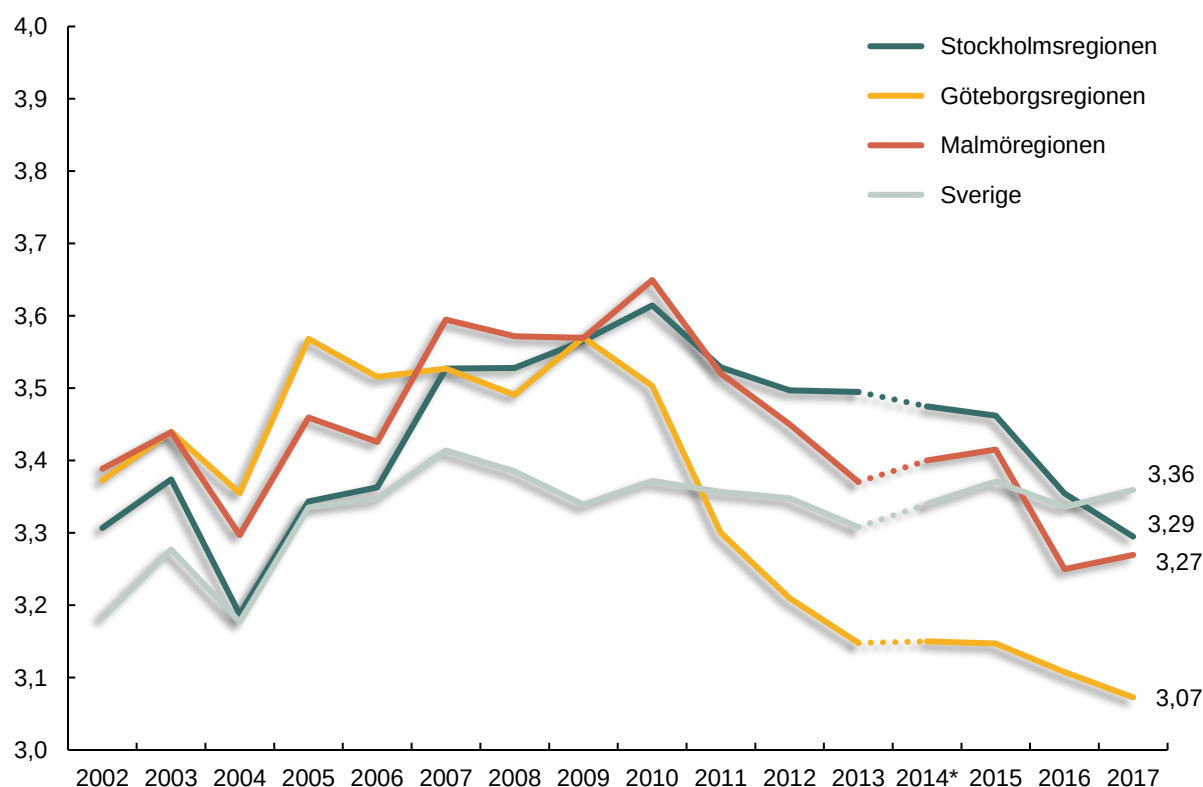
Svenskt Näringslivs undersökning

Svenskt Näringsliv genomför sin mätning varje år. Mätningen består till 1/3 av en statistikdel, med variabler som andel i arbete och kommunal skattenivå. Till 2/3 består mätningen av en enkät del och till skillnad från Sveriges Kommuner och Landsting väljer Svenskt Näringsliv att också tillfråga företag som inte nödvändigtvis har haft någon kontakt med sin kommun. En enskild enkätfråga väger särskilt tungt, nämligen den som handlar om det sammanfattande omdömet om företagsklimatet i kommunen, vilken är frågan vi ska koncentrera oss på i resterande delar av detta avsnitt.

Svarsskalan i Svenskt Näringslivs enkätundersökning går mellan 1 och 6, där 3 innebär "godkänt" resultat och 4 och högre innebär "väl godkänt". Ett resultat mindre än 3 innebär "underkänt". Om vi väljer att utgå från SCB:s indelning i storstadsregioner och sedan viktat kommunerna utifrån folkmängd, kan vi få en bild av hur företagsklimatet i Göteborgsregionen har utvecklats under det senaste decenniet.

För Göteborgsregionens del har resultatet klart försämrats sedan 2009 (se Figur 38). 2017 års värde visar ett sämre resultat jämfört med 2016 års mätning. 2009 hade Göteborgsregionen med knapp marginal det bästa företagsklimatet av storstadsregionerna, men därefter har det alltså skett en tydlig försämring. I övriga storstadsregioner står Malmöregionen för en klar förbättring i företagsklimatet medan Stockholmsregionen noterar en betydlig försämring i dess företagsklimat. Jämför vi resultatet för Göteborgsregionen med de övriga storstadsregionerna så ligger det sammanfattande omdömet på en klart högre nivå i både Stockholmsregionen och Malmöregionen.

FIGUR 38 VILKET SAMMANFATTANDE OMDÖME VILL DU GE FÖRETAGSKLIMATET I KOMMUNEN? – VIKTAT UTIFRÅN FOLKMÄNGD I STORSTADSREGION, 2002-2017

* Undersökningen genomfördes inte under 2014

Källa: Svenskt Näringsliv

I Göteborgsregionen är det sex kommuner som förbättrar sitt omdöme, sex kommuner försämrar sitt omdöme och en kommun visar ett liknande omdöme när vi jämför 2017 års undersökning med 2016. Likt förra mätningen är Härryda den kommun i Göteborgsregionen som har högst omdöme i mätningen för 2017 och följs sedan av Partille och Öckerö. Göteborgs omdöme försämrats ytterligare jämfört med 2016, vilket placerar kommunen i botten tillsammans med Alingsås. Tjörn är den kommun där det sammanfattande omdömet försämrats mest.

Tittar vi på den totala rankingen hamnar Härryda högt upp med en fjärdeplats bland landets 290 kommuner. Partille hamnar på plats 18 och Öckerö på plats 23. De kommuner i Göteborgsregionen som ökar flest placeringar i den totala rankingen är Lerum (+42), Öckerö (+26) och Härryda (+20). De kommuner som minskar flest placeringar i den totala rankingen är Tjörn (-41), Lilla Edet (-39) och Göteborg (-38).

Tabell 31 visar det sammanfattande omdömet och total ranking i undersökningarna som genomfördes 2015, 2016 och 2017.

TABELL 31 SAMMANFATTANDE OMDÖME OCH TOTALT RANKINGRESULTAT I FÖRETAGSKLIMATS-UNDERSÖKNINGEN FÖR KOMMUNERNA I GÖTEBORGSREGIONEN, 2015, 2016 OCH 2017

KOMMUN	2015		2016		2017		2016-2017	
	OMDÖME	RANKING	OMDÖME	RANKING	OMDÖME	RANKING	OMDÖME	RANKING
Härryda	3,90	14	3,87	24	4,07	4	0,20	20
Partille	3,75	20	3,77	15	3,83	18	0,06	-3
Öckerö	3,56	70	3,70	49	3,81	23	0,11	26
Stenungsund	3,44	73	3,51	53	3,52	61	0,01	-8
Mölnadal	3,46	44	3,50	48	3,41	84	-0,09	-36
Ale	3,66	43	3,72	55	3,68	88	-0,04	-33
Kungsbacka	3,37	96	3,08	141	3,04	128	-0,04	13
Tjörn	3,49	85	3,53	93	3,29	134	-0,24	-41
Lerum	3,11	146	2,90	183	3,03	141	0,13	42
Kungälv	3,14	150	2,97	181	2,99	199	0,02	-18
Alingsås	3,08	185	2,90	198	2,84	200	-0,06	-2
Göteborg	2,94	182	2,94	168	2,87	206	-0,07	-38
Lilla Edet	3,05	232	2,91	209	2,91	248	0,00	-39
Göteborgsregionen	3,15	..	3,11	..	3,07	..	-0,04	..
Stockholmsregionen	3,46	..	3,35	..	3,29	..	-0,06	..
Malmöregionen	3,42	..	3,25	..	3,27	..	0,02	..
Sverige	3,37	..	3,34	..	3,36	..	0,02	..

Noter: Tabellen är sorterad efter högst total ranking 2017. För jämförelse i omdöme visas även storstadsregionernas resultat. (..) innebär att regionen inte ingår i den totala rankingen då endast individuella kommuner får ett resultat i den totala rankingen.

Källa: Svensk Näringsliv

Eftersom vi viktar Göteborgsregionens betyg efter hur stor befolkning kommunen har, väger Göteborg särskilt tungt och den nedgång vi kan se för regionen kan till stor del förklaras av Göteborgs svaga resultat efter krisen 2009. Göteborgs betyg är väsentligt lägre än både Stockholm och Malmös betyg (se Tabell 32). Den senaste mätningen 2017 visar att företagsklimatet försämrats ytterligare i alla tre storstadskommuner. Den största försämringen i företagsklimatet har dock Stockholm.

TABELL 32 SAMMANFATTANDE OMDÖME FÖR RESPEKTIVE STORSTADSKOMMUN, 2002-2017

ÅR	STOCKHOLMS STAD	MALMÖ STAD	GÖTEBORGS STAD
2002	3,14	3,27	3,32
2003	3,13	3,40	3,35
2004	2,87	3,18	3,26
2005	3,10	3,34	3,51
2006	3,21	3,33	3,49
2007	3,49	3,62	3,51
2008	3,50	3,49	3,39
2009	3,58	3,54	3,51
2010	3,64	3,72	3,45
2011	3,60	3,54	3,21
2012	3,48	3,44	3,07
2013	3,57	3,32	2,97
2015	3,41	3,35	2,94
2016	3,20	3,11	2,94
2017	3,08	3,09	2,87

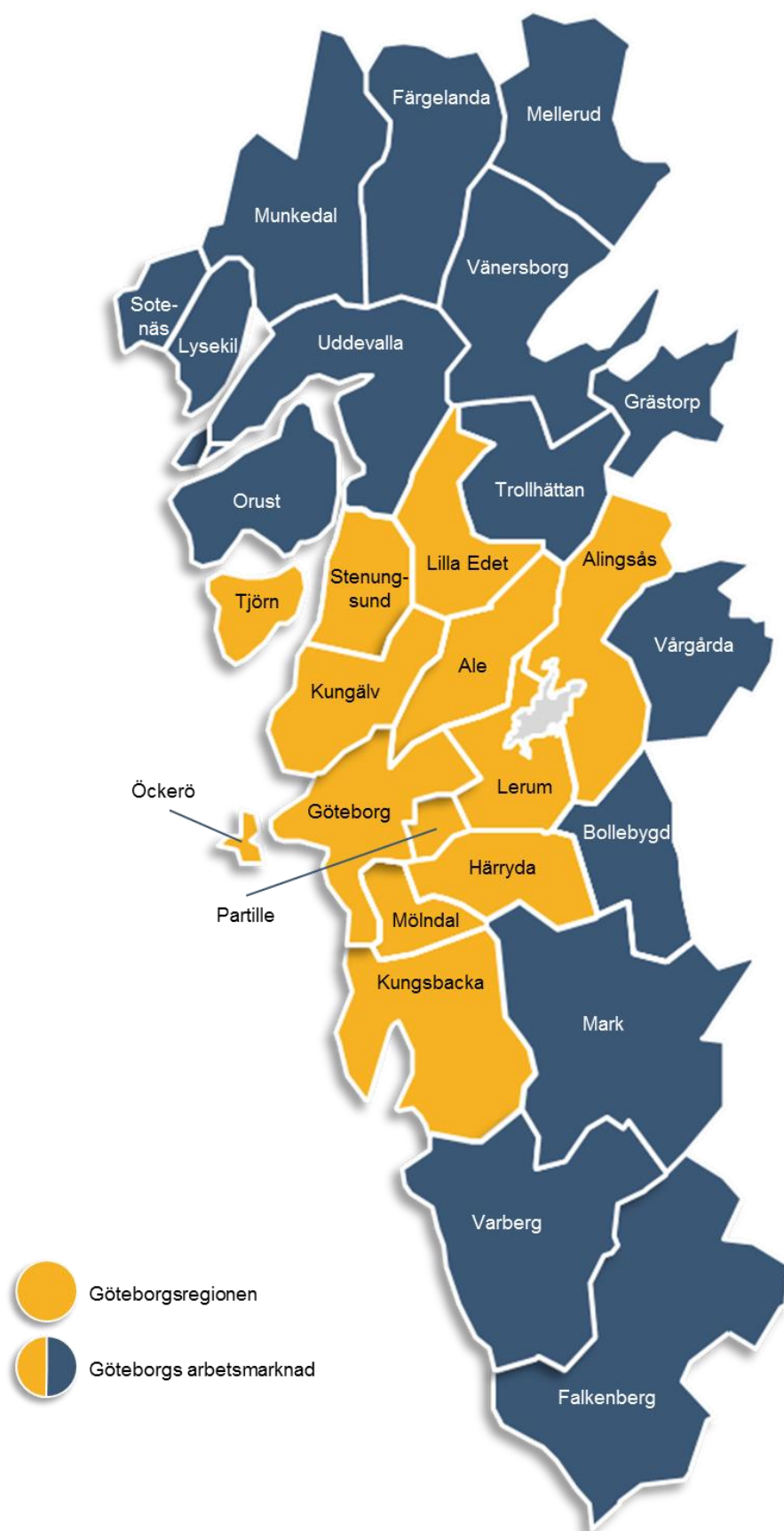
Källa: Svenskt Näringsliv

Göteborgsregionen behöver **förbättra företagsklimatet** ytterligare. Det handlar dels om att förbättra servicen, men även om att ha en tätare dialog mellan kommun och näringsliv om företagens aktuella behov.

UTMANING

Bilaga

FIGUR B1 LA GÖTEBORG, INDELNING 2015

TABELL B1 KOMMUNER I STORSTÄDERS LOKALA ARBETSMARKNADSREGIONER (LA), INDELNING 2008

LA STOCKHOLM-SOLNA	LA GÖTEBORG	LA MALMÖ-LUND
Botkyrka	Ale	Bjuv
Danderyd	Alingsås	Burlöv
Ekerö	Bollebygd	Båstad
Enköping	Falkenberg	Eslöv
Gnesta	Göteborg	Helsingborg
Haninge	Härryda	Höganäs
Heby	Kungsbacka	Hörby
Huddinge	Kungälv	Höör
Håbo	Lerum	Klippan
Järfälla	Lilla Edet	Kävlinge
Knivsta	Mark	Landskrona
Lidingö	Möndal	Lomma
Nacka	Orust	Lund
Norrtälje	Partille	Malmö
Nykvarn	Stenungsund	Perstorp
Nynäshamn	Tjörn	Simrishamn
Salem	Varberg	Sjöbo
Sigtuna	Vårgårda	Skurup
Sollentuna	Öckerö	Staffanstorps
Solna	Antal kommuner: 19	Svalöv
Stockholm		Svedala
Strängnäs		Tomelilla
Sundbyberg		Trelleborg
Södertälje		Vellinge
Tierp		Ystad
Trosa		Åstorp
Tyresö		Ängelholm
Täby		Örkelljunga
Upplands Väsby		Antal kommuner: 28
Upplands-Bro		
Uppsala		
Vallentuna		
Vaxholm		
Värmdö		
Österåker		
Östhammar		
Antal kommuner: 36		

Källa: SCB

TABELL B2 KOMMUNER I STORSTÄDSREGIONER, INDELNING 2014

STOCKHOLMREGIONEN	GÖTEBORGSREGIONEN	MALMÖREGIONEN
Botkyrka	Ale	Burlöv
Danderyd	Alingsås	Eslöv
Ekerö	Göteborg	Höör
Haninge	Härryda	Kävlinge
Huddinge	Kungsbacka	Lomma
Järfälla	Kungälv	Lund
Lidingö	Lerum	Malmö
Nacka	Lilla Edet	Skurup
Norrtälje	Mölnådal	Staffanstorps
Nykvarn	Partille	Svedala
Nynäshamn	Stenungsund	Trelleborg
Salem	Tjörn	Vellinge
Sigtuna	Öckerö	Antal kommuner: 12
Sollentuna	Antal kommuner: 13	
Solna		
Stockholm		
Sundbyberg		
Södertälje		
Tyresö		
Täby		
Upplands Väsby		
Upplands-Bro		
Vallentuna		
Vaxholm		
Värmdö		
Österåker		
Antal kommuner: 26		

Källa: SCB

MER FRÅN OSS!

Ta gärna del av Business Region Göteborgs andra rapporter om Göteborgsregionens näringsliv på www.businessregiongoteborg.se

Konjunkturen

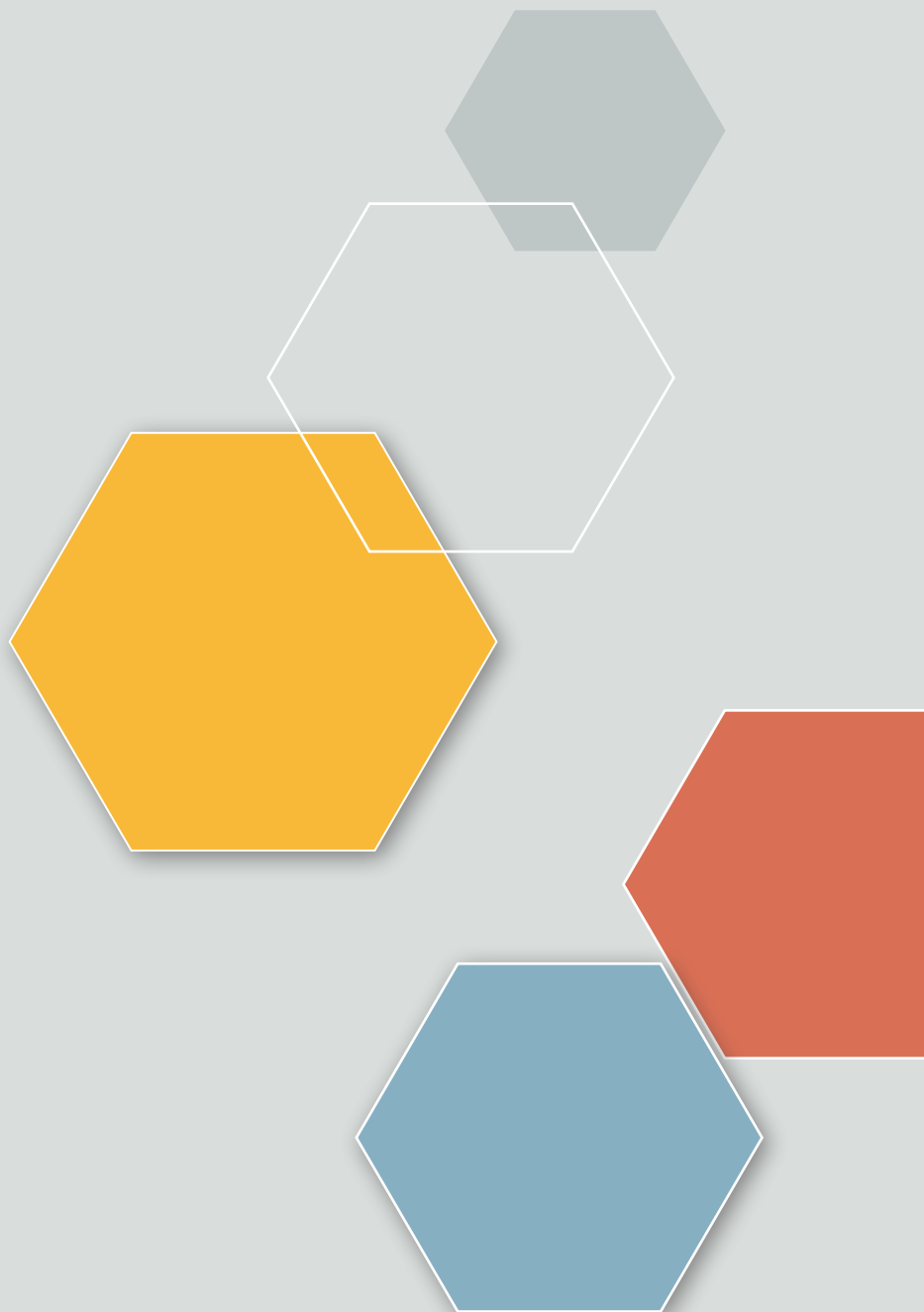
I konjunkturen ges en sammanfattande bild på hur konjunkturläget i Göteborgsregionen står sig i omvärlden. Med kort eftersläpning redovisas flera av näringslivets nyckeltal, bland annat indikatorer kopplade till arbetsmarknaden. Publiceras kvartalsvis.

Företagande

Näringslivets företag i Göteborgsregionen står i fokus i denna rapport som ger en genomgång av de största företagen, utlands-ägda företag, utrikeshandel samt nystartade företag.

Insikt - kommunal service

I syfte att förbättra företagsklimatet i Göteborgsregionen mäter BRG löpande hur nöjda företagen i Göteborgsregionen är med kommunernas service. Sex myndighetsområden utvärderas inom ett antal kvalitetsfaktorer relaterade till kommunalt arbete mot näringslivet.

BUSINESS REGION
GÖTEBORG

www.businessregiongoteborg.se
establishmentservices@businessregion.se

Business Region Göteborg AB. Box 111 19, 404 23 Göteborg
Besöksadress: Norra Hamngatan 14, i trappa. Telefon: 031-367 10 00